

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TUR-YL-2011-0002**

**İzmir'in İnanç Turizmi Potansiyelinin Seyahat Acentaları
Açısından Değerlendirilmesi**

**HAZIRLAYAN
Eda AVCI**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Uğur TANDOĞAN**

AYDIN- 2011

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TUR-YL-2011-0002**

**İzmir'in İnanç Turizmi Potansiyelinin Seyahat Acentaları
Açısından Değerlendirilmesi**

HAZIRLAYAN

Eda AVCI

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Uğur TANDOĞAN

AYDIN- 2011

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Eda AVCI

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: Eda AVCI

BAŞLIK: İzmir'in İnanç Turizmi Potansiyelinin Seyahat Acentaları Açısından
Değerlendirilmesi

ÖZET

Alternatif turizm çeşitleri kapsamında İzmir'in inanç turizmin potansiyeli ve Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının konuya bakış açılarının değerlendirilmesi isimli bu yüksek lisans tezi çalışmasının amacı, İzmir'in inanç turizmi bakımından uluslararası turizm hareketliliğini sağlayacak yeterli turizm arzına sahip olup olmadığının araştırılması ve Kuşadası'nda bulunan seyahat acentalarının konuya bakış açılarının değerlendirilmesidir.

Çalışmanın birinci bölümünde alternatif turizm kavramı, çeşitleri ve bir alternatif turizm çeşidi olarak inanç turizmi hakkında, ikinci bölümünde İzmir'in inanç turizmi potansiyeli hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Kuşadası'nda bulunan seyahat acentalarının konuya bakış açılarının değerlendirilmesi için anket çalışması yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Turizm, Alternatif Turizm, İnanç Turizmi, Seyahat Acentaları, Kuşadası, İzmir,

NAME: Eda AVCI

TITLE: Evaluation Of The Potential Of Izmir's Faith Tourism In Terms Of Travel
Agancies

ABSTRACT

The purposes of this master's degree thesis named the potential of Izmir's faith tourism in terms of travel agencies are to search whether the city Izmir has enough tourism supply which would provide international tourism movement with it's point of view and to evaluate the perspectives of travel agencies based in Kuşadası to the subject.

In the first part of this research, the informations about alternative tourism subject, it's varieties and the faith tourism as a part of alternative tourism type; in the second part, the potential of Izmir's faith tourism are given. As for the third part, a questionnaire form is applied to evaluate the perspectives of travel agencies in Kuşadası.

KEYWORDS

Tourism, Alternative Tourism, Faith Tourism, The Travel Agencies, Kuşadası, İzmir

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması boyunca benden yardımlarını esirgemeyen ve fikirleri ile beni yönlendiren kıymetli hocam ve danışmanın Sayın Yrd. Doç. Dr. Uğur TANDOĞAN'A teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmam sırasında benden desteğini esirgemeyen bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın her döneminde olduğu gibi bu dönemde de benden desteğini esirgemeyen aileme, sabrı, desteği ve yardımları için değerli eşim Volkan AVCI'YA teşekkür ederim.

Eda AVCI

İÇİNDEKİLER

BEYAN SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
HARİTALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM VE İNANÇ TURİZMİ

1.1. ALTERNATİF TURİZM KAVRAMI	2
1.2. ALTERNATİF TURİZMİN ÇEŞİTLERİ.....	8
1.2.1. Yat Turizmi.....	9
1.2.2. Festival Turizm.....	11
1.2.3. Golf Turizmi.....	12
1.2.4. Tren/Bisiklet/Karavan Turizmi.....	14
1.2.5. Kış Turizmi.....	15
1.2.6. Termal Turizm.....	17
1.2.7. Doğaya Yönelik Turizm.....	20
1.2.8. İnanç Turizmi.....	21
1.2.8.1. İnanç Ve Turizm İlişkisi	24
1.2.8.2. İnanç Turizminin Çeşitleri.....	28
1.2.8.3. Dünyada İnanç Turizmi.....	30

1.2.8.4. Türkiye’de İnanç turizmi.....	36
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR’İN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ

2.1. İZMİR’İN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ.....	51
2.1.1. İzmir’de İnanç Turizmi Açısından İlahi Dinler Ve Çekim Merkezleri.....	53
2.1.1.1 Yahudilik	53
2.1.1.1.1. Yahudilik İzmir’deki Başlıca Çekim Merkezleri.....	57
2.1.1.2. Hıristiyanlık	63
2.2.1.2.1. Hıristiyanlığın İzmir’deki Başlıca Çekim Merkezleri.....	68
2.1.1.3. İslamiyet.....	82
2.1.1.3.1. İslamiyet’in İzmir’deki Başlıca Çekim Merkezleri.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUŞADASI’NDAKİ SEYAHAT ACENTALARININ İNANÇ TURİZMİNE BAKIŞAÇILARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	94
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	95
3.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	96
3.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE VERİLERİN TOPLANMASI.....	96
3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	98
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
KAYNAKÇA.....	125
EKLER.....	141
Ek 1. Anket Formu.....	141
Ek 2. Özgeçmiş.....	145

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1.1. Kitle turizmi ve alternatif turizmin çevre ile ilişkilerini ortaya koyan özellikler.....	7
Çizelge 1.2. 2010 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin başlıca ülkelere göre sıralaması.....	48
Çizelge 1.3. 2010 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin geldikleri destinasyona göre sıralaması.....	49
Çizelge 1.4. Dini amaçlı seyahat edenlerin yıllara göre dağılımı.....	50
Çizelge 2.1. Ekümenik konsüller.....	67
Çizelge 3.1. Ankete katılanların demografik özellikleri ile ilgili dağılımı.....	98
Çizelge 3.2. Seyahat acentalarının faaliyet alanına göre dağılımı.....	99
Çizelge 3.3. Seyahat acentalarının İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı.....	100
Çizelge 3.4. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme sıklığı.....	101
Çizelge 3.5. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme amacı.....	102
Çizelge 3.6. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği sinagoglar.....	103
Çizelge 3.7. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği kiliseler.....	104
Çizelge 3.8. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği camiler.....	106
Çizelge 3.9. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının hedeflediği ülkeler.....	108
Çizelge 3.10. İnanç turizmine katılan turistlerin yaş grubu.....	110
Çizelge 3.11. İnanç turizmine katılan turistlerin inanç turizmine katılma amacı.....	111
Çizelge 3.12. İnanç turizmine katılan turistlerin en çok şikâyetçi olduğu konular.....	112
Çizelge 3.13. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının İzmir ile ilgili etkenleri değerlendirmesi.....	113
Çizelge 3.14. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının yeterli bilgiye sahip rehber bulma durumu.....	115

Çizelge 3.15. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının tur düzenlememe nedenleri.....	116
Çizelge 3.16. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının gelecekte İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı.....	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Turizm ve inanç ilişkisi.....	26
Şekil 3.1. Seyahat acentalarının faaliyet alanına göre dağılımı.....	100
Şekil 3.2. Seyahat acentalarının İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı.....	100
Şekil 3.3. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme sıklığı.....	101
Şekil 3.4. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme amacı.....	102
Şekil 3.5.İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği sinagoglar.....	104
Şekil 3.6.İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği kiliseler.....	106
Şekil 3.7. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği camiler.....	108
Şekil 3.8. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının hedeflediği ülkeler....	110
Şekil 3.9. İnanç turizmine katılan turistlerin yaş grubu.....	111
Şekil 3.10. İnanç turizmine katılan turistlerin inanç turizmine katılma amacı.....	112
Şekil 3.11. İnanç turizmine katılan turistlerin en çok şikâyetçi olduğu konular.....	113
Şekil 3.12. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının yeterli bilgiye sahip rehber bulma durumu.....	115
Şekil 3.13. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının tur düzenlememe nedenleri.....	116
Şekil 3.14. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının gelecekte İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı.....	117

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1. Dünya dinleri.....	30
--------------------------------	----

GİRİŞ

Dünya ekonomisinde önemli bir yeri olan turizm sektörünün sürdürülebilirliği için ortaya atılmış olan ve kitle turizmine karşılık ortaya çıkmış olan alternatif turizm kavramı son yılların en çok konuşulan konusu olmuştur. Günümüzde çevreye duyarlılık artmış, var olan kaynakların geleceğe taşınması için koruma ve kullanma kavramları bir arada kullanılmaya başlanmıştır. Kaynakları yok eden ve bu yönüyle hard olarak adlandırılan kitle turizmi yerini, kaynakları koruyup kullanması açısından soft olarak adlandırılan alternatif turizme bırakmıştır.

Kitle turizmi, en kısa zamanda en çok fayda sağlamaya yönelik, hızlı büyüyen, bölgesel toplumun dışında idare edilen, sürdürülebilirlik ve doğaya saygı kavramlarını önemsemeyen turizm anlayışıdır. Kitle turizmi, hızlı gelişme sunan, kontrolsüz, ithal yaşam tarzı sunan, tarih, kültür ve doğaya saygısız girişim özellikleri yüzünden tercih edilmeyen turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Alternatif turizm ise, para hırsı güdülmeksizin bölgesel toplumun birebir katılımı ve turistlerle yöre halkının kaynaşması amaçlı, kültürlerin tanışması, sürdürülebilirlik ve doğaya saygı kavramlarını savunan turizm anlayışıdır.

Alternatif turizm kavramı, bütün gelecekteki turizm gelişmelerine yol gösterici olarak yeni bir çözüm şeklinde önerilmiştir. Alternatif turizm kavramı, kitle turizminden farklı bir ürün sunumunu ifade etmektedir. Bu ürün yavaş yavaş gelişen bir turizm hareketliliğini, uygun karlılığın göz önünde bulundurulmasını, uzun vadeli programlarla turistik gelişmenin sağlanmasını, değişime karşı direnci, çevre değerlerine saygıyı ve çevreyle bütünleşmeyi ifade etmektedir.

Bu araştırmada da alternatif turizm çeşitleri içinde önemli bir yere sahip olan inanç turizmi konusu ele alınmıştır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle inanç turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olan İzmir, bu özeliği ile Türkiye'nin önemli inanç turizmi merkezleri arasında yer almaktadır. Bu çalışmada İzmir'in inanç turizmi potansiyeli ve Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının konuya bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM VE İNANÇ TURİZMİ

1.1. ALTERNATİF TURİZM KAVRAMI

Dünya ekonomisinde ana sektörlerden biri olan turizmin sürdürülebilirliği, büyük ölçüde turizm amaçlı kullanılan kaynakların korunmasına ve geliştirilmesine bağlıdır. Günümüzde artan çevre duyarlılığı ve çevre korumayla ilgili mücadeleler karşısında, turizm sektörü, artık çevreye daha duyarlı olmaya başlamıştır. Çevreye duyarlı kitle turizmi ile birlikte, alternatif turizm adı altında toplanan eko turizm; doğa turizmi, bilinçli turizm gibi, doğayı değiştirmeden ve bozmadan, kaynakları tüketmeden kullanan yeni turizm türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu turizm türlerinde temel hedef kullanırken korumak, ekonomik kazanç sağlarken ekolojik değerin de sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır (Erdoğan,2003: 317).

Kitle turizmi, turistlerin bir ya da iki haftalık bir tur paketini satın alarak gruplar halinde yaptıkları turizm faaliyetidir. Alternatif turizm kitle turizmine tepki biçiminde, onun alternatifini olarak doğmuştur (Tekeli, 2001: 4).

Butler'a göre alternatif turizm, günümüzde çevresel etkileri nedeni ile istenmeyen bir turizm türü olan kitle turizmine alternatif olarak doğmuştur. Bazı gruplar, turizmin pozitif ekonomik etkilerini azaltmadan, çevre üzerindeki negatif etkilerini ortadan kaldırarak yapılacak alternatif turizm formları istemişlerdir (Butler, 1990: 28).

Kitle turizmi, yoğun turist nüfusunu aynı kısa sezonda genellikle kıyı mekânı üzerine inşa edilen tatil köyü, otel ya da temalı otellerde konaklatma, yedirme-içirme, eğlendirme, gezdirme ve para harcatmaya dayanan bir turizm türüdür. Bu nedenle kitle turizmi; yapılaşma bakımından betonlaşmaya bağlı görsel kirlilik, kaynak kullanımı bakımından çevresel kirlilik ve kirliliğe bağlı tür kayıpları, ekolojik dengenin bozulması, sosyo-kültürel farklılıkların uyuşamaması nedeniyle kültürel bozulma gibi sorunları da beraberinde getirmiştir (Kısa Ovalı, 2007: 2).

Kitle turizmi, en kısa zamanda çok fayda sağlamak amacıyla özel istekler yerine toplu hareketi ön planda tutan bir turizm çeşididir. Bu nedenle insanlar büyük gruplar

halinde kitle turizmi katılmaktadır. Bu durum hizmet kalitesinin düşmesine, gelişimin planlı ve kontrollü yapılamamasına neden olmaktadır. Bu yüzden araştırmacılar, turizmin gelişiminde kullanılan eski yöntemler ve kullanım tarzlarını eleştirmeye ve yerine alternatif turizmi önermeye yönelmişlerdir (Kerry, 1992: 52).

“Alternatif turizm” kavramı, kitle turizminden farklı bir ürün sunumunu ifade etmektedir. Bu ürün yavaş yavaş gelişen bir turizm hareketliliğini, optimum karlılığın göz önünde bulundurulmasını, uzun vadeli programlarla turistik gelişmenin sağlanmasını, değişime karşı direnci, çevre değerlerine saygıyı ve çevreyle bütünleşmeyi ifade etmektedir (Kozak, 2007). Bu tanımdan alternatif turizmin sürdürülebilir kalkınma üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kullanılan fonksiyonların, tüketilen hizmetlerin ve doğal çevrenin yaşam süresini uzun tutmayı amaçlamak ve kullanımlara ihtiyaç olduğunda cevap verebilmektir. Alternatif turizm, doğal kaynakların tüketilmeden, gelecek nesillerin ihtiyacının karşılanmasına olanak verecek şekilde kullanılması amacı taşınması ile sürdürülebilir kalkınmayı da beraberinde getirebilecek bir turizm türüdür (Oruç, 2004:8).

Alternatif turizm kavramı genel olarak, yöre insanları tarafından geliştirilmiş, bölge doğası ve kültürüne dayanan küçük ölçekteki turizmdir ve çevresel ve sosyal taşıma kapasitesine özel önem verir. Turizmin alternatif formları, turizm endüstrisinin çevreye saygılı ve sosyal olarak sorumlu gelişmesini araştırmaya yönlendirir ve tam olarak, “sürdürülebilir turizm gelişimi” olarak açıklanır (Topaktaş, 1997: 17).

Alternatif turizm, turizmde kaynak olarak güneşin, denizin ve sahillerin kullanıldığı kitle turizmine alternatif olarak gelişen turizm türlerini ele alan bir kavramdır. Alternatif turizm kavramı genel olarak eko turizm ve kültürel turizm çeşitlerini aynı çatı altında toplayan bir turizm formudur (Bulut, 2006: 13).

Eadington ve Smith, alternatif turizmi, ev sahibi ve turistin sadece ticari olarak değil, farklı ve anlamlı yollarla ilişkiye geçebileceği, bölgesel toplum değerlerine ve kaynaklarına saygılı bir turizm türü olarak tanımlarlar (Eadington ve Smith, 1992: 57),

Turizm Bakanlığının yaptığı tanıma göre alternatif turizm şu şekilde ifade edilmektedir; “Sosyal ve ekolojik uyuma, yerel ve yabancı girişimcilerin işbirliğine ve

gelişmede yerli malzeme kullanılmasına öncelik verme amacını güden turizm çeşididir” (kultur.gov.tr).

Diğer bir tanıma göre alternatif turizm; “geleneksel, klasik kitle turizmi ve şehir turizminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuş, yeni turistik ürünlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiş bir turizm çeşididir (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 8).

Weaver’a göre alternatif turizm, ideal biçimiyle kitle turizmine doğrudan zıt özelliklere sahip olan, yerel olarak kontrol edilen ve yerel mimariye uyan bir turizm formudur. Alternatif turizm, esas olarak arzu edilmeyen turizm olan kitle turizminin karşıtı olarak değerlendirilirken, olumlu ekonomik etkiler sağlayan ve çok az olumsuz etkilere neden olan ideal bir turizm formu olarak görülmektedir (Erdogan, 2003: 315).

Alternatif turizm gelişmesi, toplumsal normlara dayanır, daha küçük fiziksel ölçekte ve daha yavaş gelişim hızı vardır. Ayrıca yerel sermaye ve işgücünün daha iyi kullanımını sağlar. Alternatif turizm kavramı, yerel toplumu, büyük ölçekli gelişen, hızlı büyüyen ve toplum dışından kontrol edilen kitle turizminden daha iyi adapte edebilir. Tüm turizm faaliyetleri içinde çevrecilik her zaman ön planda tutulmalı ve ekosistemin bozulmaması için her türlü gayret gösterilmelidir. Alternatif turizm kavramı sürdürülebilirlik tartışmaları ile gündeme gelip önem kazanmıştır. Doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür (Oruç, 2004: 6).

Alternatif turizm; doğal kaynak stoklarını koruyarak kaliteli bir çevre oluşturmayı ve yöre halkının turizm ile ilgili faaliyetlerini kontrol ederek bu yönde ekonomik fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kavram özellikle 1990’lı yılların ortalarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır ve çekiciliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlayan kitle turizmine karşı yeni turizm modellerinin geliştirilmesi fikrini doğurmuştur (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008:8).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu “2023 Turizm Stratejileri” kitapçığında hedef alınan yeni turizm modelleri belirtilmiştir. Alternatif

turizmde öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, alternatif turizm, yayla turizmi, kongre ve fuar turizmi gibi turizm çeşitlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 22).

Cai'e göre, son 10 yıldır özellikle gelişmekte olan ülkelerde turizmin yeni bir formu olan alternatif turizm hızla yayılmaktadır. Alternatif turizm, etkinliğin yönelimine göre doğa temelli alternatif turizm ya da otantik kültürel kaynaklara yönelen sosyo-kültürel alternatif turizm olarak ikiye ayrılabilir. Doğa temelli alternatif turizm eko turizm olarak adlandırılabilir (Cai, 2001: 32).

Alternatif turizmin çıkış nedenleri üzerinde çeşitli görüşler vardır. Bir grup görüşe göre alternatif turizm aşağıdaki nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2003: 317)

- Kaynakların azalması, niteliklerinin bozulması,
- Sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkması,
- Turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi,
- Tüketicilerin klasik kitle turizminden (deniz, kum, güneş) sıkılması,
- Tüketicilere değişik zevklerin, heyecanların ve tatil olanaklarının yaratılması,
- İnsanların tatilden ve turizmden daha farklı beklentilere girmesi,

Kitle turizmine bir tepki olarak gelişen "alternatif turizm" politikalarının ortak çevresel özellikleri ise on maddede sıralanabilmektedir (Altanlar, 2007: 8).

- Bölgenin taşıma kapasitesini zorlamayan sınırlı katılım,
- Turizmin mekân ve zaman açısından yayılması,
- Yavaş ve denetimli gelişim,
- Küçük ölçekli turistik işletmeler,
- Çevreye uyumlu, özgün turizm mimarisi,
- Yerel halk ve turist arasındaki iletişimde uyumluluk,
- Bağımsız çalışan uzmanlaşmış tur operatörleri,
- Geleneksel ve özgün değerlerin korunması,
- Yerel ölçekte turizm planlaması,
- Turistik istihdamda yöre halkına öncelik verilmesi,

1980’li yıllarda en çok tekrarlanan ifade, alternatif turizm olmuştur. Henüz uzun bir geçmişe sahip olmamasına rağmen, bugün turizmin ekonomik ve toplumsal faydalar getirmenin yanı sıra sorunlara da neden olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, insanların çoğu ne demek olduğunu tam olarak anlamasalar dahi, ilke olarak ve içten gelen bir dürtüyle, alternatif turizm kavramına hoşgörüyü bakmakta ve hatta onu etkin bir şekilde savunmaktadırlar (Contu, 2006: 10).

Diğer yandan alternatif turizme getirilen bazı eleştiriler de bulunmaktadır. Alternatif turizm ile ilgili eleştirilerin kaynağında; turizmin özelliği, gelişim sürecinin özelliği, turizmle ilgili kayıtlar ve insanın doğası yer almaktadır. Ekonomik olarak değerlendirildiğinde, alternatif turizm kitle turizmin yerini dolduramaz. Ancak alternatif turizm, turizmin en sürdürülebilir formu olduğu için desteklenmelidir (Butler, 1990: 40).

Meganck ve Ramdial’a göre ise alternatif turizmin yapabileceği en iyi şey, belli görevleri yerine getirmektir. Bunlardan biri çekici yönleri ve otantikliği arttırarak kitle turizmini tamamlamak, diğeri ise, doğa, tarih, dil, fotoğrafçılık gibi belirli turist gruplarının ya da kategorilerinin ihtiyaçlarına ve arzularına yanıt vermektedir. (Meganck ve Ramdial, 1984: 15).

Turizm bir sanayi dalı, gelişim ve kalkınmanın bir şekli ve aracıdır. Kontrol edilen ve gerektiği gibi yönetilen turizmde, kaynaklar çok az kullanılabilir, hiç kullanılmayabilir ya da, kaynaklardan sürdürülebilir bir esasta faydalanılabilir. Ancak turizmin çevre, kaynaklar ve onu sürdüreceğ bölge halkının kapasitesinin kaldıramayacağı ölçüde gelişmesi halinde turizm artık yenilenebilir bir sanayi kaynağı olmaktan çıkar ve “büyüdüğü kadar çabuk batan bir girişim” haline gelir. Burada savunulan, bu gibi yorumların kitle turizmi kadar alternatif turizm için de geçerli olduğudur. Kitle turizmi tesislerinin ve turizm alanlarının gelişim sürecinin öne sürdüğü yaşam döngüsü kavramı da dâhil olmak üzere yaygın bir şekilde tartışılmıştır. Fakat vurgulanması gereken, kontrol ve sorumluluğun olmadığı yerde, kapasite sınırlarının bazılarının ya da tümünün aşılacağı ve yalnız çevresel değil, aynı zamanda insani öğeleri de içeren turizm ürününün niteliğinin bozulmasının, azalmasının ve değişmesinin kaçınılmaz olarak gündeme geleceğidir (Butler, 1992: 31).

Dengeyi vurgulayan Holder'in de belirttiği gibi "ekosistemler arasındaki ekonomik ve toplumsal amaçları dengeleyen, devletin sorumluluğu ile bireylerin ve grupların hakları arasında denge kuran tepkiselden çok, etkin bir yaklaşımdır". Bunu yapmak, her türlü şart altında kolay değildir. Bölgenin özelliklerini ve kontrolünü de içine alan, alternatif turizm modeline açıkça ve tam olarak uyan önemli bir örnek bulunmamaktadır (Holder, 1988: 19). Cohen'in alternatif turizmle ilgili olarak 1989 yılında yaptığı kısa eleştirisinde getirdiği sonuçlara paralel olarak, alternatif turizmin gerçek değeri, belki de, kitle turizmini bir kenara atıp değiştirmek yerine, geleneksel turizmin getirdiği sorunları azaltmakta yatmaktadır (Cohen, 1989:127).

Bunlar dışında alternatif turizmin doğuşuna temel teşkil eden kitle turizmi ve alternatif turizm modellerinin çevre ile ilişkilerini ortaya koyan özelliklerinin belirlenmesinde de fayda vardır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 10).

Çizelge 1.1. Kitle turizmi ve alternatif turizmin çevre ile ilişkilerini ortaya koyan özellikler

KİTLE TURİZMİ	ALTERNATİF TURİZM
Taşıma kapasitesini zorlayan katılım	Taşıma kapasitesini zorlamayan katılım
Mekân ve zamanda yoğunlaşma	Turizmin mekân ve zaman açısından yayılması
Hızlı ve denetimsiz gelişim	Yavaş ve denetimli gelişim
Büyük ölçekli, uluslararası standartlara uygun konaklama düzeni	Küçük ölçekli turistik işletmeler
Yerel mimariyi dışlayan, anonim turizm mimarisi	Çevreye uyumlu, özgün turizm mimarisi
Yerel halk ve turist arasındaki ilişkinin kopuk olduğu, kapalı turist bölgeleri	Yerel halk ve turist arasındaki iletişimde uyumluluk
Çok uluslu tur operatörlerine bağımlılık	Bağımsız çalışan uzmanlaşmış tur operatörleri
Yerel turistik ürünlerin özelliklerini yitirerek standartlaşması	Geleneksel ve özgün değerlerin korunması
Ölçek ekonomilerine dayalı bir gelişme ve yatırım	Yerel ölçekte turizm planlaması
Genellikle kıyılara ve özgün doğa parçalarına yöneliş	Turistik istihdamda yöre halkına öncelik verilmesi

Kaynak: Weaver D. Ve Oppermann M. (2000), *Tourism Management*, First Published, John Wiley and Sons Ltd, Australia: 367

Kitle turizminin büyük kitlelere hitap eden bir turizm türü olması kitle turizmi içinde yer alan turistik ürün fiyatlarının daha düşük olmasına neden olmaktadır. Bu

durum tüketiciler açısından olumlu bir özellik olarak gözükmektedir. Diğer yandan kitle turizminin, en kısa zamanda en çok fayda sağlamaya yönelik, hızlı büyüyen, sürdürülebilirlik ve doğaya saygı kavramlarını önemsemeyen bir turizm anlayışı olması uzun vadede birçok olumsuzluğun oluşmasına neden olmaktadır. Alternatif turizm ise, para hırsı güdülmeksizin bölgesel toplumun birebir katılımı ve turistlerle yöre halkının kaynaşması amaçlı, kültürlerin tanışması, sürdürülebilirlik ve doğaya saygı kavramlarını savunan turizm anlayışıdır.

1.2. ALTERNATİF TURİZMİN ÇEŞİTLERİ

Turizm sektörünün ulusal ekonomiye olan önemli katkıları bilinen bir gerçektir. Turizm hareketleri, bir ülkeye sadece güzel doğayı kullanma imkânı vermekle kalmaz aynı zamanda atıl ya da kullanılmayacak değerlerin kullanılması ile istihdam sağlamaya ve gelirin eşit dağılmasına yardımcı olur (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 184).

Peters'in de ifade ettiği gibi "turizm sektörü özelliği nedeni ile gelişmeyi endüstriyel merkezden kırsal merkezlere taşımaktadır". Turizm sektörünün gelişmesi sonucunda, turizme açılan kırsal bölgeler kalkınacaktır. Çünkü turizmin gelişmesi için gerekli olan alt ve üst yapıdan, polis, itfaiye ve sağlık hizmetleri gibi çeşitli kamu hizmetlerinden bu bölgelerin halkları da yararlanacaktır (Peters, 1969: 125).

Gelişmekte olan ülkelerin turizm pazarından aldıkları payı arttırmaları değişen pazar şartlarıyla birlikte giderek daha güç hale gelmektedir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin turizm pazarından aldıkları payı arttırmaları ancak sundukları turizm hizmetlerini ve ürünlerini çeşitlendirmesiyle yani alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu kapsamda incelenecek olan alternatif turizm çeşitleri; yat turizmi, festival turizmi, golf turizmi, tren-bisiklet-karavan turizmi kış turizmi, doğaya yönelik turizm, termal turizmi ve inanç turizmi şeklinde gruplanabilir (Lea, 1988: 134).

1.2.1. Yat Turizmi

Yat Turizmi Yönetmeliği'ne göre “yat” deyimi yat tipinde inşa edilmiş, gezi ve spor amacı ile yararlanılan, taşıyacakları yatçı sayısı 36'yı geçmeyen, yük ya da yolcu gemisi niteliği olmayan, tonilta belgelerinde (ölçü belgesi) “Ticari Yat” ya da “Özel Yat” olarak belirtilen deniz araçlarını ifade etmektedir (www.hukuki.net).

Bir başka tanımla yatlar; “Konaklama, mutfak, banyo(duş-WC) gibi yaşama bölümlerinden oluşan, suda yüzen, seyahat ve turizm amaçlı kullanılan deniz araçlarıdır Yatlar hareket yeteneklerini ya yelken kullanarak rüzgârdan, ya da motor gücünden elde ederler (Özer, 1990: 17).

Yatlar kullanım amaçlarına göre özel ve ticari, kullanım şekillerine göre yelkenli, motorlu ve karma, yapım türlerine göre ahşap, beton, fiberglas ve sac yatlar olarak sınıflandırılırlar. Birçok yatta hem yelken hem de motor bulunmaktadır. “Klasik” olarak adlandırılan yatlar ise, ahşaptan imal edilmektedir. Bu tip teknelere, Bodrum yöresi ile özdeşleşmiş olan ve ahşaptan imal edilen “Gulet” stili tekneler örnek verilebilir. Yabancı bir ülkenin karasularından, başka bir limana giriş yapan yatlar, sarı bayrak (Q flag) çekmek zorundadırlar. Bu yatlara “Sarı Bayraklı Yat” denilmektedir. Bir geminin kayıtlı olduğu ülkenin bayrağına ise “bandıra” denilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1992: 13).

Bu tanım, öncelikle, yatçılığın turistik yönünü vurgulamaktadır. İster iç, ister dış piyasaya yönelik olsun, dünyanın bütün yatçılık merkezlerinde, bu faaliyete müşteri olarak turistlerin katıldığı gerçektir. Ayrıca, bu hizmet, turistlere belli bir bedel karşılığında sunulmakta olduğundan, ticari bir boyut her zaman vardır. Yatçılıkta kullanılan gemilerin istisnasız özelliği ise, limanlar arasında düzenli bir yolcu ulaşımına yönelik olmamaları, aksine gezilerin önemli bir bölümünü koylar, körfezler, barınaklar gibi yerlerde geçirmeleridir. Bu özellikleri ile de seferlerini düzenli biçimde iki ya da daha fazla liman arasında yapan kurvaziyer gemilerinden ayrılmaktadırlar. Ayrıca, bu tip yolcu gemilerine göre daha ufaktır ve daha az yolcu kapasitesine sahiptirler. Ülkemizde yer yer sıkça rastlanan yolcu motoru türü ufak gemiler de amaçları ve düzenli sefer yapmaları dolayısıyla, tanımın dışında kalmaktadırlar (Dinçer, 1989: 17).

Yatçılık, birçok unsurun bir araya gelerek bir deniz gezisi hizmetinin sunuşuyla, sonuçlanan, birçok branşa ayrılan bir ekonomik faaliyettir. Limanlar, barınaklar gibi alt yapı hizmetleri, personel gibi boyutlarıyla geniş ölçüde istihdam yaratan bir işkoludur. İstihdam edilen personelin mutlaka sınırlı da olsa, bazı beceriler kazanmış olması zorunluluğu, kalifiye eleman yetiştirilmesi yönünden bir başka alt yapı baskısını doğurmaktadır. Yatçılık, turiste doğal, tarihi, kültürel ve insani güzelliklerimizin pazarlanmasına dayalı bir ticari faaliyettir. Bu bakımdan sözü edilen değerlerin korunması ve zenginleştirilmesi de sektörün en önemli ilgi alanlarından birisidir. Bu çevre değerlerinin yitirilmesi, yatçıların yitirilmesi anlamına gelir (Dinçer, 1989: 18).

Son yıllarda oldukça popüler olmaya başlayan denize dönük eğlence ve dinlence endüstrisi olarak tanımlanan yatçılık, finansal, endüstriyel ve fiziksel alanda Karayip Adaları ve Akdeniz’de ön plana çıkmakla beraber, dünyada Amerika, Afrika, Asya ve Güney Pasifikte de yapılmaktadır (Özer, 1990: 27).

Yat turizminin önemini kavrayan ülkeler büyük çapta yat limanı yapımına girişmişlerdir. Hatta Fransa’da olduğu gibi bataklıkları kurutarak liman haline getirmişlerdir. Pahalı yatırımlar olan liman yatırımları devlet tarafından desteklenmiş, ucuz kredilerle desteklenmiştir. Hobi ve spor amaçlı yapılan yatçılığa artan giderler nedeniyle yatlar kiraya verilerek ayrı bir canlılık getirilmiş ve tekne sahibi olmadan bu olanaklardan yararlananların sayısı artmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1992: 32).

Türkiye’de yatçılığın genellikle göz ardı edilen çok önemli bir boyutu, etkili bir tanıtım yöntemi olmasıdır. Özellikle, Türk filoların büyük bölümünü oluşturan mürettebatlı yatlarla gezen yabancı yatçılar, ülkelerin sadece koylarını, köylerini, kentlerini değil, insanlarını da yakından tanıma olanağına sahiptir. Mürettebatla birlikte yolculuk yapan yabancı, ülke insanının bir kesitini yolculuk süresince yüz yüze bir ilişki içinde tanımak zorundadır. Aynı durum bir otelde kalan kişi için de geçerli değildir. Öte yandan, yatçı ile yat işletmecisi arasındaki ilişki otel müşterisi ve turizm acentesi arasındakinden daha yakın ve yüz yüzedir. Bu yararlarından dolayı bu turizm türü dünyada en çok gelişmiş alternatif turizm türünü oluşturmaktadır (Bektaş, 1994: 19).

1.2.2. Festival Turizmi

Dönemi, yapıldığı çevre, konusu, katılanların sayısı gibi nitelikleri belli bir programla belirtilen ve özel önemi olan sanat, kültür, bilim, ekonomik faaliyet, ürün, dönem ya da belli bir temaya yönelik olarak düzenlenen, tek seferlik ya da belli aralıklarla tekrarlanan gösteri ve etkinlikler dizisine festival denir. Festival sözcüğü insanlar ve toplumlar arasında ekonomik, sanatsal, kültürel ve sosyal açıdan bir yakınlaşma ve tanıtım sağlamak amacıyla düzenlenmiş etkinlikler olarak tanımlanabilir (Atak, 2009: 37).

Günümüzde dünyada birçok festival türü vardır. Zamanla gelişmekte olan, geliştikçe türlere ayrılan “festival” kavramı neredeyse insanların sosyal hayatlarında yer alan bütün alanlarda yapılabilmektedir. Müzik, film, yiyecek, dini, etnik ve bunun gibi örnekleri çoğaltılabilecek birçok festival türü günümüzde varlığını sürdürmektedir. Ancak bazı festivaller ön plana çıkarak, seyahat hareketlerine yön vermiş, turistik talebi etkileyecek düzeylere kadar gelmişlerdir. Düzenlendikleri ülkelerde farklı bir tanıtım kalemi oluşturmakla birlikte, ekonomik etkileriyle de sosyal hayata yön vermektedirler. İspanya'da gerçekleştirilen Boğa Güreşleri ve Domates Festivali, Brezilya'daki Rio Karnavalı, Fransa'daki Cannes Film Festivali, Paris, Londra, Milano Moda Haftaları gibi büyük çapta ve dünyaca ünlü özel olaylar bu tür festivallere örnek verilebilir (Atak, 2009: 39).

Festivallerin turist çekmeyi sağlayan başarılı bir etken olabilmeleri, hiç şüphesiz, belirlenen hedeflerde bu konuya da yer verilmiş olmasına ve nasıl bir yöntemle yönetilmekte olduklarına bağlıdır. (Katz, 1981: 128).

Festivalleri incelerken göz önüne alınması gereken en önemli kavram festival konusu ürünün, yaşam devresine ilişkin bilgilerdir. Organizasyonlar gelişmenin birbirini izleyen aşamalarını kat ederken, organizasyon programları da festival izleyicilerinin değişen isteklerine cevap verecek önlemleri içermelidir. Festival programları, festival konusu ürün, başlangıç, büyüme ve gelişme, olgunluk, doyma ve düşüş aşamalarından geçtiği sırada farklı güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, özellikle elde tutulamayan malların ve hizmetlerin yönetimiyle uğraşanlar için bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, özel etkinlik ürünlerinin, turizm, organizasyon, toplum

gelişmesi ve ziyaretçilere sağlanan yararları gibi birbirinden farklı çeşitli açılardan tanımlanabileceğini göstermiştir. Festival yöneticilerinin karşılaştıkları ilk güçlük, bu birbirinden farklı noktalardan hangisini dikkate alarak kendi festivallerine en iyi uyacak dengeyi kurma kararı vermeleri aşamasında ortaya çıkmaktadır (Getz, 1988: 23).

1.2.3. Golf Turizmi

Spor, günümüzde bireysel mücadele, rekabet ya da dinlence aktivitesinden çok daha farklı yönler içermektedir. Spor turizmi ise turizm ürününün farklılaştırılması konusunda önemli bir alternatif ya da yan ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor turizmi alternatifleri arasında en büyük aktif sporcu kitlelerinden biri golfe aittir. Golf turizmi; golf sporuna aktif ya da pasif katılım amacı ile insanların buldukları, yaşadıkları alanların dışına yaptıkları seyahatler vasıtası ile oluşan ilişkiler bütününe golf turizmi denir (Çetin, 2008: 17).

İlk defa 1413 yılında St. Andrews öğrencilerince oynanmaya başlayan golf oyunu yaklaşık 580 yıldır tüm dünyada büyük bir ilgiyle açık havada çim üzerinde oynanmaktadır. Son yıllarda her yaş grubu tarafından rahatlıkla yapılabilir olması ve yeni şehirleşme yerlerinde yeşil alanlara verilen önemin artması sonucu golf alanlarında ve bu sporu yapanların sayısında büyük artış olmuştur. Sadece Amerika'da 23 milyon, Japonya'da 13 milyona yakın golf oyuncusu bulunmaktadır. Dünyada en çok oynanan sporlardan birisidir. Golf oynayanların sayısı 60 milyona yaklaşmaktadır. (Akova, 1995: 131).

Hızlı şehirleşme ile birlikte özellikle sanayileşmiş ülkelerde, golf alanı yapımı için gerekli büyük alanların azalmasının yanında arsa maliyetlerinin artması ve çevreci grupların golf sahası yapımına karşı oluşu da golf sahası arzının, sayıları hızla artan golfçü talebini karşılamasında sıkıntılar oluşmasına yol açmış, yeni açılan basit sahalarda bile fiyatları hızla yükselen üyelikler için uzun sıralar oluşmaya başlamıştır (Akova, 1995: 12).

Dolayısı ile özellikle gelişmiş ülkelerde golf sporu için bir talep fazlası bulunmaktadır. Bu talebin karşılanması esnasında yerel golf sahalarının yanında uluslararası, hatta deniz aşırı seyahatler de yapılabilmektedir. Özellikle 1980–1990

döneminde golfe olan talep %50 oranında bir artış göstermiştir (Golf Magazine, 1994: 51).

İşte bu talebin turizm hareketlerinin oluşumunu sağlayan diğer faktörlerin de etkisi ile birlikte seyahate dönüşmesi uluslararası turizm pazarında golf turizmi adı verilen farklı ihtiyaçlara ve farklı görünüşe sahip bir pazarın oluşmasına neden olmuştur. Golf turizmi pazarı uluslararası turizm pazarından daha fazla pay alırken, ürünlerini çeşitlendirmeye, turizmin mevsimsellik etkisini azaltmayı ve turist başına düşen harcamayı arttırmayı amaçlayan ülkeler ve işletmeler için çekici bir pazar olmuştur. Bu alanda iklim ve coğrafi koşulları golf için uygun olan ülkelerde yatırım maliyetleri nispeten yüksek olmasına rağmen, golf sahaları yatırımları artmıştır. Önceleri devlet ve yerel yönetimler tarafından desteklenen golf turizmi yatırımları zamanla özel sektörün de ilgisini çekmiş ve özellikle İspanya, Portekiz, İtalya, Fransa, Tayland, Güney Afrika gibi ülkelerde golf turizmi bir endüstri halini almıştır (Çetin, 2008: 20).

Türkiye’de de özellikle 1980’li yılların sonundan itibaren golf kitle turizmine alternatif olarak turizm planlarının ve teşviklerin içinde yer almıştır. Turist başına ortalama harcama ülkemizde 600 ABD doları iken, golf turisti harcamalarına baktığımızda bu rakam 1607 Amerikan dolarına ulaşmaktadır. Avrupa’da golf seyahatlerine yapılan senelik harcama iki milyar ABD doları olup, saha başına ortalama gelir, Portekiz’de 15 milyon, İspanya’da 16,5 milyon, Türkiye’de ise iki milyon ABD doları civarındadır (İsen, 2006).

Türkiye’de golf turizminin gelişimini, verilen teşvikler, Turizm Bakanlığı’nın diğer çalışmaları ve yatırımcıların zamanında aldıkları risklerin katkısı yanında etkileyen bir başka unsur da Türkiye Golf Federasyonu’dur. Golfün özellikle tanıtımı ve sportif gelişimi konusunda Türkiye Golf Federasyonu çok büyük katkılar sağlamıştır (Çetin, 2008: 57).

1.2.4. Tren/Bisiklet/Karavan Turizmi

Tren ve bisiklet günümüzde Avrupa ve ABD gibi birçok ülkede kullanımı hızla artan bir ulaşım aracı ve bir turizm türüdür. Bu türlerden tren, özellikle ulaşım aracı olarak fazla rağbet görmemesine rağmen, yaklaşık 5 yıldır nostaljik seferlerle çok kısa mesafelerde, özel gezilerde yararlanılan bir tür olarak literatürde yer almaktadır. Bu amaçla turist taşımacılığı açısından tren turizmi yeniden gündeme gelmiştir. Örneğin; Fransa ve Almanya yeniden bu ulaşım türünü ve turistik amaçlı kullanımı gündeme getirmeye çalışmaktadırlar. Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre; trenle seyahat eden kişilerin çoğu arabası ya da ehliyeti olmayan gençler, otobanlardan ya da yabancı bir şehirdeki kalabalıklardan hoşlanmayan yaşlılar, güvenli bir seyahat isteyenler, ucuz seyahat etmek isteyenler, özel ilgi grupları, trenle belli yöreleri gezmek isteyen kişiler, boş zamanlarında seyahat edip treni tercih edilen bir alternatif olarak görenler, manzara seyretmekten hoşlananlar, tabiatın kokusunu almak isteyenler gibi, özellikler gösterdiği görülmektedir (Kosters, 1992:180).

Yine aynı kapsamında geliştirilen bir turizm türü de karavan turizmi olmaktadır. Özellikle doğal güzelliklerden yararlanmak, istenilen yerde mola verme rahatlığından yararlanmak isteyen turistler için geliştirilmiş bir turizm türüdür. Karavan turizminin gelişmesi aynı zamanda kamping türü tesislerin de gelişmesine neden olmuştur. Bu turizm türü özellikle, ekonomik anlamda gidilen ülkeye fazla bir getirisi olmadığı için 1980'li yıllarda fazla teşvik edilmemekle beraber, özellikle 1990'lı yıllarda fazla yatırım gerektirmemesi, doğal güzelliklerin korunması ve sürdürülebilir turizm, doğa turizmi gibi konularının gündeme gelmesi ile önem kazanmaya başlamıştır (Contu, 2006: 25).

Günümüzde, karavan turizmi artık alternatif turizm kapsamında yer alan ve özellikle çevreci zihniyetiyle barışık olması nedeniyle dikkate alınan ve gerçekleştirilmek istenen bir turizm türü olmaktadır. Karavan turizmi aynı zamanda sağlık nedeniyle seyahat eden turistlere iklim, spor, sessiz doğa, manzara, doğa ile iç içe olma özellikleriyle hizmet etmektedir (Yılmaz, 1995: 32).

Doğa turizmi kapsamında gerçekleştirilen diğer bir turizm türü de bisiklet turuna dayanan bisiklet turizmi olmaktadır. Rekreatif spor türü olarak da literatürde yer

alan bu tür doğa ile bütünleşmeye dönük seyahat eden (kısa mesafeli) turistlerin rağbet ettikleri bir turizm türü olarak gelişmiştir (Contu, 2006: 26).

Bisiklet turizminin gelişmesi için alınması gereken önlemler bir araştırmada şöyle sıralanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1994: 22):

- Doğal güzellikleri olan alanları birbirlerine bağlayan tali yol ağları bir amaçlı düzenlenmelidir,
- Amatör bir sporcunun günde ortalama 15-20 km, profesyonel bir sporcunun da günde 40 km. yol alabileceği dikkate alınarak mola yerleri düzenlenmelidir,
- Bu doğrultuda, tur güzergâhlarının belirlenmesi, tanıtılması amacıyla seyahat acentalarının bu yönde faaliyetlerde bulunmalıdır.

1.2.5. Kış Turizmi

Kış turizmi, genellikle karlı ortamlarda yapılan ve kış sporları uygulamalarının ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm hareketidir”(Ülker, 1992: 12).

Günümüzde, sanayileşme ve şehirleşme sürecinin başlaması ile birlikte, çalışan insanların tatil yapma ve dinlenme ihtiyaçları giderek artmıştır. Yaşam standardının yükselmesi ile birlikte tatillerini yaz mevsiminde geçiren insanların, kışın da tatile çıkmaya başlamaları ile birlikte, kış turizminde bir gelişme görülmüştür (Murzalov, 2009: 15) .

İnsanlar, dinlenmek, tatil geçirmek ve sağlıklı bir ortamda bulunmak üzere orta yükseklikteki karlı, dağlık ve ormanlık yörelere yönelmişlerdir. Bu yönelme, zamanla, doğa araştırmaları, geziler, yürüme, tırmanma ve kış sporları gibi sportif amaçlı hareketleri de bünyesine alarak, yaygın olarak yapılan ve birbirine bağımlı olarak gelişen kış turizmi ve kış sporlarının büyümesine neden olmuştur. Kış turizmi turistik ürünleri, turistlere temiz dağ havasından yararlanma, doğa ile yakınlaşma, sportif faaliyetlere katılarak fiziki ve manevi açıdan daha sağlıklı olma gibi imkânları sunmaktadır (İbragimov, 2001: 25).

Kış turizmi turistik ürününün tasarım merkezinde kayak alışkanlığı bulunmaktadır. Kayak hobisi, kayma becerisi edinen insanlarda tutku derecesine varan

düzeylede alışkanlıklara ulaşabilmektedir. Konaklama, ulaşım, iletişim gibi altyapı hizmetleri, kış koşullarında, sürekli ve kullanıma hazır tutulduğu gibi, özellikle kayak pistleri, telesiyej ve teleski imkânları kalitesinin de yüksek olması gerekmektedir (İncekara, 1998: 1).

Kış turizmi turistik ürünlerini sunan ülkelerin turizm faaliyetlerini bütün yıla yayma politikasında büyük bir avantaj elde etmektedir. Çünkü kış turizm merkezlerinin geliştirildiği dağlık bölgeler her mevsim çekiciliklerini sürdürmektedir. Dağlık bölgeler yaz aylarında da güzel manzaralarla ve serinlikleri ile de turistleri çekmektedir. Kış aylarında kış turizm merkezi olarak kullanılan bu yerler yaz aylarında doğa turizmi, yayla turizmi, gençlik kampları, kongre turizmi, dağ turizmi gibi diğer etkinlikler için de kullanılabilir (İbragimov, 2001: 26).

Günümüz dünyasında, gelişmiş ülkeler, turizm çeşitliliğini artırmak, turizm mevsimini uzatmak ve kalifiye personel istihdamını yıl boyu sürekli kılmak amacı ile ülkelerinin sahip olduğu kış turizmi olanaklarından da etkin bir şekilde yararlanma yoluna girmişlerdir (İbragimov, 2001: 35).

ABD, Kanada, Avusturya, İsviçre, Almanya, İspanya, Fransa, İtalya ile bazı Balkan ülkelerini, kış turizminin gelişimi konusunda büyük aşamalar kaydetmişlerdir (Ülker, 2006: 18).

Avusturya'da kış turizmi yapılan merkez sayısı 325 olup, bunlardan 82 tanesi uluslararası niteliktedir. Yapılan araştırmalara göre, sadece uluslararası nitelikli bu merkezlerde yer alan toplam yatak sayısı yaklaşık olarak 450,000 olarak belirlenmiştir. Bu merkezleri yılda yaklaşık olarak 5 milyon dolayında yabancı turist ziyaret etmektedir ve ortalama kalış süreleri 7 gün olarak belirlenmiştir (Aksoy, 1999: 48).

İsviçre'de uluslararası nitelikte 53 Dağ turizmi ve Kış sporları merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde yaklaşık 450,500 yatak, 1550 adet mekanik tesis yer almaktadır. Bu merkezlerden sadece Crans-Montana'da 30,000 yatak, İsviçre dağ evlerinde ise 76,500 yatak bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, yılda yaklaşık 20 milyon turisti ağırlayan İsviçre'nin, nüfus başına 3 turiste hizmet verdiği

anlaşılmaktadır. Turizm İsviçre ekonomisinde 3. sektör olup toplam 300,000 kişiye istihdam sağlamaktadır (Ülker, 2006: 19).

Fransa'da uluslararası nitelikte 20 kış sporları merkezinde toplam 33 ana istasyon bulunmaktadır. Bu merkezlerde yer alan yatak ise yaklaşık 550,000, mekanik tesis sayısı ise 1200 adettir. Fransa'da kış turizmi merkezlerini yılda ortalama, 5 milyon kişinin ziyaret ettiği, bunların beşte birinin yabancı, geri kalanın yerli turistlerden oluştuğu belirtilmektedir. Buna göre, Fransa kış turizmi merkezlerinin yüksek yatak kapasitesinden daha çok yerli turistler yararlanmaktadır (İncekara, 1998: 15).

Kış turizmi pazarından pay almaya çalışan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye kış turizmi potansiyeli açısından çok zengin olmasına rağmen, alt yapı yetersizliği, deneyim eksikliği gibi konular nedeniyle hak ettiği noktaya henüz gelememiştir. Türkiye, Alp-Himalaya sıradağları üzerinde yüz ölçümünün yaklaşık %55'i 1500-3000 m. yükseklikte dağlık alanlarla kaplı bir ülkedir. Bu sıradağların ülkedeki uzantıları Beydağları, Toroslar, Balkanlar, Aladağlar, Munzurlar, Cilo ve Sat dağları ile Kaçkarlar, Avrupa'daki Alpler ile aynı zaman diliminde oluşmuşlardır ve bu nedenle aynı yüksekliğe ve aynı floraya sahiptirler ancak büyüklükleri bakımından Alplerin 2-3 katıdır (İncekara, 1998: 18).

Türkiye'de son yıllarda pek çok yeni kış turizm merkezi açılmıştır. Bunlar arasında en dikkat çekenler; Palandöken, Ilgaz, Erciyes ve Sarıkamış'tır. Bir kaç yıl içinde konaklama yapılabilen kar merkezlerinin sayısı 2'den 16'ya yükseltilmiştir. 1990'ların ortalarında klasik kar resortları olan Uludağ ve Kartalkaya'nın 3500 yatak kapasitesine hem bu merkezlerde hem de yeni açılan merkezlerde 5500 yeni yatak daha eklenerek kapasite arttırılmıştır (Yücel, 2005: 4).

1.2.6. Termal Turizmi

Termal turizmi, sağlık turizmi içerisinde değerlendirilen, içeriklerinde erimiş mineral bulunan maden sularının dinlenme, zindeleşme, tedavi ve benzeri amaçlarına dönük olarak kullanımından doğan bir dizi ilişkiden oluşmaktadır (Kozak, 2001: 6).

Doğal şekilde belirli bir sıcaklığa sahip olarak yerüstüne çıkan minareleri içeren şifalı suların ya da şifalı çamur buharlarının bulunduğu yörelerde, yöreye özgün iklim koşulları içerisinde gerçekleşen turizm türüdür (Usta, 2001: 58).

Diğer bir ifadeyle termal kaynakların sağlık ve tedavi amaçlı kullanımı olarak özetlenebilecek termal turizm yalnızca hasta insanlara değil, sağlıklı insanlara da hitap etmektedir. Bu nedenle termal suların sağlık işlevini "Genel Sağlık İşlevi" ve "Özel Sağlık İşlevi" olarak iki başlık altında incelemek mümkündür. Genel sağlık işlevi çeşitli rahatsızlıkları bulunan kişilerin termal kaynaklardan tedavi amaçlı yararlanmalarını, özel sağlık işlevi ise sağlıklı kişilerin sağlıklı kalmak, zinde olmak, güzelleşmek, rahatlamak gibi nedenlerle yararlanmalarını ifade eder (Adnan, 2004: 37).

Termal suların tedavi edici etkileri insanlar tarafından keşfedildikten sonra değişik uygulamalarla bu sulardan yararlanma yollarına gidilmiştir. Hastalıkların iyileştirilmesi, sağlığın korunması, zinde kalma gibi nedenler ile her toplumun kendine ait sosyal ve kültürel özellikleri, insanların termal suları her zaman kullanmalarını sağlamıştır. Son yıllarda geleneksel kaplıca kullanımı şeklinde devam eden uygulamaların yerine bilimsel, akılcı ve hekim kontrolünde kaplıcalardan yararlanma imkânlarının geliştirilmesi için yapılan çalışmalar, sağlık turizmi içinde termal turizm kavramının gelişmesine neden olmaktadır. Termal suların olduğu bölgelerde kurulan kaplıca tesisleri ile doğanın sunduğu bu imkânlardan, tıp alanında tedavi için yararlanılmakta ve termal turizm sayesinde turizmde ciddi kazançlar elde edilebilmektedir (Sezgin, 2001: 41).

Dünya nüfusunun yaşlanmasına bağlı olarak gelişen sosyal güvenlik sistemlerinin sağlık giderlerindeki belirgin artışlar, sistemlerin koruyucu yaklaşımları desteklemelerine neden olmaktadır. Bu nedenle sağlıkta yükselen değerler "korunma" olarak belirtilmekte ve termal turizm de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Sağlığı koruyucu yaklaşımlar içerisinde yer alan termal turizm insanların tatil yaparken, dinlenirken tedavi olabilmelerine imkân tanımaktadır (Güvercin Göçmen, 2008: 45).

Dünya'da çeşitli ülkeler termal turizmin insan sağlığında önemli bir yeri olduğunun bilincinden hareketle termal turizm konusuna önem vermektedir. Termal turizm amaçlı olarak senede Almanya ve Macaristan'a 10 milyon kişi, Rusya'ya 8

milyon kişi, Fransa'ya yaklaşık 1 milyon, İsviçre'ye 800 bin kişi gitmektedir. 126 milyon nüfuslu Japonya'nın Beppu şehrine sadece 13 milyon kişi termal turizm amaçlı olarak gitmektedir. Avrupa'da birçok tedavi edici kaplıca merkezi mevcuttur. Almanya, Fransa, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Rusya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkeler başta gelmektedir. Termal turizm Avrupa ülkelerinden Almanya'da önemli sektör haline gelmiştir. 263 adet resmi belgeli termal merkez bulunan Almanya'da tesislerin toplam yatak kapasitesi 750.000'dir. Almanya'nın Stuttgart kentinde bulunan Das Leuze Kaplıca ve Rekreasyon Tesislerini yaz aylarında günde 8000 kişi ziyaret etmektedir. Bu rakam, yıllık ortalama 3000 kişi/gün olmaktadır. Hekim teşhisi ve raporu olması şartıyla, kaplıca tedavilerinin hem özel hem de kamu sağlık sigorta şirketleri tarafından tam ya da kısmen karşılandığı ülkelerden biridir. Ayrıca, Fransa'da 104, İspanya'da 128 adet ve İtalya'da ise 360 civarında termal tesis bulunmaktadır. Rusya'da çok sayıda kür merkezi bulunmakta olduğu ve yılda 8 milyon turistin geldiği belirtilmektedir. Japonya'da 1500 adet kaplıcada 100 milyon geceleme kapasiteli termal turizm yapılmaktadır. Beppu'da 1000 litre/saniye jeotermal su termal turizm amaçlı kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Arkansas eyaletinde ise 55 bin kişinin yararlanacağı termal tesislerin yapılmış olduğu, Hawaii'de turizmi 12 aya yaymak için termal suların yararlanılarak yeni kurulan tesisler ile termal turizm ağırlıklı uygulamalara başladığı bilinmektedir (kultur.gov.tr).

Türkiye jeotermal kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından Dünyada ilk yedi ülke arasında yer almakta olup, Avrupa'da birinci sıradadır. Ülkemizin termal suları, hem debi ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal suların daha üstün nitelikler taşımaktadır. Termal sularımız doğal çıkışlı ve bol su verimli, eriyik maden değeri yüksek, kükürt, radon ve tuz bakımından zengindir. Ülkemiz sıcaklıkları 20 °C'nin üzerinde debileri ise 2–500 lt/sn arasında değişebilen 1500'den fazla kaynağa sahip bulunmaktadır (Karagülle ve Doğan, 2002: 18).

Türkiye çok zengin termal kaynaklara sahip olmasına rağmen bu kaynaklar üzerinde bulunan tesislerin sayısı yetersizdir. Ayrıca, kaynak bölgelerindeki alt yapı problemleri, ulaştırma problemleri, yetişmiş kalifiye eleman eksikliği, sürdürülmekte olan geleneksel kaplıca kullanımının olumsuz etkileri gibi nedenler sonucu bu kaynaklardan beklenen düzeyde yarar sağlanamamaktadır (kultur.gov.tr) .

Yapılan araştırmalar Türkiye’de termal turizm arzının, talebi karşılayamaz durumda olduğunu ortaya koymaktadır. Karlılığı yüksek olan sağlık turizmi alanında, Türkiye'nin dünyadaki termal turizm payının arttırılması, daha fazla, daha karlı ve daha uzun süreli doluluk oranları elde edebilmesi için, termal turizmin turizm çeşitliliği açısından öncelikli olarak düşünülmesi gerekmektedir. Termal turizmin geliştirilmesi ile sağlık turizminde var olan boşluğun doldurulması, turizm mevsiminin uzatılması, turizm çeşitliliğinin arttırılması, yerli ve yabancı turistin gelişen ve değişen taleplerine yanıt verilmesi, turizmin bir parçası olarak termal turizm pazar payının genişletilmesi, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, Türkiye'nin turizm gelirlerinin arttırılması ve bu alandaki tanıtımı sağlanacaktır (Güvercin Göçmen, 2008: 58).

1.2.7. Doğaya Yönelik Turizm

Amerikalı tur operatörleri ve uluslararası turistler üzerinde yapılan araştırmalar, özel ilgilere yönelik seyahatlerin hızla arttığını ve en popüler özel ilgi turlarının açık hava etkinlikleri olduğunu göstermektedir. Sanayileşmiş ülkelerin çoğunluğu, ulusal parklar, tabii yaşam sahaları ve tarihi harabeleri ile turistlere çeşitli açık hava etkinlikleri sunmaktadır. Ayrıca, gelişmiş ülkeler, uluslar arası seyahat sistemlerinin daha kolay erişebildiği yerlerdir ve yabancı turistlere hem çeşitli alternatifler, hem de oldukça güvenli geziler sunma imknlarına sahiptirler (Alpine, 1987: 83).

Doğa turizmi etkinliklerine olan talebin artışı, orman kaynaklarının bu etkinlikler dizisi için kullanımını, gerek kaynağın yönetim Őekillerinin gelişmesi, gerekse kırsal alanlara yapacağı faydaların artışı açısından cazip hale getirmektedir (Korkmaz, 2001:129).

Gelişmekte olan ülkelerde de uluslararası turistlere sunulmaya hazır çok sayıda ulusal değerler ve gezi olanağı bulunmaktadır. Tur operatörü, hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerdeki bu alternatifler ile potansiyel turistler arasında en büyük öneme sahip bağlantı halkasıdır. Fakat gelişmekte olan ülkelerde doğaya yönelik seyahatler konusunda uzmanlaşmamış tur operatörleri, coğrafi tercih sahaları, pazarlama ve destek bağlantıları, tanıtım çabaları ve müşteriler konusunda çok az Şey bilmektedirler (Alpine, 1987: 84).

Ülkemiz doğal zenginlikler ve turizm faaliyetleri açısından çok büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen doğaya yönelik turizm faaliyetleri diğer turizm çeşitlerine oranla oldukça düşük bir seviyede seyretmektedir. Bunun en önemli sebebi ise dış etkenlerdir. Örneğin, uluslararası turizm pazarında, ev sahibi ülkeler, ziyaretçilerine en tatmin edici deneyimleri sunacak olan bir etkinlikler paketi satmaya çaba göstermektedirler. Basının olumsuz etkileri, gidilecek ülke hakkında bilgi yokluğu ve politik istikrarsızlık, pek çok turist, bazı ülkeleri seyahatleri için seçmelerini engelleyici faktörler durumundadır (Dameyer, 1986: 15).

Turizm geliştirme politikalarında başarı sağlamak için, Dünya'ya ülkenin turizme sunduklarının tanıtılması amacıyla planlı bir pazarlama yapılması ve kaynakların bu amaca tahsis edilmesi gerekmektedir. Ancak, doğa turizminin gelişmekte olan ülkelerde yerel, kırsal nüfusa sağlayabileceği doğrudan ve dolaylı ekonomik yararlar konusunda detaylı analizler yapılması gerekmektedir. Doğa turistleri ve doğa turizmi pazarı üzerine araştırmalar da, turistlerin bu kendine özgü seyahat deneyimlerinden beklentileri ve gereksinimlerinin daha açık olarak belirlenmesine yardımcı olacaktır (Österreich, 1993:2).

1.2.8. İnanç Turizmi

İnanç turizmi, dünyada bozulmamış doğa, özgün kültürel kimlik, aktif tatil anlayışının gittikçe artan oranda egemen olduğu yeni bir gelişme süreci içerisinde bulunmasının sonucunda gündeme gelen bir turizm türüdür. Kutsal yerlerin yerli ve yabancı turistlerce ziyaret edilmesinin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, inanç turizmi olarak tanımlanmaktadır. Bu amaçla, dinsel yönden önemli bulunan cami, kiliseler, sanat tarihi açısından önemli olan anıtlar, müzeler, evler, mimari özellikleri nedeniyle türünün ilk ya da ilginç örneği olan yapılar, tarihi eserler bu açıdan değerlendirilerek turistlerin hizmetine sunulmaktadır. İnanç turizmi doğaya zarar vermemesi, bazı değerlerin korunup, tanıtılıp değerlendirilmesi nedeniyle önemli görülerek bir alternatif turizm türü olarak geliştirilmeye başlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1994,13).

İnanç turizmi insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına, yani inanç çekim merkezlerine, dini

inançlarını tatmin etmek amacıyla yaptıkları ve bu seyahatleri sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür (Kaya, 1999: 2).

Diğer bir tanıma göre inanç turizmi; dinlerce kutsal sayılan beldeleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak ya da bunları izlemek, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve zaman zaman çok önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm olayıdır (Usta, 2001: 41).

İnanç turizmini diğer turizm türlerinden ayırt etmek gerekmektedir. İnanç turizminin temel kaynağı dini yerlerin bulunması ve ziyaret edilmesidir. Bu özelliği ile diğer turizm türlerinden ayrılmaktadır. İnanç turizminin dinamik özelliği; seyahat süresince yapılan hareket alanının genişliğidir. Statik özelliği ise, her zamanki ikamet yeri dışında geçici bir konaklamayı içermesidir. Her iki özellikte turistlerin özel ilgilerine yönelik olan seyahatin belirli bir zaman dilimi içerisinde yapılması sonucu çevre değişikliğini yaratır (Gökdeniz, 2000: 4).

İnanç turizmi diğer turizm türlerinden farklı olmakla birlikte, tatil ve kültür turizmi ile yakından ilgilidir. Hacı olmak için bir bölgeye giden turistler, yapılan gününbirlik programlar çerçevesinde hem hacı olurlar hem de çevredeki kültürel varlıkları ziyaret ederler (Rinschenende, 1992: 52).

Diğer yandan inanç turizminin sosyal turizm ve grup turizmi ile de yakınlığı bulunmaktadır. Günümüzde çoğu turist seyahatlerini gruplar halinde yaşlıları ve benzer düşünceleri olan kişilerle yapmaktadır. İnanç turizmi, insanların yaşlandıkça dine olan inançlarının artması nedeniyle, üçüncü yaş turizmi ile de yakından ilgilidir. Üçüncü yaşın inanç turizmine yatkınlığının diğer bir nedeni de, bu grubun seyahat ve ibadet yeri ziyareti için gerekli olan paraya sahip olmasıdır (Gökdeniz, 2000: 8).

İnanç turizmi bazı dinler açısından önemli olan yerlerin başka ülke toprakları içinde bulunması nedeniyle politik bir cepheye sahiptir. Örneğin, tüm Yahudiler için Kudüs kutsaldır, tüm Müslümanlar için Mekke ve Medine kutsaldır ve tüm Hıristiyanlar için Meryem Ana Evi kutsaldır (Weingrod, 1988: 19).

Antropologlara göre kutsal yerlere yapılan ziyaretler uzun zaman öncesine dayanmaktadır. İnanç kavramı kapsamında değerlendirilecek ziyaretler, ilk insanların mağara duvarlarını boyamak için yaptıkları düzenli ziyaretlerle başlamıştır (Shackley, 2001: 17).

Tarih boyunca yüksek tabaka insanları arasında dinsel ve politik güç sıkı bir etkileşim içerisinde olmuştur. Eski Mısır'da Abydos, Thebes, Luxor ve Karnak'taki tapınaklar binlerce hacı tarafından ziyaret edilmiştir. Hititler savaş kamplarını dahi bölmek uğruna hacılık festivalleri düzenlemişlerdir. Bunların yanı sıra insanların şükretmek ve yardım istemek için tanrılarına çeşitli adaklar sundukları birçok kutsal yerin varlığı da bilinmektedir (Rinschede, 1992: 53).

İlahi dinlerin ortaya çıkıp yaygınlaşması ile hacılık amacıyla yapılan seyahatler daha da önem kazanmıştır. Bu dinler kutsal yerleri ziyaret etmeyi emretmişler ve insanları dinsel amaçları seyahatlere yöneltmişlerdir. Kutsal yerlere yapılan ziyaretler kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bazı kişiler kutsal yerleri günahlarını affettirmek ve dua etmek amacıyla, bazıları ise sağlık sorunlarına ilahi şifa bulmak amacıyla ziyaret ediyordu. Amaç ne olursa olsun, dinsel seyahatler gidilen yerlere ekonomik kazanç sağlamaktaydı. (Şaman, 2009: 12).

13. ve 14. yüzyıllarda kutsal yerleri ziyaret etmek toplumun temel fenomeniydi. 15. yüzyılda ise dinsel amaçlı seyahatler farklı alanlar kaymaya başlamıştır. Rönesans döneminde kilisenin otoritesi azalmış ve çeşitli turizm türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Yeniçağda ise sanayi devriminin bir sonucu olarak insanların gelir düzeyi artmış ve boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla turizme katılmaya başlamışlardır. 1845'te Thomas Cook ilk seyahat acentasını kurmuştur ve yakın çağ döneminde araba ve uçağın kullanımının artmasıyla uzak yerlere gitmek kolaylaşmıştır. Günümüzde ise teknolojik gelişmeler ve sosyal hayattaki değişimler sonucu, turizm her insanın hayatında yer alan bir olgu haline gelmiştir (Oğuz, 1999: 25).

İnsanlık tarihi kadar eski olan turizm, toplum yaşamının değişmesi sonucu oluşan bolluğun artışıyla birlikte gerçekleştirilebilecek bir ihtiyaç olarak hızlı bir gelişme göstermiştir. Turizm din, dil, ırk ve ülke farkı gözetmeden insanlar arasındaki

ilişkilerin geliştirilmesi ve böylece dünya barışının sağlanması bakımından önemli siyasal fonksiyonları gerçekleştiren bir nitelik kazanmıştır (Kaya, 1999: 37).

Turizm tarih öncesi çağlardan bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. İnanç turizmi de tarih içinde şekil değişikliğine uğrayarak günümüzdeki halini almıştır. İnanç, varoluşundan bugüne insanoğlunun yaşamına ve kimliğine yön vermiştir ve vermeye de devam etmektedir. İnançların kurallarla yoğrulup sistemleşmesi ile ortaya çıkan dinlerin toplum yaşamındaki rolü, etkisi ve önemi bugünde devam etmektedir (Yenipınar, 2002: 73).

1.2.8.1. İnanç Ve Turizm İlişkisi

İnanç turizmi, ilk çağlardan itibaren insan yaşamında önemli bir seyahat motifi olmuştur. İnanç turizminde, diğer turizm çeşitlerinden farklı olarak insanlar inançlarının gerektirdiği dini vecibelerini yerine getirmek için dini açıdan önemli gördükleri kutsal yerleri ziyaret etmektedirler (Murray ve Gragam, 1997: 513).

Tarihin her döneminde, büyük saygı duyulan yerlere yolculuk yapıldığının izlerine rastlanmaktadır. Hemen hemen her dinden insanın gidip ziyaret ettiği mukaddes yerler bulunmaktadır. Bu yerlerin ziyaret edilmesi teşvik edilmekte ve bunun içinde dini kitaplarda bir takım şartlar ve hükümler konulmaktadır (Açıkel, 2000: 109).

Orta çağda Hıristiyanlık inancı büyük ölçüde mili sınırların dışına taşan bir özellik göstermekteydi. Bu nedenle Hıristiyanlar kutsal yerleri ziyaret etmek için diğer ülkeleri ziyaret etmekteydiler. Diğer yandan İslamiyet'in doğuşu ve farz olarak kabul edilen "Kâbe" ziyaretleri turizm hareketlerinin, dini faktörlerin etkisiyle gelişimini hızlandırmıştır (Kaya, 1999: 2).

Din faktörü geçmişten bu yana insanları seyahate yönlendiren önemli bir faktör olmuştur. Dini binalar, ayinler, dini festivaller, inançlar ve dinsel olaylar turist davranışlarını etkileyen ve insanları inanç turizmine yönlendiren önemli faktörlerdir (Henderson, 203: 447).

Tarih boyunca insanlar daima daha yüksek bir maneviyata ulaşma çabası içerisinde olmuşlardır. Bunu yapmak içinde günahlarını affettirmek ve hatalarını

başılatmak için kutsal yerleri ziyaret etmişlerdir. Bunun yanı sıra manevi bağlarla bağlı buldukları kişilerle bir araya gelmek istemişler ve bu amaçla büyük toplantılar organize etmeye ihtiyaç duymuşlardır. Ayrıca hemen her dinde yer alan gösteri niteliğindeki ibadetlerin kutsal mekânlarda yapılması gerektiğine olan inanç, insanları dinsel amaçlı seyahatlere yöneltmiştir (Eralp, 1983: 91).

Her dinin kuralları içinde dini seyahatler farklı şekilde düzenlenmesine göre inanç turizmi genellikle üç şekilde ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2000: 68):

- Hac gezisi olarak, kutsal yerlere yapılan grup halinde ya da bireysel ziyaretler,
- Belirli dini tarihlerde, önemli dini olayların yıldönümlerinde gerçekleşen büyük ölçekli toplantılar
- Turistik bir güzergâh üzerindeki önemli dini yerleri ve yapıları, turun süresini dikkate almadan ziyaret etmek için gerçekleştirilen turlar.

İnanç turizmi genellikle grup aktivitesi şeklinde yapılır. Buradaki en önemli unsur kişilerin buldukları grup ile toplumsal etkileşime girmeleridir. Bu gruplar daha çok aynı kiliseye, mabede ya da camiye giden kişilerdir ve aynı aileye, arkadaş gurubuna ya da aynı topluluğa dâhil insanların oluşturduğu gruplardır (Shackley, 2001: 18).

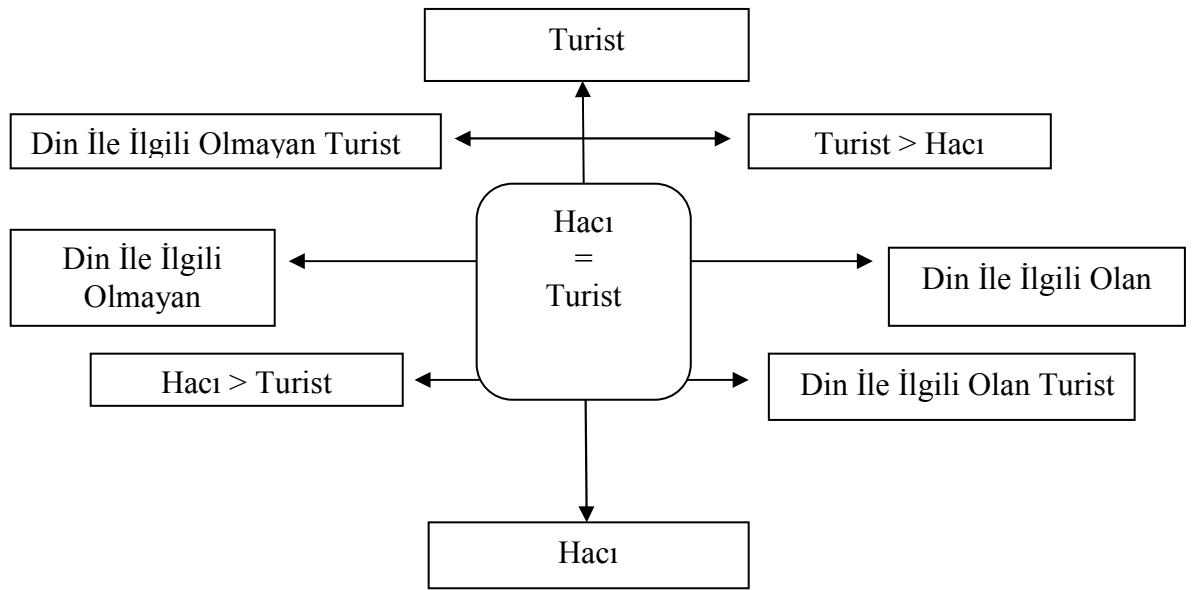
Bu gruplar dince zorunlu tutulan manevi yolculuklara katılmak için seyahate çıkmaktadırlar ve aşağıdaki hedeflere ulaşmaya çalışmaktadırlar (Usta, 20005: 8).

- Dini gereklerden biri olarak hac görevini yerine getirmek,
- Bir adağı yerine getirmek, şükranlarını sunmak, günahlarından arınmak ve dileklerini bildirmek,
- Sosyal ve manevi yönlerden üstün bir konuma ulaşmak,
- Belirli dini olayları kutlamak ve anmak,
- Aynı dinden olanlarla ilişkide olmak ve bağlantı kurmak,
- Hakikati yaymak amacıyla misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak,
- Konferanslar ve dini toplantılar düzenlemek.

Her geçen gün dini inançlarını yerine getirmek için seyahat eden kişi sayısı artmaktadır. Çünkü din insanlar için önemli bir unsurdur. Din insanların var olma

nedenidir. Bu nedenle dini sebeplerle seyahat edenlerin sayısı her yıl daha da artmakta ve turizm için önemli bir gelir kaynağı olmaktadır (Herbert, 2001: 312).

Yapılan araştırmalar, dünyada her yıl ortalama 200 milyon kişinin, yöresel, ulusal ve uluslar arası boyutta inanç turizmine katıldığını göstermektedir. Diğer bir araştırma ise, hacıların % 11'inin yalnız, % 65'inin ailesi ile % 12'sinin arkadaşları ile ve % 12'sinin gruplar halinde seyahate çıktığını göstermektedir (Rinschede, 1992: 53).

Şekil 1.1. Turizm ve inanç ilişkisi

Kaynak: Singh, 2005: 216

Turizm ve din arasındaki ilişki, dinsel motivasyonun yoğunluk derecesine göre kavramlaştırılabilir. Bazı insanlar inanç ve ruhsal arayış gibi nedenlerle ortaya çıkan kutsal hacılık görevini yerine getirmek için inanç turizmine katılırken, bazıları ise kişisel ve ruhsal ihtiyaçları nedeniyle turistik amaçlarla inanç turizmine katılırlar. İnanç turizmine katılan bazı kişiler turistten çok hacı olabileceği gibi bazıları ise hacıdan çok turist olabilir (Sharpley ve Sunduram, 2005: 162).

Tüm dini yolculuklar aynı amaçla yapılmamaktadır. Dini yolculukların yapılış amacı ziyaret edilen bölgenin, yerin ya da yapının dini öneminden çok yolculuğun dini amacına ve içeriğine göre belirlenmektedir. Örneğin, Kâbe yalnızca Müslümanlar tarafından ziyaret edilebilmekte, Budist tapınaklarına yalnızca Budistler

girebilmektedir. Bu durum bu yerlerin çok sayıda turist çekme özelliğini ortadan kaldırırken, dini içeriği nedeniyle söz konusu dine mensup ziyaretçilerinin sayısını da artırmaktadır. (Yılmaz, 2000: 68).

Kreiner'a göre insanların inanç turizmine katılma amaçları milliyete, sosyal sınıfa ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir (Kreiner, 2009: 438). Shckley'e göre ise insanların inanç turizmine katılım amaçları dinden dine de farklılık göstermektedir. Örneğin; Müslümanların hac ziyaretleri İslam'ın beş şartından birini yerine getirmek amacı taşımaktayken, Hıristiyanlar hac ziyaretlerine tatil ve dinlenme amacı taşımaktadırlar (Shackley, 2001: 18).

Yapılan diğer bir araştırmaya göre ise inanç turizmine katılan turistlerin cinsiyeti de dinden dine ve bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. İnanç turizmine Batı Avrupa'dan ve Kuzey Amerika'dan katılan Hıristiyan turistlerin çoğunluğunu bayanlar oluşturmaktadır. Batı Bengal'de yaşayan Hindularda ise inanç turizmine katılan erkek ile bayan oranının birbirine oldukça yakındır. Müslümanlar da ise hacca gidenlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Aynı araştırmaya göre inanç turizmine katılan turistlerin yaş gurupları bölgeye ve dine göre farklılık göstermektedir. Fransa'nın Laurdes bölgesine inanç turizmi amacıyla gelen turistleri 60 yaş ve üstü turistleri oluştururken, Almanya'nın Münih kentinde yapılan Katolik toplantılarına katılan turistlerin % 74'lük kısmını 25 yaş altı gençler oluşturmaktadır. (Rinschede, 1992: 62).

Battour, İsmail ve Battor'a göre milliyet, sosyal sınıf, cinsiyet ve din insanların inanç turizmine katılmasını etkileyen unsurlar olmakla birlikte bazı dinlerce kutsal sayılan ya da yasaklanan unsurlarda inanç turizmine katılan insanları etkilemektedir. Örneğin Müslüman turistler gittikleri yerlerde İslam dinince helal sayılan yiyecekleri bulmak istemektedirler. Ayrıca İslam dinince yasak olan zina, alkol ve kumar gibi unsurlarında inanç turizmi amacıyla seçilen yerlerde bulunması Müslüman turistlerin düşüncelerini olumsuz etkilemektedir (Battour, İsmail ve Battor, 2010: 1-4).

Yahudiler inançları gereği hacılık boyunca bir tür okunmuş et olarak bilinen "Kosher" isimli yemeği yemek istemektedirler. Yahudiler Kosher isimli yemeği yemedikleri takdirde hacı olmuş sayılmamaktadırlar bu nedenle gidecekleri ülkeleri Kosher isimli yemeğin bulunması durumunda seçmektedirler (Madem, 2006: 235).

İnsanlar, kendi dinlerini öğrenmenin yanı sıra diğer dinleri öğrenmek, o dinlere ait kutsal yerleri ziyaret ederek bilgi edinmek için de inanç turizmine katılmaktadır. Günümüzde insanlar birbirleriyle ticari, siyasi, askeri, kültürel ve dini ilişki içerisindeyler. Bunun yanı sıra insanlar, basın yayın organları sayesinde, yapılan seyahatler neticesinde ve sportif faaliyetler sonucu birbirleri hakkında bilgi edinme fırsatı bulmaktadır. Bütün bunlar sonucunda diğer inançlar, hatta geçmişteki insanların inançları merak konusu olmuştur. Ayrıca, dinler arası rekabet ve misyonerlik faaliyetleri insanları hem kendi dinlerini, hem de diğer dinler daha iyi öğrenmeye itmiştir (Küçük, 1993: 8).

İnanç turizmi amacıyla gerçekleştirilen seyahatler çok sayıda insanın farklı destinasyonlara gitmesine neden olmaktadır. Bu durum ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gidilen yeri etkilemektedir. Gelen turistler tarafından yapılan harcamalar ekonomik bir kaynak yaratmakta ve yeni iş alanlarının oluşmasını sağlayarak istihdam yaratıcı etki oluşturmaktadır. Diğer taraftan, insanlar inançlarının gereklerini yerine getirmek için daha fazla harcama yaptıkları için, dinin turizm üzerindeki ekonomik boyutu her zaman turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmeleri cezp etmiştir. Bu da turizm sektöründeki işletmeleri inanç turizmi alanında faaliyet göstermeye yöneltmektedir. İnanç turizmi gelen turistler ve yöre halkı arasında sosyal bir ortam gelişmesine ve oradaki halkın farklı kültürlerle tanışmasına imkan tanımaktadır. Ayrıca günümüzde önemli bir turizm şekli haline gelen inanç turizminin yarattığı politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde önemli sonuçlar doğurmaktadır (Akat, 2000: 24).

Din, hem dini nedenlerle seyahat edenler için hem de yerel halk için çok hassas bir konudur. İnanç turizminin istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için her şeyden önce yerel halkın dini nedenlerle seyahat eden insanlara, onların inançlarına ve dini duygularına saygı göstermesi gerekmektedir (Joseph ve Kavoori, 2001: 998).

1.2.8.2. İnanç Turizminin Çeşitleri

Dinlerin ortaya çıkışından itibaren dini öğretiler doğrultusunda kutsal yerlerin ziyareti kişisel tercihlerin ötesine geçmiştir. Bunun sonucu olarak kutsal yerler yüz binlerce kişiye ev sahipliği yapmış ve kitlesel bir hareket olarak kendisini göstermiştir.

Günümüzde ise bu hareketler yeni biçim ve anlayışlarla alternatif bir olgu olarak yerini almıştır (Tarcan ve Atılğan, 1999: 62).

Günümüzde yaşam şartları insanları yormaktadır ve buda kişilerin dünyevi olaylardan uzaklaşmak için dinlerine daha çok bağlanıp hac şartını yerine getirmek istemektedirler. Bunun yanı sıra turistik öğelerin konforunun gelişen teknolojiyle artması, çalışma koşullarının geçmişe göre daha da düzelmesi ile kültürel eksikliği tamamlamaya yönelik gibi genel nedenlerle tüm dinlerde hac olgusu önem kazanmaktadır (Bayyigit, 1998: 139).

Dini inançları nedeniyle hac görevlerini yerine getirmek amacı ile yapılan büyük göç hareketleri ekonomik ve sosyal bakımdan ülkeleri etkilemekte ve özellikle ödemeler dengesindeki açıkları sürekli olan ülkelere ekonomik imkânlar yaratmaktadır. Hac ziyaretleri yapılabilen dini merkezlere sahip olmak, bu ülkelerin ekonomik gelişmelerini devam ettirmelerini sağlayabilecek kaynaklara sahip olmaları demektir (Akat, 2000: 25).

İnanç turizmi kavramı, inanç turizmine katılanların hareket alanlarına göre; aktif inanç turizmi ve pasif inanç turizmi olmak üzere iki grupta incelenmektedir (Kaya, 1999: 4).

Bir ülkenin dini nedenlerle başka ülke vatandaşları tarafından ziyaret edilmesine aktif inanç turizmi denilmektedir. Örneğin; Hıristiyanlar bakımından önemli olan ve Türkiye Cumhuriyeti devleti sınırları içinde bulunan Meryem Ana Evinin diğer ülke vatandaşları tarafından ziyaret edilmesi, Türkiye açısından aktif inanç turizmi olarak değerlendirilmektedir (Kaya, 1998: 5). Aktif inanç turizminin en önemli özelliği, ziyaretin yapıldığı ülke ekonomisine döviz bırakması ve ekonomik bir değer yaratmasıdır (Akat, 2000: 25).

Bir ülke vatandaşlarının dini nedenlerle başka ülkeleri ziyaret etmelerine pasif inanç turizmi denilmektedir. Örneğin; Türk vatandaşlarının Müslümanlar için mukaddes yerler olarak kabul edilen Mekke ve Medine'yi ziyaret etmek için Suudi Arabistan'a gitmesi, Türkiye açısından pasif inanç turizmi olarak değerlendirilmektedir (Kaya, 1998: 10).

Pasif inanç turizmi kapsamında önemli olan, hac ziyaretleri yapılan dini merkezlere sahip olmak değil, bu dini merkezlere sahip olan ülkenin topraklarına gitmek ve bunun içinde de turizm işletmelerinin imkânlarından yararlanarak karşılığında döviz bırakmaktır. Çünkü bu durum, ülke ekonomisinden bir miktar dövizin başka bir ülke ekonomisine gitmesine yol açmaktadır. Böylece pasif inanç turizmi kavramı ülke ekonomisinde döviz rezervlerinde eksilmeye yol açmaktadır (Akat, 2000: 27).

1.2.8.3. Dünyada İnanç Turizmi

Dünya nüfusunun % 75'inin inancını oluşturan dinler; 2.1 milyar kişi ile Hıristiyanlık, 1.3 milyar kişi ile İslamiyet, 900 milyon kişi ile Hinduizm, 370 milyon kişi ile Budizm ve 18 milyon kişi ile Yahudiliktir. Hıristiyanlık ve İslamiyet dünya nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır ve geriye kalan nüfustan her üç kişiden ikisi Hindu, Budist ya da Yahudi'dir (tourism-review.com).

Harita 1.1. Dünya dinleri

Kaynak: religious-tourism.com

Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre 2010 yılında 935 milyon kişi turizm hareketine katılmıştır. Ziyaretlerin % 51'i Avrupa'ya, % 22'si Asya'ya, % 16'sı Amerika'ya, % 6'sı Orta Doğu'ya ve % 5'i Afrika'ya yapılmıştır (unwto.org). Araştırmacı Ian Yeoman'a göre Hıristiyanlığın, İslamiyet'in ve Yahudiliğin merkezi olan Orta Doğu 2030 yılında 158.9 milyon turist ile inanç turizmi pazarını en çok büyüten bölge olacaktır (tourism-review.com).

Dünya Seyahat ve Turizm Konsülü'nün raporuna göre 2010 yılında turizmden en çok kazanç sağlayan on ülke; Amerika, Japonya, Çin, Fransa, İspanya, İtalya, İngiltere, Almanya, Avustralya ve Brezilya'dır (wtcc.org).

Avrupa Seyahat Komisyonu'nun raporuna göre 2010 yılında Avrupa'yı ziyaret eden turist sayısı bir önceki yıla göre % 2,5 artmıştır. Aynı rapora göre Avrupa'da 2010 yılında en çok ziyaret edilen ülkeler Estonya, Malta, Almanya, Hollanda, Polonya, Danimarka, Türkiye ve Latviya'dır (platma.org).

Avrupa inanç turizmi, hac yeri olarak kabul edilen yerlerde yapılan ibadetlerden, sanatsal ya da tarihi değeri olan kutsal yerlerin ziyaret edilmesinden ve yılın belli zamanlarında organize edilen dini festivallerden oluşmaktadır (Nolan ve Nolan, 1992: 77).

Avrupa'yı inanç turizmi amacıyla ziyaret edenler turistler, sadece hac yeri olarak kabul edilen yerleri ziyaret eden ve hac görevini yerine getirmenin yanı sıra sanatsal ya da tarihi değer olan yerleri ziyaret eden turistlerden oluşmaktadır. Özellikle Meryem Ana'nın görüntüsünün görüldüğü iddia edilen Kuzey İspanya'daki San Sebastian, İtalya'nın Po Vadisindeki San Domino ve Bosna Hersek'teki Medjugorje, hacı olmak amacıyla inanç turizmine katılan turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerdir. Ayrıca Potekiz'deki Fatima, İspanya'daki Getafe, Belçika'daki Banneux, Fransa'daki Ars, Lisieux, Paray Le Monial ve Pontmain, İtalya'daki Caravaggio, Cascia ve Montenero, Avusturya'daki Mariazel ve Almanya hacı olmak amacıyla inanç turizmine katılan turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerdir (Nolan ve Nolan, 1992: 70-71).

Hacılık görevini yerine getirmenin yanı sıra sanatsal ya da tarihi değeri olan yerleri ziyaret eden turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerler; Fransa'daki Le Mont St. Michel Manastırı, Hıristiyanlığın ikinci zaferinin doğduğu yer olan İspanya'daki Covadonga, Almanya'daki Köln Katedrali ve Ettal Manastırı ve Roma'daki birçok bazilikadır (Nolan ve Nolan, 1992: 72-3).

Bosna Hersek'in Mostar Kantonuna bağlı olan Medjugorje, 1981 yılından beri her gün Meryem Ananın görüldüğü yönündeki iddiaların ardından inanç turizmi açısından büyük patlama yaşamıştır. Dünyanın değişik yerlerinden gelen milyonlarca turist Medjugorje'yi ziyaret etmektedir. Turistler Meryem Ana'nın görüldüğü noktaya

varmak için haçlarla ve çeşitli azizlerin figürleriyle işaretlenmiş 16 değişik noktada durup, kendilerine rehberlik eden rahiplerin öncülüğünde dua etmekte ve iki saat süren yolculuğun sonunda Meryem Ana'nın görüldüğü Krizevaç Tepesine ulaşmaktadırlar. Vatikan tarafından gönderilen bir heyet bölgede incelemelere devam etmektedir (Vukonic, 1992: 80-84).

Almanya inanç turizmi açısından birçok kilise ve manastırla Avrupa'nın önemli merkezlerinden birisidir. Almanya UNESCO'nun koruması altında olan Aachen, Hildesheim, Cologne ve Speyer Katedralleri, Maulbronn Manastır Kompleksi, Pfaffenwinkel'deki Wies Kilisesi, manastır hayatı ile ünlü Reichenau Adası ve Benedictine Manastırı ile Hristiyanlık için önemli bir hac merkezidir (germany-tourism.de).

İtalya Avrupa ülkeleri arasında Venezia, Padova, Torino, Firenze, Loreto, Assisi, Lanciano, Roma, Montecassino, Pompei ve San Giovanni Rotondo şehirleri ile inanç turizmi açısından dikkat çeken önemli bir ülkedir. Venezia şehri, St. Mark Bazilikası, Santa Maria Gloriosa dei Frari Bazilikası ve Rialto Bazilikası gibi 200 den fazla kilise ve bazilika ile dikkat çekmektedir. Padova'daki St. Anthony Bazilikası, Loreto'daki Santa Casa Bazilikası, St. Francesco ve Santa Chiara'nın doğum yeri olan Assisi, UNESCO tarafından korumaya alınan Firenze şehri, Kutsal Bakireliğin simgesi olan Pompei şehri inanç turizmi açısından önemli olan diğer destinasyonlardır. Ve tüm dünyada Hristiyanlığın merkezi olarak kabul edilen Roma İtalya'da bulunmaktadır (italiantourism.com).

Roma, Kudüs ve İstanbul Hristiyanlar için kutsal sayılan yerlerdir. İstanbul tarih boyunca Hristiyanlar için oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak İstanbul'un 1453 yılında Müslümanlar tarafından fetih edilmesinden sonra, Hristiyanların dini amaçlı seyahatleri Roma'ya kaymıştır. Başkenti Vatikan olan Roma'yı bugün ortalama on milyon kişi ziyaret etmektedir (Gökdeniz, 2000: 10).

Hristiyanlığın önemli kişilerinden havari Petrus ve Paulus Roma'da öldürülmüştür ve mezarları burada bulunmaktadır. Bu nedenle Roma kilisesinin tüm Hristiyanlığı temsil ettiği düşüncesi yayılmıştır (Kaya, 1999: 30).

Vatikan dünyanın en zengin devletlerinden biridir. Peter Hebblethwaite'nin göre bu devlet hiç bir özel girişimcinin ya da kapitalistin baş edemeyeceği kadar katı “Sosyalistçe” kurallarla yönetilmektedir ve bu nedenle Vatikan yeryüzündeki tek Sosyalist Tanrı Devleti sayılmalıdır. Vatikan'ın en önemli gelir kaynağı Hıristiyanlığı temsil eden kişileri, örneğin İsa'yı, Meryem'i, azizleri ya da haç gibi sembolleri pazarlayarak kazandıklarıdır. Bu açıdan bakıldığında Vatikan'ın kendi Tanrısı olan İsa'yı ve dinini en iyi pazarlayan ülke olduğu apaçık görülmektedir (italyaonline.net).

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 2007 yılının “Dünya Mevlana Yılı” ilan edilmesinin ardından Roma, Mevlana'nın anılması ile ilgili etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Bu kapsamda; Roma'da Vatikan'a ait Cancellaria Sarayı'nda sema gösterisi yapılmıştır. Gösteri; Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğuna mensup semazenleri, kardinalleri, piskoposları ve Vatikan bünyesindeki diplomatik temsilcileri bir araya getirmekle kalmamış, başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere yaklaşık 40 ülkenin Vatikan bünyesindeki büyükelçilerini de buluşturmuştur (Tümbek, 2009: 141).

Amerika'da İnanç turizmi ve tatil turizmi iç içe kullanılan kavramlardır. Amerika'da inanç turizmine yönelik merkezlerin yakınında, Niagara Şelalesi, St. Louis, Washington D.C., Miami, Orlando, Salt Lake gibi birçok destinasyon da bulunmaktadır (Gökdeniz, 2000: 9).

Dünya turizm örgütünün verilerine göre Amerika'yı en çok ziyaret eden ülkeler; Kanada, Meksika, İngiltere, Japonya, Almanya, Fransa, Brezilya, İtalya, Güney Kore ve Avustralya'dır. New York City, Miami, Los Angeles, Orlando, San Francisco, Las Vegas, Columbia, Honolulu, Boston ve Chicago Amerika'da en çok ziyaret edilen yerlerdir (tinet.ita.doc.gov).

İnanç turizmi açısından diğer bir önemli bölge de, Yahudiler için kutsal olan İsrail'dir. Her yıl bir milyonun üzerinde ziyaretçi dini inançlarını yerine getirebilmek için bu bölgeye gitmektedirler. İnanç turizmi kapsamında; Kudüs, Galilee, Talmudic ve Gabbelic bölgeleri ziyaret edilmektedir. Kudüs şehri Hıristiyanlar ve Müslümanlar içinde kutsal sayılmaktadır (Nolan, 1989: 29).

İsrail hükümeti de özellikle Hıristiyanların bölgeye çekilmesi adına Amerika Birleşik Devletlerinde önemli atılımlarda bulunmaktadır. Turizm bakanlığında çalışanlar Amerika Birleşik Devletlerinde kilise kilise dolaşarak kilit isimleri bulmaktadır ve bu kişiler İsrail'e davet edilerek bölgenin tanıtımının yapılmasını sağlanmaktadır. Ayrıca özel paket program hazırlanarak bu kişiler aracılığıyla satılması sağlanmaktadır. Bu konudaki en büyük çalışmayı Turizm Bakanlığı ile birlikte El-Al havayolu yapmaktadır. İnanç turizmi açısından yoğun potansiyele sahip olan bölgelere direk uçuşlar konulmakta ve özel fiyatlar uygulanmaktadır. Ayrıca Turizm Bakanlığı inanç turizmini geliştirmek amacı ile Avrupa'da da her ülkede özel seminerler düzenlemektedir. Müze ve ören yerleri girişleri ile ilgili paket fiyatlar oluşturulmakta ve daha az ilgi gören ören yeri girişleri bu paketler içine çok cüzi fiyatlar dâhil edilerek bu yerlerin tanıtımının yapılması sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra Afrika'da büyük bir potansiyel olarak görülen Hıristiyan hacıların İsrail'e gelip Kudüs'ü ziyaret etmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Bu ziyaretlerin Nijerya Hükümeti tarafından organize edilmesine rağmen İsrail Turizm Bakanlığı tarafından toplu vize uygulaması gibi çeşitli kolaylık sağlanmaktadır (Madem, 2006: 234-235).

Kudüs'ü ziyaret Müslümanlar için hacın şartları arasında yer almamaktadır. Ancak Hazreti Muhammed'in Miraç'a yükseldiği Mescid-i Aksa Müslümanlar için ayrı bir öneme sahiptir. Burası İslam'ı kabul eden sahabelerin ilk kiblesidir. Birçok Müslüman burayı ziyaret etmek istemektedir. İsrail Turizm Bakanlığı, hacı adaylarının ülkelerine gelmesine sıcak bakmaktadır. Hatta ilgili Bakanlık, yabancı yatırımı çekebilmek adına, reklam ve pazarlamada maddi destek, uçaklarda boş koltuk kalması durumunda zararın kapatılması gibi taahhütlerde dahi bulunmaktadır. Kudüs barındırdığı tarihi ve dini dokuyu ülkede yaşanan politik ve siyasi sıkıntılar nedeniyle son dönemde değerlendirememektedir. Devlet ülkenin zedelenmiş "güven" imajını tazelemek için birçok tanıtım faaliyetinde bulunmakta ve bu amaçla birçok kurum ve kuruluşla irtibata geçmektedir (TÜRSAB, 2006).

Bugün, Müslümanların hacılık görevini yerine getirebilmesi için gittiği yer Suudi Arabistan'dır. Suudi Arabistan Büyükelçiliğinin verdiği bilgilere göre, Suudi Arabistan'da Hac organizasyonları Hac Bakanlığı'nın sorumluluğu altındadır. Bakanlık göreve, hac sezonunun bitimine hangi amaçların hedeflendiğini ve bu amaçların

gerçekleşme sırasındaki problemleri belirleyerek ve iletişim halinde olanlar yani kral, hac delegasyonları ve hacılardan sorumlu dini görevliler, rehberler gibi sorumluların aralarındaki tüm bağlantı noktalarının çalışmalarını takip ederek başlar. Hac Bakanlığı bu alanda geniş ilerleme kaydetmiştir. Operasyon ve koordinasyonun farklı tarafları, tüm organizasyonla beraber hacca dâhil olurlar. Bu durum aynı zamanda hacıların, Diyanet'in, komitelerin yöneticilerini temsil eden delegelerin kendi ülkelerinden ayrılmaları ile başlar (Tümbek, 2009: 139).

Güneydoğu Asya ile Avustralya arasında uzanan bir adalar grubu devleti olan Endonezya, tapınaklarıyla inanç turizmi açısından çekici diğer bir destinasyondur. "Tanrıların Adası" olarak bilinen Bali'de çok sayıda tapınaklar ve heykeller bulunmaktadır. Adanın her alanında, ada halkının inancı olan Hinduizm'in etkisinin görmek mümkündür. Bali adasının en büyük kenti olan Denpasar ve çevresinde on binden fazla tapınak bulunmaktadır. Bali Adası'nın doğusunda bulunan Lombok da doğası, yanardağları, mercan kayalıkları ve bambu evleri ile ünlüdür. Java Adası'nda başkent Jakarta'dan sonra en büyük olan ikinci şehir Yokyokarta'da bulunan tapınaklar UNESCO tarafından korunmaktadır (tursab.org.tr).

Hindistan, binlerce Hindu tapınağı, Ganj Nehri ve Modern Dünyanın Yedi Harikasından biri olarak kabul edilen Tac Mahal ile Asya'nın önemli inanç turizmi merkezlerinden birisidir. Özellikle Kuzey Hindistan'da bulunan Uttar Pradesh Hindistan'ın en önemli inanç turizmi merkezidir. Uttar Pradesh Hint mitolojisinin önemli karakterleri Rama ve Krişna'nın doğum yeridir ve Krişna'ya adanan 5500'den fazla tapınağı ile Hindu dininin merkezidir. Uttar Pradesh gibi Delhi, Agra, ve Jaipur da tapınakları ve kutsal alalarıyla önemli inanç turizmi merkezleridir. Kuzey Hindistan'da inanç turizmine yönelik ilgi Büyük Tapınağın 1970 yılında Uluslar Arası Krişna Bilinci Topluluğu tarafından inşa edilmesinin ardından büyük ölçüde artmıştır. Her yıl ortalama altı milyon kişi bu büyük tapınağı ve diğer tapınakları görmek için kuzey Hindistan'a gitmektedir. İkiz şehirler olarak adlandırılan Uttar Pradesh'in Mathura ve Vrindavan şehirleri, Hindistan'da görülmesi gereken popüler altı destinasyon arasında yer almaktadır (Shinde, 2010: 527-528).

Asya'nın en önemli turizm merkezlerinden birisi olan Tayland, inanç turizmi açısından da önemli bir destinasyondur. Özellikle Thai dilinde "Melekler Şehri"

anlamına gelen başkent Bangkok, sahip olduğu 400'den fazla tapınakla dünyada "Tapınaklar Şehri" olarak bilinen önemli bir şehirdir. Bangkok'ta buluna Wat Pho, Wat Arun, Wat Traimit gibi birçok tapınak UNESCO tarafından korunmaktadır (tursab.org.tr).

Afrika; Benin'deki Yılan Tapınağı, Mali'deki Büyük Djenne Camisi ve Tanzania'daki Kilwa Camisi, Ütopya'daki St. George Kilisesi ve Kuzey Afrika'da bulunan Mısır'daki Al Azhar Camisi, St Catherine Kilisesi ve Mısır Piramitleri, Tunus'taki Kairouan Camisi, Morocco'daki Moulay İdriss Tapınağı ile inanç turizmi açısından dikkat çeken bir ülkedir (religious-tourism.com).

İnanç turizmi açısından ilgi çeken diğer destinasyonlar; Avustralya'daki Mavi Dağlar, Şili'deki Rapa Nui Anıtları, Afganistan'da bulunan Bamiyan Vadisine oyulmuş devasa iki Buda Heykeli, Özbekistan'daki Bukhara Camisi, Tibet'teki Kailash Dağı, Afganistan'daki Mazar-Sharif Mavi Cami, Hindistan'daki Kedarnath Tapınağı, Sanchi'deki ve Mamallapuram'daki Budist Anıtları, Haridwar Şehri, Taç Mahal, Goa Bom İsa Bazilikası, Pakistan'daki Mohenjodaro Vadisi ve Makli'de bulunan mezar anıtları, Sirilanka'daki Dambulla Mağaraları, Kambodya Ayutthaya'daki 375 adet Budist Tapınağı, Filipinler'deki Quiapo Kilisesi, Japonya'daki Miyajima Adası, Çin'deki Beijing Tapınağı, Endonezya'daki Borobodur Tapınağıdır (religious-tourism.com).

1.2.8.4. Türkiye'de İnanç turizmi

Dünyada ayrıcalıklı bir coğrafi konuma sahip olan Türkiye; üç kıtanın kesiştiği, dört denizin birleştiği bir bölgede binlerce yıllık tarihi ve kültürel birikimi ile olağanüstü güzelliğe sahip olmanın yanı sıra, Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi üç büyük ilahi dinin önemli merkezlerinin bulunduğu dünyanın ilgi çeken ülkelerinden birisidir. Tek tanrılı dinlerin Asya'dan doğması ve özellikle ilahi dinler tarafından kabul edilen pek çok yerin Anadolu'da bulunması nedeniyle Türkiye inanç turizmi açısından pek çok ülkeden daha avantajlı durumdadır (Gürdal, 2000: 13).

İlk çağ uygarlıklarının Anadolu'da gelişmesi, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde havarilerin Anadolu'ya gelmesi ve orta çağda Yahudilerin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu Anadolu'ya sığınmış olmaları, Türklerin kendi dinleri olan İslamiyet'e ait eserlerin yanı sıra çok sayıda kilisenin ve sinagogun Türkiye'de yer almasına neden olmuştur. Diğer dinlere duyulan saygı ve hoş görü nedeniyle bu eserlerin çoğu günümüze kadar gelebilmiştir (Bingöl, 2007: 1)

İki bin yıl önce, Hıristiyan dininin kültür yollarının gelişme ve yayılmasının gerçekleştiği Anadolu üzerinde önemli olayların yaşandığı kutsal merkezler, İsa peygamberin doğumunun iki bininci yılının kutlanmasıyla turizm bakımından cazibe merkezi durumuna gelmiştir. Hıristiyanlar tarafından kutsal görülen on önemli çekim merkezinden sekizi Türkiye sınırları, ikisi İsrail sınırları içerisindedir (Gümüş, 2008: 8).

Bunlar; Antakya, Urfa, Kapadokya, Tarsus, Demre, İznik, İstanbul ve Efes'tir. Bunların dışında; Hz. İsa'nın annesi Meryem Ana'nın evi Selçuk Efes'tedir. Noel Baba olarak bilinen St. Nicolas'ın mezarı Demre'dedir. Hıristiyan Azizlerinden St. Paul'un doğum yeri Tarsus'tur. Türkiye'deki Ortodokslarının merkez patrikhanesi İstanbul'da Fener semtindedir. Hıristiyanlık dininin ilk yeraltı şehirleri Nevşehir'de bulunmaktadır (Sezgin, 2001: 20).

Ayrıca, tarihte ilk kez Hıristiyan ismi Anadolu'da kullanılmıştır. Hıristiyanlığın önemli aziz ve azizelerinden Luka Antakya'da, Pavlus Tarsus'ta, Barbara İzmit'te doğmuştur. Dünyadaki ilk kadın manastırlarının bulunduğu yer Eğridir Nis Adasıdır. Hıristiyanlığın ilk yedi kilisesi ve İncil'de adı geçen kiliselerin çoğu Anadolu'da bulunmaktadır (Usta, 2005: 25).

Tarsus'ta doğup yetişen ve Hz. İsa'nın on iki havarisinden biri olan St. Paul, Hıristiyanlığın gelişme evrelerinde Anadolu'da gerçekleştirdiği üç önemli misyonerlik gezisi ile Hıristiyanlığın yaygınlaşmasında öncülük etmiştir. Bu dönemden sonra Hıristiyanlık Anadolu'da yayılmaya başlamıştır. Ayrıca İspanya'dan sınır dışı edilen Yahudiler Anadolu'ya sığınmışlardır. Böylelikle, Türk-İslam dini yapıtlarının yanında çok sayıda manastır, kilise ve sinagog inşa edilmiştir (Gürdal, 2000: 13).

Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ta bugün Türkiye sınırları içinde bulunan birçok yerin ismi geçmektedir. Bu yerlerin başında Dicle ve Fırat nehirleri gelmektedir ve bu iki nehrin bulunduğu bölge Yahudiler açısından kutsaldır. Çünkü Tanrı, Mısır'daki Nil nehrinden Fırat'a kadar olan bu bölgeyi Yahudilere vaat etmiştir. Bu bölge "Arz'ı Mev'ud" (vaat edilen topraklar) adıyla da anılır (Adam, 2003).

İslam dini açısından önemli olan birçok yer bugün Türkiye topraklarında bulunmaktadır. Bazı kaynaklara göre insanlığın ikinci atası sayılan Nuh peygamberin tufan'dan üç oğlu ve gelini ile birlikte gemisinin karaya oturduğu yer Ağrı Dağı'dır ve Ağrı Dağı Türkiye'dedir, Hz. İbrahim peygamberin yaşadığı yer Urfa'dadır, Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında Mısır seferinden sonra İstanbul'a getirdiği kutsal emanetler Topkapı müzesinde bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in sancaktarlığını yapmış olan Halid Bin Zeyd'in (Ebu Eyüp Ensari-Hazret Eyüp) türbesi İstanbul'da Eyüp semtindedir. Ünlü İslam bilgini Mevlana Hazretlerinin türbesi Konya'dadır (Sezgin, 2001: 20).

Türkiye'de İnanç Turizmi adı altında geniş kapsamlı bazı faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar 1995 yılında başlamıştır. 1995-1998 yılları arasında çok sayıda tur operatörü, basın mensubu ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile "İnanç Turizmi" turları düzenlenmiştir. Pamukkale ve Denizli'de düzenlenen "2000'e Doğru İnanç Turizmi" Sempozyumları ve Diyanet İşleri Başkanlığının katkıları ile 2002 tarihinde Kuşadası'nda gerçekleştirilen "I. İnanç Turizmi Günleri" sempozyumu ve 2004 tarihinde İzmir'de yapılan "II. İnanç Turizmi Günleri" sempozyumu bu konuyu gündeme taşıyan başlıca çalışmalardır. Bunlara ek olarak yerel yönetimler ve üniversiteler dâhil olmak üzere çeşitli kuruluşların düzenledikleri benzer çalışmalarla konu kamuoyuna tanıtılmaya çalışılmıştır. Hala 43 il Turizm Bakanlığı tarafından, "İnanç Turizmi" açısından önemi olan iller" kapsamına alınmıştır. Bu illerdeki dini mekânların tanıtım organizasyonu bir ölçüde devlet desteğiyle yapılmaktadır (Sargın, 2006: 5).

Türkiye'de İnanç turizmi açısından önemli bazı destinasyonlar aşağıda incelenmiştir. Bu destinasyonlardan en önemlisi Cumhuriyetin kurulmasına kadar Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış, bugün Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul'dur.

Türkiye'nin olduğu kadar dünyanın da sayılı tarihi şehirlerin olan İstanbul M.Ö 658 yılında Haliç'in kenarında Yunanlılar tarafından Bizantium adıyla kurulmuştur. Romalılar M.S 2. Yüzyılda Anadolu'ya yerleşmiş ve M.S 4. Yüzyılda şehir Kosnstantin'in şehri anlamına gelen Konstantinopolis ismiyle anılmaya başlanmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle Osmanlı yönetimine giren şehir, cumhuriyetin kurulması ile birlikte Türkiye cumhuriyetinin en büyük şehri olmuştur. İstanbul tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Bu nedenle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve kültürel anlamda oldukça büyük bir mirasa ev sahipliği yapmaktadır (Güngördü, 2003: 206-212)

İstanbul kültür turizmi olduğu kadar inanç turizmi açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir. İstanbul'da yer alan Kariye Müzesi (Khora Manastırı), Fethiye Cami (Pammakaristos Manastır Kilisesi), Aya İrini Anıtı (St. İrene) Zeyrek Cami (Pantokrator Manastır Kilisesi), Küçük Ayasofya Cami (St. Sergius ve Bacchus Kilisesi), Eski İmaret Cami (Pantepoptes Manastır Kilisesi) Hıristiyanlık dönemi yapılarındandır. Ayrıca İstanbul yer alan sinagoglar; Neve Şalom Sinagogu, İtalyan Sinagogu, Aşkenazi Sinagogu, Zülfaris Sinagogu, Neve Şalam Sinagogu, Ahrida Sinagogu Yanbol Sinagogu, Haydarpaşa Hemdat İsrail Sinagogu, Etz Ahayim Sinagogu'dur. Bunların yanı sıra, Eyüp Sultan Cami, Eyüp Sultan Türbesi, Fatih Cami, Bayezit Cami, Süleymaniye Cami ve Külliyesi, Mimar Sinan Türbesi, Sultan Selim Cami, Haseki Cami, Yeni Cami, Şehzade Cami, Nuruosmaniye Cami, Rüstempaşa Cami, Sokullu Mehmet Paşa Cami, Yeni Valide Cami, Bezm-i Âlem Valide Sultan Cami gibi pek çok cami İstanbul'un İslam eserleri arasında yer almaktadır. İmrahor İlyas Bey Camisi ise Studios Manastır'ından camiye çevrilmiş bir eserdir (kultur.gov.tr).

M.Ö 7. Yüzyılda Miletli koloniler tarafından kurulan Trabzon inanç turizmi açısından önemli olan diğer bir destinasyondur. Şehir merkezinde yer alan Bizans dönemine ait Ortahisar ve Fatih isimli iki kilise, Hz. Meryem adına yapılmış bir kilise ve St. Eugenius kilisesi daha sonraki dönemlerde camiye çevrilmiştir (Güngördü, 2003: 186).

Ayasofya Kilisesi ve Sümela manastırı Trabzon'un diğer önemli yapılarıdır. Özellikle Hz. Meryem adına yapılmış olan Sümela Manastırı, bulunduğu coğrafya ile dikkat çekmektedir. Altındere vadisine hâkim Karadağ'ın eteklerinde sarp bir kaya

üzerine kurulmuş olan manastır, vadiden yaklaşık 300 metre yüksektedir (Tulgar, 2007: 10).

Meryem Ana adına kurulan manastırın Grekçe Sümela adının kara, karanlık anlamlarına gelen Melas sözcüğünden almış olabileceği düşünülmektedir. Manastır'ın tarihi 4. yüzyıla kadar inmektedir. Bizans İmparatoru I.Theodosius zamanındaAtina'dan gelen Barnabas ve Sophronios isimli iki rahip tarafından kurulduğu ve İmparator Justinianus'un manastırın onarılarak genişletilmesini istemesi üzerine generallerinden Belisarios tarafından tamir ettirildiği ileri sürülmektedir (Zaman, 2007: 10).

Ortodoks Hıristiyanları için Anadolu'daki kutsal yerlerden biri olarak kabul edilen Sümela Manastır, dini özelliğinin yanı sıra orman içerisinde oldukça sarp ve yeşil bir doğanın oluşturduğu coğrafi bir mekânda inşa edilmiş olması nedeniyle oluşturduğu muhteşem manzarasıyla da turistik bir çekim merkezi durumundadır. Bu sebeple de turizme açıldığı1972 yılından beri gerek yerli, gerek yabancı turist sayısında, önemli artışlar yaşanmıştır (Zaman, 2007: 16).

Sümela Manastır'ın birçok bölümü 18. yüzyılda yenilenmiş, bazı duvarlar fresklerle süslenmiştir. 19. yüzyılda büyük binaların ilave edilmesiyle manastır, muhteşem bir görünüm kazanmış ve en zengin dönemini yaşamıştır. Bu dönemde son şeklini alan manastır, pek çok yabancı seyyah tarafından ziyaret edilmiştir (Koç ve diğerleri, 2004: 42).

Antakya dinler mozağının birlikte yaşandığı bir kenttir. Antik kentleri, inanç merkezleri ve sayısız tarihi eserlerden şehrin merkezi konumunda Antakya, görkemli geçmişine sığdırdığı en önemli özelliği, yeni dinler mozağı konumudur. Antakya birçok dinden ve inançtan insanların huzur içinde yaşadığı cami, kilise ve havra'nın bir arada bulunduğu bir inanç turizminin merkezi merkezidir (Artun, 2010: 1).

Önemli bir inanç turizmi merkezi olan Antakya'da, dünyanın ilk Katolik Kilisesi olan St. Pierre Kilisesi bulunmaktadır. Hıristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahip olan Antakya, aynı zamanda dört büyük patriklik merkezinden biridir. St. Simon Stylite Manastır, Yayladağı Barleam Manastır ve Keldağı Barleam Manastır önemli manastırlardır (Artun, 2010: 2).

Antakya Patrikliği, M.S. 37-43 yılları arasında Petrus tarafından kurulmuştur. Kudüs'ten sonra Hıristiyanlığın ikinci merkezi sayıldığı için Antakya Patrikliğine “Ana Kilise” denilmektedir (Akdemir, 2002: 9).

Hz. İsa'nın havarilerin bazıları Antakya'ya gelerek Hıristiyanlığı yaymaya çalışmışlardır. Barnaba ve Pavlus, Markos'u da yanlarına alarak Antakya'ya dönmüşlerdir. Antakya'dan da misyon hareketine devam etmişler ve Kıbrıs, Pisidya sınırındaki Konya, Listra ve Derbey'i ziyaret edip buradan Pamfilya, Perge ve Antalya'ya gidip yine Antakya'ya dönmüşlerdir (Türkoğlu, 2006: 22).

Aynı şekilde Eusebius da, Antakya Kilisesinin Aziz Peter (Aziz Petrus) tarafından kurulduğunu, daha Roma Kilisesini kurmadan önce burada yedi yıl süre ile bu kilisenin ilk Piskoposluğunu yaptığını iddia etmiştir. Antakya, zamanla Hıristiyanlık tarihi açısından övünülecek konuma yükselmiştir. Çünkü ilk kez Hıristiyanlık Yahudiler dışında da (putperestlere) yayılmış ve yine ilk kez burada Hıristiyanlık Yahudi ismi dışına çıkıp “Hıristiyan” adını almıştır (Atiya, 2005: 192).

Habib Neccar Cami, Şeyh Ahmet Kuseyri Cami ve Türbesi, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Payas Sokullu Külliyesi ve Ulu Cami görülmeye değerdir (Artun, 2010: 2).

Antalya özellikle Perge Antik Kenti ve Demre ilçesi ile inanç turizmi açısından önemli bir yere sahiptir. Pamphylia'nın önde gelen şehirlerinden biri olan Perge, Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olmasıyla birlikte, Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri olmuştur. Şehir 5.ve 6. yüzyıllarda da önemli bir dini merkez olarak varlığını sürdürmüştür ve kalıntılar arasında yer alan kilise ve bazilikalar bu dönemde inşa edilmiştir. Ayrıca İncil'de, Aziz Pavlus'un Aksu Nehri'ni kullanarak Perge'ye ulaştığının yazılı olması, nehrin ve Perge'nin Hıristiyanlığın kutsal nehir ve kentlerinden biri sayılmasını sağlamıştır. (kultur.gov.tr).

Demre tarihi geçmişi ve coğrafi konumu itibari ile turizm potansiyeli olan bir ilçedir. Özellikle Noel Baba Olarak bilinen St. Nikolas'ın mezarının Demre'de bulunması ilçeyi inanç turizmi açısından önemli kılmaktadır. Antik dönemde Demre'nin adı Myra'dır. Hıristiyanlığın ilk zamanlarında Myra Likya'nın merkezi konumunda bir şehirdir. Günümüzde Noel Baba olarak da bilinen St.Nicholas IV. yüzyılda Myra'nın

piskoposluğunu yapıyordu. Ölümünden sonra aziz olarak kabul edilen Nicholas adına Demre’de bir kilise inşa edilmiştir. Restore edilerek turizmi kazandırılan kilisede 1981 yılından beri Noel Baba etkinlikleri düzenlenmektedir. Bu etkinlikler 1993 yılında Noel Baba Vakfı ile Dünya Barışına Çağrı Etkinlikleri’ne dönüştürülmüştür. Dünya Barışına Çağrı Etkinlikleri uluslar arası katılımcılar ile her yıl geleneksel olarak 1-7 Aralık tarihlerinde düzenlenmekte ve kutlanmaktadır. tüm dini cemaatlerin katılımı ile Noel Baba kilisesi ziyaret edilmekte ve etkinlikler aynı gece yapılan ödül töreni ile son bulmaktadır (Yörük, 2010: 16).

İnanç turizmi açısından önemli bir yere sahip olmasına rağmen ilçede turizm için yeterli yatırımlar yapılamamaktadır. Bunun en büyük nedeni ilçeye ulaşımın zor olmasıdır. Finike Demre yolunun kıvrımlı olması ve aynı zamanda dar olması ulaşımı engellemektedir. Ayrıca Demre yakınlarında bulunan tarihi mekânlara olan ulaşımın sorunlu olması buradaki yatırımı ve dolayısıyla turizmi negatif olarak etkilemektedir. Diğer yandan Demre ilçesinde bulunan otellerin turizme ve yabancı ziyaretçilere uygun olmaması da turizmi olumsuz etkilemektedir. İlçede bulunan oteller genelde pansiyon tipinde ve şehir içi otelleri tarzındadır. Buraya gelen turistler genelde günü birlik ya da kamping yolcu olarak gelmektedirler (Yörük, 2010: 10).

Ulaşım açısından elverişli bir konuma sahip olan İznik inanç turizmi açısından da önemli bir yere sahiptir. İznik’te bulunan Hıristiyanlık açısından önemli olan yapılar; Hagia Sophia Kilisesi, Koimesis Tes Theotokos Kilisesi ve Böcek Ayazması-Baptisterium’dur. Ayrıca Ayasofya Cami, Eşrefzade Cami, Hacı Özbek Cami, Mahmut Çelebi Cami, Şeyh Kutbettin Cami ve Türbesi, Yakup Çelebi Cami, Yeşil Cami (Halil Hayrettin Paşa Cami) Candarlı Halil Paşa Türbesi ve Kırgızlar Türbesi İznik’te bulunan önemli İslam eserleridir (Usta, 2005: 55-66).

Ayrıca İznik Hıristiyanlık tarihi açısından önemli olan iki konsüle ev sahipliği yapmıştır. Birinci İznik konsülü (M.S.325) Büyük Constantin tarafından Arius’a karşı toplanmıştır. Hıristiyanlık dinine hayat veren ve “İznik Yasaları” diye bilinen 20 maddelik karar bu konsülde alınmıştır. Ayrıca bugünde savunulan Hz. İsa’nın tanrının oğlu olduğuna dair düşünce bu konsülde kabul edilmiştir (Türkiye İş Bankası, 2004: 305).

İkinci Konsül 787 yılında İznik Ayasofya Kilisesi'nde Kraliçe İrene'nin davetiyle gerçekleşmiştir. İznik'te toplanan konsülde kilise içlerinde ve bazı kutsal yerlerde resim, heykel, tasvir gibi "ikon" denilen süslemelerin varlığı konusu tartışılmıştır (Erbaş, 2004: 72).

Hıristiyanlığın I. Ekümenik Konsül'ün Konstantin'in Sarayı'nda 325'te yapılması, VII. Ekümenik Konsül'ün 787 yılında Ayasofya Kilisesi'nde yapılması nedeniyle İznik Hıristiyanlar açısından önemli bir dini cazibe merkezi haline gelmiştir ve 1962 yılında yapılan II. Vatikan Konsülünde İznik kutsal bir şehir olarak kabul edilmiştir (Gümüş, 2000: 8).

İnanç turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olan İznik'te turizm henüz istenilen düzeyde değildir. Bunun başlıca nedeni, halkın % 90'ının tarımla uğraşması ve gelir düzeyinin oldukça yüksek olmasıdır. Dolayısıyla, turizm ekonomik gelir sağlayıcı bir endüstri olarak görülmemekte ve bu nedenle bu konuda herhangi bir yatırım için girişimde bulunulmamaktadır. Turizmin yeterince gelişmemesinde bir başka faktör de, kent içinde ve göl çevresinde mevcut olan konaklama, yeme içme tesislerinin yeterli düzeyde olmamasıdır. Aynı zamanda, kente gelen turistlere eğlenme, dinlenme ve spor ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler sunulmamaktadır. Bu durum turistlerin kalış sürelerini sınırlandırmakta veya günübirlik seyahatler haline dönüştürmektedir. Gelen turist tarihi ve kültürel eserleri ziyaret ettikten sonra kentten ayrılmaktadır (Akkaya, 1994: 95).

Türkiye'yi inanç turizmi açısından diğer ülkelere göre daha avantajlı kılan farklı dinlere ait yapıların önemli bir kısmı göller bölgesinden bulunmaktadır. Bu nedenle göller bölgesi Efes- Kudüs güzergâhında ve ünlü kervan yolu kavşağında, bir buluşma ve geçit merkezi olarak yer alan coğrafi konumunun avantajıyla önemli bir merkez olmuştur (Gürdal, 2000: 14).

İnanç turizmi konusunda Eğirdir ilçesine komşu olan Yalvaç büyük bir potansiyele sahiptir. Yalvaç ilçe merkezine bir km. mesafede bulunan Psidia Antiocheia Antik Kenti'nde bulunan kilise Hıristiyanlarca kutsal sayılmaktadır. M.S 46 yılında St. Paul ve Barnabas bu kilisenin yerinde bulunan sinagogda Hıristiyanlığı yaymak için ilk vaazlarını vermişleridir. Daha sonra burada St. Paul adına kilise yapılmıştır. Yalvaç

ilçesinin sahip olduğu inanç turizmi konusundaki bu büyük potansiyel Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil’de de yer almaktadır. İncilin 280. Sayfasında yer alan “elçilerin işleri” başlığı altında Yalvaç ilçesinde yer alan Psidia Antiocheia Antik Kenti’nden bahsedilmektedir (Alpar, 2000: 52).

Kapadokya bölgesi, doğa ve tarihin bütünleştiği ve dünyada eşi ve benzerine rastlanmayan doğa harikası bir yerdir. Coğrafi olaylar Peribacalarını oluştururken, tarihi süreçte, insanlar da, bu peribacalarının içlerine ev, kilise oymuş, bunları fresklerle süsleyerek, binlerce yıllık medeniyetlerin izlerini günümüze taşımışlardır. Yerli ve yabancı turistleri cezbeden ilginç peribacaları, vadiler, kervansaraylar, hanlar ve eğlence yerleri, yer altı şehirleri ile Kapadokya zengin bir turizm potansiyeline sahiptir (Temizkan, 2005: 34).

Tarihi prehistorik döneme kadar giden Kapadokya birçok tarihi esere sahip olmanın yanı sıra inanç turizmi açısından da önemli bir yere sahiptir. Hıristiyanlık dininin Kapadokya bölgesinde yayılması M.S 2. yüzyılda St. Paul sayesinde olmuştur. Bu dönemde bölge, Hıristiyanlık için önemli bir yerleşim merkezi olmakla beraber birçok papaz ve din adamı buradan çıkmıştır (Canverdi, 2005: 8)

Kapadokya’da Hıristiyanlık dönemine ışık tutan en önemli eserler, kayalara oyulmuş kiliselerdir. Bölgede 250’den fazla kilise bulunmaktadır. Kapadokya’daki kaya kiliseleri Göreme Açık Hava Müzesinde, Soğanlı ve İhlara vadilerinde, Gülşehir, Çavuşin ve Mustafa Paşa çevresinde yer almaktadır. Kiliselerin en kalabalık olarak bulunduğu alan, III. ve XIII. yüzyıllar arasında manastır hayatının yoğun bir şekilde yaşandığı, dini merkez durumundaki Göreme’dir. Göreme Vadisinde en güzel örnekleri görülen kilise ve şapellerin mimarisinde ve dekorasyonunda Mezopotamya, Filistin, ilk Hıristiyanlık, Bizans ve Ermeni sanat üslubunun etkileri, görülmektedir. Bugün Göreme Açık Hava Müzesi olarak ziyarete açık olan bölgedeki kiliseler, manastırlar ve şapeller; Kızlar Manastırı, Aziz Basil Şapeli, Elmalı Kilise, Azize Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Azize Catherine Şapeli, Çarıklı Kilise ve Kadınlar manastırı, Tokalı Kilise yer almaktadır (Gülyaz ve Yenipınar 1997: 5).

Kapadokya'daki kiliselerin yoğunlaştığı diğer bir yer olan Ihlara Vadisinde yer alan Kiliseler; Ala Kilise, Direkli Kilise, Bahattin Samanlığı Kilisesi, Aya Yorgi Kilisesi, Eğritaş Kilisesi, Kokar Kilise, Pürenliseki Kilisesi, Ağaçalı Kilisesi, Sümbüllü Kilise, Aziz Gregorios Kilsiesi, Aziz Anargirios Kilisesi, Yüksek Kilise, Kızıl Kilise, Selime Katedrali, Kale Manastır Kilisesi'dir (Atlas Dergisi, 2009: 42-49)

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve farklı doğal güzelliklere sahip olan Konya, inanç turizm açısından oldukça şanslıdır. Orta Anadolu'nun kültür merkezlerinden olan Konya, M.Ö. 5500 yıllarına uzanan tarihi yerleşim yerlerinden, Hıristiyanlığın ilk mabetlerine kadar çok değerli tarihi yapı ve eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Konya ve çevresine yerleşen her millet ve topluluk kendi kültür ve sanat varlıklarını yaratmışlar ve kendilerinden sonra gelen toplumlara bırakmışlardır (Tapur, 2008: 477).

Bugün Konya'da özellikle Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerinden kalan inanç turizmi açısından büyük değeri olan çok sayıda cami, mescit ve külliyeler bulunmaktadır. Bunların en önemlileri; Alaaddin Camii, Şerafettin Camii, İplikçi Camii, Selimiye Camii, Kapı Camii, Aziziye Camii Beyşehir Eşrefoğlu Camii, Şemsi Tebrizi Mescidi, Sahip Ata Külliyesi, Sadrettin Konevi Camii ve Türbesi, Nakiboplu Camii, Hacı Fettah Cami, Piri Mehmet Paşa Cami, Tursunoğlu Cami, Ferhuniye Mescidi, Hoca Hasan Mescidi, Tavusbaba Camii, Meram Hasbey Mescidi ve Hamamı, Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi, Ereğli Ulu Camii, Karapınar II. Selim Camii ve Külliyesi, Beyşehir Demirli Mescit, Akşehir Ulu Camisi gibi cami ve mescitlerdir. Bunların yanı sıra İslam dini için önemli şahsiyetlerden olan Mevlana'nın dergâhı da Konya'da bulunmaktadır (konya.gov.tr).

Konya'ya gelen yabancı turistlerin büyük bir bölümü seyahat acentaları tarafından paket programlarla gelmektedir. Bu program içinde Konya bir durak ya da mola merkezi durumundadır. Çünkü Konya'ya gelen turistler başta Mevlana ve diğer müzeleri ziyaret ederek Konya'da konaklamadan gününbirlik ayrılmaktadırlar. Konya'ya gelen yabancı turistlerin ülkelere dağılımında en fazla oranı Japonya ve Güney Kore olmak üzere Uzakdoğu ülkelerinden gelenler oluşturmaktadır. Bu ülkeleri Fransa, İspanya, ABD, Almanya ve diğer ülkeler izlemektedir (Tapur, 2008: 489).

İnanç turizmi açısından önemli olan diğer bir yer ise Mardin'dir. Mardin, tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve bu nedenle oldukça renkli bir kültürel yapıya sahip olmuştur. Günümüzde bu uygarlıklara ait birçok yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. Kültürlerin buluşma noktası olarak bilinen Mardin binlerce yıldır farklı uygarlıkların yaşadığı ve İpek Yolu güzergâhı üzerinde farklı dil, din, ırktan insanların buluştuğu bir yer olmuştur (Demir, 2010: 69-70).

Bugün de kültürler ve dinler mozaiği özelliğini koruyan Mardin, Süryanilerin dini merkezi durumundadır; ancak Avrupa ülkelerine göçler nedeniyle günümüzde Süryani nüfusu oldukça azalmıştır. Mardin'de yaşayan Süryanilerin Hıristiyan olması nedeniyle, Mor Petrus ve Pavlus Kilisesi, Mor İliyo Kilisesi, Mor Behnan Kilisesi ve Mor Yusuf Kilisesi, Kırmızı Kilise, Protestan Kilisesi, Meryem Ana Kilisesi ve Patrikhane, Mor Mihail Kilisesi, Mor Hırmıs Kilisesi, Surpkevork Kilisesi, Mor Barsavmo Kilisesi, Mar Sumune, Deyrulzafaran Manastırı, Mor Efram Manastırı gibi birçok Hıristiyan yapısı inşa edilmiştir (mardinkulturturizm.gov.tr)

Mardin İslam eserleri açısından da oldukça önemli bir potansiyele sahiptir. Ulu Camii, Melik Mahmut Camii, Latifiye Camii, Reyhanîye Camii, Necmettin Camii, Nizamettin Begaz Camii, Eminettin Camii, Seyh Muhammed Ezzanar Camii, Melik Mansur Mescidi Pamuk Camii, Seyh Zebur Camii, Sultan Hamza-i Kebir Camii, Seyh Saran Mescidi, Molla Hari Süleymanpasa Camii, Tekiye Camii, Seyh Kasım Halveti Mescit ve Türbesi, Seyh Mansur Camii, Cami-ül Asfar, Muhammed Seybullah Camii, Seyh Yusuf Camii, Seyh Abdulaziz Arap Camii, Kale Camii, Hızır Camii, Kuseyri Camii, Seyh Çabuk Camii, Kasım Ömer Halife Camii Mardin'de bulunan İslam eserleridir (mardinkulturturizm.gov.tr)

İnanç turizmi açısından önemli bir destinasyon olan Mardin'e olan ilgi her geçen sene artmaktadır. Son on yılda Mardin'e gelen turist sayısı on kat artmıştır. Mardin'in turizm potansiyelini fark eden yatırımcılar, tarihi kentte otel ve butik evler açmak için yoğun bir çalışma başlatmışlardır. Bugün 12 otelin konaklama hizmeti verdiği kentte, yatak ihtiyacının giderek artması özel girişimcileri yeni arayışlara sürüklemekte ve kısa sürede konaklama sorununun çözümü için tarihî taş evler restore ederek butik otellere dönüştürülmektedir. Mardin'e en çok rağbet gösteren ülkelerin başında ise Suriye, Irak,

İran ve Almanya gelmektedir. ABD, Fransa, Almanya, Danimarka, İngiltere, Japonya ve Çin gibi ülkelerden gelen turistlerin sayısı da her geçen yıl artmakta ve önümüzdeki dönemde kente gelen turist sayısının bir milyonu aşacağı tahmin edilmektedir (Demir, 2010: 73-75).

Tarihi 11500 yıl önceye uzanan Urfa, Hz. İbrahim'in doğduğu, Hz. Eyüp'ün yaşadığı ve Hz. İsa'nın kutsadığı bir kent olarak inanç turizmi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle Hz. İbrahim'in doğduğu mağara, Hz. İbrahim'in ateşe atıldığında düştüğü yer olan Halil-ür Rahman Gölü, Aynzeliha Gölü, Sinagog olarak yapılan daha sonra kiliseye çevrilen ve bugün ulu cami olarak kullanılan Kızıl kilise, Rizvaniye Camii ve Hz. Ömer Camii Urfa'nın önemli inanç merkezleridir (Yücelman, 2007: 1-14).

Semavi dinlerin ilki olan Musevilik dini ve tarihi, bilindiği gibi Hz İbrahim ile başlamaktadır. Hz. İbrahim ve onun soyundan gelen peygamberler Urfa'da yaşamıştır. Bu yüzden Urfa'ya “Peygamberler Şehri” denilmektedir (Sargın, 2006: 4).

Efsaneye göre putperestliğe karşı mücadele eden Hz. İbrahim dönemin hükümdarı Nemrut tarafından ateşe atılır. Her taraftan toplanan odunlar, bugünkü Halil-ür Rahman Gölü'nün bulunduğu yere yığılır, ateş yakılır ve bugünkü kalenin bulunduğu tepenin üzerinden Hz. İbrahim mancınıklarla ateşe fırlatılır. Nemrut'un kızı, Zeliha, yalvarmasına rağmen babasının yüreği yumuşamaz. Hz. İbrahim ateşe düştüğünde burası bir göl ve gül bahçesine dönüşür. Yakılan odunlar ise balık olur. Bu göle daha sonra Halil-ür Rahman Gölü adı verilir. Hz. İbrahim'in ardından kendisini ateşe atan Nemrut'un kızı Zeliha'nın ise düştüğü yerde bugünkü Aynzeliha Gölü oluşur. Bu olaydan sonra Şanlıurfa şehri kutsal şehir olarak kabul edilir (sanliurfa.bel.tr).

Kuzey Mezopotamya'yı Anadolu'ya bağlayan ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer alan Urfa'nın Harran ilçesi, Yahudilik açısından da oldukça önemli bir bölgedir. Tevrat'a göre Hz. İbrahim bir müddet Harran'da yaşamıştır ve kardeşlerinden biride Haran adını taşımaktadır. Daha sonrar Hz. Yakup, Harran'a gitmiş orada bir süre dayısı Laban'ın yanında kalmıştır. Hz. İbrahim ve Hz. Yakup, Yahudilerin büyük atalarındandır. Bu nedenle bugünkü Harran'da Yahudi tarihine ait herhangi bir kalıntı bulunmamakla birlikte burası Yahudiler açısından kutsallık taşımaktadır. Tevrat'taki

“ayağımızın bastığı her yer sizin olacak” ifadesinden hareketle Harran’ında Yahudilere verilen topraklara girdiği söylenmektedir (Adam, 2003).

Türkiye inanç turizmi açısından oldukça büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen bugün Türkiye’deki inanç turizmi istenilen düzeyde değildir. Kültür Bakanlığının verilerine göre 2010 yılında Türkiye’yi 33.027.943 kişi ziyaret etmesine rağmen inanç turizmi amaçlı gelenlerin sayısı 131.112’dir (www.kultur.gov.tr).

Çizelge 1.2. 2010 yılında Türkiye’ye gelen yabancı ziyaretçilerin başlıca ülkelere göre sıralaması

Ülke	Turist sayısı
Almanya	4.385.263
Rusya	2.694.733
İngiltere	2.673.605
Bulgaristan	1.433.970
İran	1.383.261
İskandinav Ülkeleri	1.204.325
Hollanda	1.073.064
Fransa	928.376
İtalya	671.060
Yunanistan	670.297
ABD	667.159
Diğer	15.242.830
Toplam	33.027.943

Kaynak: <http://ttyd.org.tr/tr/page.aspx?id=1632>, (16.03.2011)

Çizelge 1.2’de de görüldüğü gibi 2010 yılında Türkiye’yi ziyaret eden ülkelerin başında deniz, kum, güneş turizmine yönelik ilgileri olan Alman ve Rus turistler yer almaktadır. Türkiye’yi ziyaret eden diğer ülkeler ise kültür turizmine yönelik ilgileri olan ülkelerden oluşmaktadır.

Çizelge 1.3. 2010 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin geldikleri destinasyona göre sıralaması

Destinasyon adı	Turist sayısı
Antalya	9.246.814
İstanbul	6.928.867
Muğla	2.973.886
İzmir	1.155.830
Kuşadası	529.722
Diğer	12.192.824
Toplam	33.027.943

Kaynak: <http://ttyd.org.tr/tr/page.aspx?id=1633>, (15.03.2011)

Çizelge 1.3'te de görüldüğü gibi Türkiye'de en çok ziyaret edilen destinasyonların başında deniz, kum, güneş turizmi açısından büyük potansiyele sahip olan Antalya gelmektedir. Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul ve İzmir kültür turizmi açısından ziyaret edilen destinasyonlar olarak 2. ve 3. sırada yer almaktadır. Muğla ve Kuşadası ise deniz, kum, güneş turizmi ve kültür turizmini bir arada bulduran destinasyonlar olarak 2010 yılında Türkiye'yi ziyaret edilen ilk beş destinasyon içinde yer almaktadırlar.

Türkiye istatistik kurumunun çıkış yapan ziyaretçi anketi sonuçlarına göre Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin geliş amaçları; gezi, eğlence, kültür, sportif ilişkiler, yakınları ziyaret, sağlık, dini nedenler, alışveriş, toplantı, konferans, kurs, seminer, görev, ticari ilişkiler, fuar ve eğitimidir. Anket sonuçlarında da görüldüğü gibi Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin geliş nedenlerinin başında gezi, eğlence ve kültürel amaçlar gelmektedir. İnanç turizmi amacıyla gelenlerin sayısı ise beklenenden çok daha azdır (www.tuik.gov.tr).

Çizelge 1.4. Dini amaçlı seyahat edenlerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Turist Sayısı	Dini Amaçlı Gelenlerin Sayısı
2001	13.450.121	34.097
2002	15.214.516	66.517
2003	16.302.050	64.549
2004	20.262.640	65.777
2005	24.124.501	112.308
2006	23.148.669	125.503
2007	27.214.988	143.969
2008	30.979.979	143.969
2009	32.006.149	127.814
2010	33.027.943	131.112

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=51&ust_id=14, (16.03.2011)

Çizelge 1.4'te dini amaçlı seyahat edenlerin son on yıl içindeki oranı gösterilmiştir. Son on yıl itibari ile dini amaçlı seyahat edenlerin sayısının oldukça düşük bir oranla tüm ziyaretçilerin % 0,4 ile % 0,6 arasında olduğu görülmektedir. Bu durumun en önemli nedeni Türkiye'de yer alan inanç yerlerinin yeterince tanıtılmamasıdır.

BÖLÜM II

İZMİR'İN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ

2.1. İZMİR'İN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ

Anadolu'nun Ege Denizi ile birleştiği yerde konumlanmış olan İzmir, pek çok kültürün art arda ya da eş zamanlı olarak bir arada yaşadığı bir kenttir. İzmir, antik dönemden bugüne kadar, hem ticaret, hem de savaş gemileri için doğal bir sığınak olan korunaklı iç limanın ve tersanelerinin varlığı nedeni ile önemli bir liman kenti olmuştur (Öztürk, 2007: 103).

Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir ilk kez milattan önce 3000 yılında Bayraklıda kurulmuştur. Hitit, Lidya, Pers, İskender, Roma dönemlerini yaşamıştır. 1395-1320 yılları arasında Bizans yönetimine girmiş, 1076 yılında Selçuklu sultanı tarafından alınmış ise de 1097 yılında haçlıların eline geçmiştir. 1320 yılında Aydınoğlu Beyliğinin Osmanlı Yönetimine giren İzmir, Cumhuriyetin kurulması sürecinde milli mücadelede önemli şehirlerden biri olmuştur (Bayrak, 1994: 397).

Şehre, Lelegler "Mirina", İyonyalılar "Smirine" ya da "Smurne" adını vermişleridir. Daha sonra şehrin ismi Arapçadaki "Yezmir" den İzmir'e dönüşmüştür (Güngördü, 2003: 99).

İzmir'in ilk yerleşimi Meles Irmağı ve Sipylos (Yamanlar) Dağından gelen sellerin taşıdığı alüvyonların oluşturduğu Bornova Yarımadasında Tepekule Höyüğünde kurulmuştur. Kent 3000 yıl boyunca yaşamını burada sürdürmüştür (İzmir Valiliği, 1994: 95).

Tepekule'de yapılan kazılarda ortaya çıkan yerleşme katmanları, konut biçimlenme özelliklerinin oval tek mekânlı birimden, tek mekânlı sıra ev düzenindeki megarona ve giderek, çok mekânlı ve katlı geometrik düzenli biçimlenmeye doğru nasıl devrildiğini gözler önüne sermektedir. Kazılar, Smyrna'nın, yerleşme dokusu, surları, tapınağı ve limanı ile önemli bir şehir devlet olduğunu göstermektedir (Öztürk, 2007: 104).

İzmir tarih boyunca önemli bir kent olmuştur. Aristoteles Büyük İskender'e "Smyrna'yı (İzmir) görmezsen eksik kalırsın" demişti çünkü İzmir bilim, felsefe, şiir, sanat ve kültürün doğup büyüdüğü bir bölgenin merkeziydi (Baltazzi, 2004: 204).

Şehir M.Ö 344 yılında Büyük İskender tarafından ele geçirildiğinde, körfezi çevreleyecek biçimde Pagus (Kadifekale) yamaçlarında tekrar kurulmuştur. Şehrin Akropolisi, körfezin güneyindeki Pagus tepesi üzerinde bulunmaktaydı ve kent buradan kuzeye kıyıya kadar uzanıyordu (Tibet, 2005: 24)

M.Ö. 133 yılında Roma hâkimiyetine giren İzmir, 500 yıl kadar süren bu dönemde ticari ve kültürel açıdan bir canlanma göstermiştir. Dönemin önemli kentleri olan Efes, Milet, Bergama ile boy ölçüşecek duruma gelmiştir. Roma imparatorluğunun bölünmesi ile İzmir Doğu Roma'da kalmıştır. Daha sonra Bizans İmparatorluğunun egemenliğine giren şehir, Hıristiyanlığın giderek Anadolu'da yayılması ile gittikçe önem kazanmıştır (İzmir Valiliği, 1994: 97).

Türklerin Anadolu topraklarında sahne aldıkları 1071 Malazgirt Savaşından kısa bir süre sonra Çaka Bey 1081 yılında İzmir'i almıştır. Daha sonra beylikler döneminde Aydınoğlu Beyliği egemenliğine giren İzmir, Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul'dan sonra en önemli ticaret merkezi haline gelmiştir. 15 Mayıs 1919 işgal edilen İzmir, 1922 yılına kadar işgal altında kalmıştır. Şehir Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tekrar ihtişamlı günlerine kavuşmuştur (Ersoy, 2009: 32-45).

İzmir dinler tarihi açısından incelendiğinde oldukça önemli bir yere sahiptir. İspanya'dan kaçan Yahudilere Osmanlı İmparatorluğunun kucak açması sonucunda, birçok Yahudi ailesi İzmir'e yerleşmiştir. Özgürce kendi dinlerini yaşama fırsatı bulan Yahudiler, kendi ibadet mekânlarını da inşa etmişlerdir bu nedenle Sebetaycılığın çıkış merkezi İzmir olmuştur. Milattan sonra ikinci yüzyılda Romalıların Hıristiyanlığı kabul etmesiyle birlikte bölgenin Hıristiyan nüfusu günden güne artmıştır. Yahudiler gibi inançlarını özgürce yaşayan Hıristiyanlar da kendi ibadet mekânlarını inşa etmişlerdir. Bunlardan en önemlisi İncil'de adı geçen Hıristiyanlığın ilk yedi kilisesi arasında yer alan İzmir kilisesi (St. Polikarp) ve Efes kilisesidir. İzmir'in Türklerin eline geçmesiyle başlayan Müslümanlık döneminin en güzel yapıları 16. Yüzyıldan sonra yapılmaya başlanmıştır. Hala ayakta olan bu yapılar, günümüzde de işlevini devam ettirmektedir.

Tüm bu gelişmeler içerisinde ibadetlerini özgürce yaşama olanağı bulan üç büyük ilahi dine inanan farklı milletlerden insanlar, tarih boyunca barış ve huzur içinde birlikte yaşamayı başarmışlardır (izto.org.tr).

Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan İzmir nüfusunun Müslüman ağırlıklı olmasına rağmen, şehirde diğer dinlere mensup pek çok insan yaşamaktadır. Müslümanlardan sonra şehirde en faal olan topluluk Hıristiyanlardır. Nüfus oranı Hıristiyanlardan daha az olmasına rağmen daha fazla ibadet mekânına sahip olan topluluk ise Yahudi topluluğudur (Atay, 1978: 69-72).

2.1.1. İzmir'de İnanç Turizmi Açısından İlahi Dinler Ve Çekim Merkezleri

Allah tarafından peygamberler aracılığı ile insanlık âlemine gönderilen vahiy ürünü olan dine “ilahi din” denilmektedir. Allah tarafından gönderilen bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinler ilahi din olarak nitelendirilir. İlahi dinler, Allahın birliği inancı üzerine kurulmuştur ve vahiy yoluyla gelen kutsal kitap geleneğine sahiptir. İlahi dinler yapısı itibari ile evrenseldir ve ilahi dinlerde, “ahiret inancı, öldükten sonra dirilme ve yargı günü anlayışı”, açık ve nettir. İlahi dinler vahiy ve peygamber esasına dayanmaktadır. Peygamberler aldıkları vahiyleri insanlara bildirirler ve insanların bildirilenlere uymalarını isterler. Zamanla insanlar peygamberlerin getirdiği hükümlere uymazlar ve doğru yoldan ayrılırlar. Bu durumda dini hükümler yeni elçilerle yenilenir ve pekiştirilir. Din insanların gelişmesine paralel olarak gelişir. Bu şekildeki gelişmeler İslam dini ile son şeklini almıştır (Küçük, 1993: 120).

Çalışmanın bu kısmında son üç ilahi din olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dini ve bu dinlere ait yapılar İzmir'in inanç turizmi potansiyeli açısından incelenmiştir.

2.1.1.1 Yahudilik

Yahudilik tarihte ortaya çıkmış ilahi dinlerin ilki olma özelliğini taşır. Yahudiliğin geçmişi, Güneybatı Asya'da 4000 yıldan fazla bir zaman önce yaşanmış Semitik (Sami) kabilelere kadar gitmektedir. Milattan önce 2000 yıllarında Mezopotamya'nın Ur şehrinde yaşayan hazreti İbrahim'in öğretilerini benimsemişlerdir (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 206).

Tevrat'a göre Yahudilerin tarihi Hz. İbrahim ile başlar. İbranilerin büyük atası olan Hz. İbrahim, Tevrat'ın ifadesine göre Keldaniler'in Ur şehrinde dünyaya gelmiştir. Sami Irkından sayılan İbraniler Ur şehriden çıkarak Harran'a gelmişlerdir (Adam, 2006: 30). Tanrı Yehova Hz. İbrahim'e Kenan diyarına (Filistin'e) göç etmesini söylemiş, tanrının bu buyruğu üzerine Hz. İbrahim ailesini ve sürülerini alarak Tanrı'sının "vaat ettiği topraklar" (Arzı Mevud) olan Kenan ülkesine göç etmiştir (Yenipınar, 2002: 75).

Kuran-ı Kerim Maide suresi 20 ve 21'ci ayette "Musa, kavmine şöyle dedi: Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini düşünün. İçinizden peygamberler yetiştirdi ve sizi hükümdar yaptı. Milletlerden hiçbirine vermediğini size verdi. Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı kutsal toprağa girin. Arkanıza dönmeyin yoksa kaybedenlere dönersiniz". El-ardu'l-mukaddese (Kutsal toprak), Yahudilerin Mısır'dan çıkarılmalarından sonra Allah'ın onlara vaat ettiği ülke, yani Filistin'dir (Özsoy ve Güler, 1996: 812).

Hız. İbrahim'den sonra oğlu Hz. Yakup, İbranilerin başına geçmiştir. Hz. Yakup küçük oğlu Hz. Yusuf'a daha fazla ilgi göstermesi üzerine onu kıskanan diğer kardeşleri Hz. Yusuf'u bir kuyuya atmışlardır. Mısır'a giden bir ticaret kervanı onu kuyudan çıkarıp Mısır'da Firavunun memuru olan Potifar'a satmıştır. Sarayda yetişen Hz. Yusuf, Mısır'ın mali işlerinden sorumlu olmuş ve Mısır'ı büyük bir kıtlıktan kurtarmıştır (Doğrul, 1947: 214).

Hız. İbrahim zamanında olduğu gibi Filistin'de yani Kenan ülkesinde kıtlığın baş göstermesi üzerine, Mısır'da ekonomik durumun iyi olduğundan haberdar olan Hz. Yakup, erzak temini için oğullarını Mısır'a göndermiştir. Hz. Yakup'un oğulları, Mısır ekonomisinden sorumlu ve kuyuya attıkları kardeşleri Hz. Yusuf ile karşılaşmışlardır. Yaşanan olumsuzluklara rağmen Hz. Yusuf kardeşlerine iyi davranmış ve onları Mısır'a davet etmiştir. Mısırdaki önceleri rahat bir hayat geçirmiş olan Yahudiler, Hz. Yusuf'un ölümü ve yeni firavunların tahta çıkması, bölgede dengelerin değişmesine neden olmuştur. Tahta geçen yeni Firavun'un, İsrail oğullarını köleleştirmesi onlar için Mısır'da sıkıntılı bir dönemin başlamasına neden olmuştur (Küçük, 2000: 211).

Kur'an-ı Kerim'e göre Yusuf süresinde Yakup ve ailesi Kenan ülkesinde yaşarken kardeşleri Yusuf'u babalarından kıskanarak gittikleri kır gezisinde Yusuf'u kuyuya atarlar ve babalarına Yusuf'u kurt yedi yalanını uydururlar. Kuyunun yanına bir kervan gelir ve Yusuf'u bulur. Kervandakiler satıp para kazanmak için Yusuf'u gizlerler. Mısırda onu düşük bir pahaya satarlar. Yusuf köle olarak geldiği Mısır'da firavunun danışmanlığına kadar yükselir ve bulunduğu konumun refahından faydalanması için ailesini Mısır'a getirir. Böylece İsrail Oğulları Mısır'da bir süre mutluluk içinde yaşar. Ancak zaman ilerler ve Yusuf'u tanımayan bir firavun başa gelir ve İsrail Oğulları köle durumuna düşer. Bu kölelik Hz. Musa'nın önderliğinde Kızıl Deniz'i yararak geçmelerine kadar sürer. Hz. Musa Sina dağında Tanrı'dan "On Emir"i alır ve İsrail Oğulları'nı "vaat edilmiş topraklara" getirir. Tanrı'nın yeryüzünü ve ilk insanı yaratmasından buraya kadar geçen öyküler Eski Ahit "Tevrat ve Zebur" 'un ilk yedi kitabında anlatılmaktadır. Hz. Musa Yahudi dininin kurucusu sayılır. Bu sebeple bu dine Musevilik de denir. Genel görüşe göre, Hz. Musa M.Ö.1250 yıllarında yaşamış olduğu kabul edilmektedir (Yenipınar, 2002: 75).

Hız. Musa, Yahudi Dininin kurucusu sayıldığından bu dine Musevilik adı verilmiştir. Genel görüşlere göre Hz. Musa M.Ö. 1250 yıllarında yaşamıştır. Musa ismi değişik şekillerde açıklanmakla beraber, Tevrat'ın Huruç bölümüne göre "sudan çıkarılmış" anlamındadır. Tevrat rivayetlerine göre, Hz. Musa, Levi Kavminde olup, annesi Yohebed, babası Armandır. Mısır'da doğan Hz. Musa, İbranilerin atası kabul edilen Hz. İbrahim'in torunudur (Sarıkcıoğlu, 2002: 252).

Hız. Musa peygamberlik görevi süresince Tanrının kendisine bildirdiği ayetleri bir kitap haline getirmiş ve onu iki levhayla birlikte Ahit Sandığı'nın içine koymuştur. Bu Ahit Sandığı'nı İsrail Oğulları göç yollarında daima yanlarında taşımışlardır. Hz. Musa 120 yaşında iken Moab diyarında ölmüş ve oraya gömülmüştür. Hz. Musa'nın peygamberlik döneminde Yahudi dini büyük ölçüde teşekkül etmiştir. İtikat, ibadet, ahlak ve hukukla ilgili kurallar belirlenmiştir. Ayrıca, İsrail Oğulları kutsal topraklara yerleştikleri zaman kurulacak devletin yapısı da tayin edilmiştir (Adam, 2003).

Hız. Musa'nın ölümü üzerine Yahudilerin başına en parlak dönemleri yaşatan Hz. Davut ve Hz. Süleyman geçmiştir. Yahudi kutsal kitabına göre onun peygamberlik görevi yoktur. Onun zamanında Natan gibi peygamberler görevlendirilmiştir. Yahudiler

peygamber olarak kabul etmeyip sadece bir kral olarak değerlendirdikleri Hz. Davut, Kudüs'ü alarak başkent yapmış ve böylece İsrail oğulları kutsal toprakları ele geçirmişlerdir. Davud Kudüs'te büyük bir mabet inşa etmek istemiştir, fakat Tanrı bu işin oğlu Süleyman'a nasip olacağını söyleyerek vazgeçmesini sağlamıştır. Bir peygamber sayılmamakla birlikte Davud, kral olarak Yahudi tarihinde önemli bir isim olmuştur Hz. Davut'un ölümü üzerine yerine oğlu Hz. Süleyman geçmiştir. Hz. Süleyman Tanrı'nın vaat ettiği kutsal mabedi inşa etmiştir. Kutsal ev adıyla bilinen bu mabet İslam tarihinde Mescid-i Aksa olarak isimlendirilmiştir. Hz. Süleyman'ın ölümü üzerine Yahudiler arasında huzursuzluklar baş göstermiş ve Tanrı, Yahudileri İsrail ile Yahuda devletleri diye iki krallığa ayırmak suretiyle cezalandırmıştır (Yıldız, 2008: 17).

Yahudiliğin önemli özelliklerinin başında onun bir ahit (antlaşma) dini olması gelmektedir. Tanrı, Yahudilerin atası Hz. İbrahim, İshak ve Yakup ile antlaşma yapmıştır. Bu antlaşma gereği tanrı, İsrail oğullarının soylarını büyük bir millet haline getireceğini ve kutsal toprakları onlara vereceğini vaat etmiştir (Yüksel, 1999: 99).

Yukarıdaki cümleden de anlaşılacağı gibi Yahudiler, kendilerinin Allah'ın seçilmiş kulları olduklarına; Museviliğin, sadece Allah tarafından seçilmiş olan Yahudi milletine verildiğine ve diğer ulusların bu dine layık olmadığına inanmaktadırlar. Museviler, Yahudi milleti dışında hiçbir ulusun Musevi olamayacağına inandıkları için dinlerini diğer uluslara kapamışlardır. Bu nedenle, Musevilik bir dünya dini olamamış, sadece tek bir ulusun dini olarak kalmıştır (Oğuz, 1999: 106).

Yahudilerde, bütün Yahudiler tarafından kabul edilmiş dogmatik iman esasları mevcut değildir. Yani Kuran'da olduğu gibi Tevrat ya da diğer kutsal Yahudi kitaplarında nelere inanılması gerektiğine dair temel ve sistemli kurallar bulunmaz (Küçük ve Tümer, 2002: 248).

Yahudiler, bugün aralarına karışmış oldukları ulusların içinde bir takım tapınış yöntemlerine bağlı kalmaktadırlar. Bu tür ibadetleri erkek Yahudiler yapmaktadırlar, çünkü dinsel bakımdan kadınların hiçbir değeri ve önemi yoktur. Sünnet çocuğun doğumundan sekiz gün sonra yapılır. Evlilikler genel olarak Sinagogda kutlanır, bu sırada dua peçesi örtünülür, İbranice ilahiler, dualar okunur. Son olarak ölümden sonra cenaze yıkanıp çıplak olarak kefene sarıldıktan sonra toprakla temas edecek şekilde

gömülür. İnanan kişi Cuma akşamı Sinagoga gitmek zorundadır. Dinleme (sebt) günü Cuma akşamı başlar. Hazır bulunanlar Tanrı'ya şükretmek için yüksek sesle ya da fısıldayarak dualar okurlar. Cumartesi günü Tanrı'ya ayrılmıştır. O gün sofi bir Yahudi ne kendisi çalışır, ne de evindekilere iş gördürür. Yiyecek bakımından pek kesin yasaklar vardır. Domuzlar, kesilirken kanları akmamış hayvanların etleri ve midye, istiridye gibi kabuklu deniz hayvanlarını yemek yasaktır (Challaye, 2002: 145).

Rüşünü ikmal etmiş her Yahudi erkeğinin, senede iki defa Beyt'ül Makdis'i ziyaret etmesi zorunludur. Her defasında da orada bir hafta kalması gerekmektedir. Hafta Cuma günü ile başlar. Yahudi dininde bayramlar pek çoktur. Bunlardan bir kısmı tarihi olaylarla, bir kısmı ziraat ve hasat mevsimi ile ilgilidir (Celebi, 1978: 323).

Yahudilerin başlarından geçen sürgün ve göç olayları nedeniyle dünyanın dört bir yanına dağılmaları onların diğer milletlere göre daha gezginci ve seyahate yatkın olmalarını sağlamıştır. Bu sayede tek Tanrı inancıyla Yahudiler bütün dünyada vaktiyle din ve ahlak öğretmenleri haline gelerek Hıristiyanlığında yolunu açmışlardır. Eski Ahitte misafirlik ve uluslararası ilişkiler epeyce konu edilmiştir. Uzun bir süre esaret altında kalan bu topluluk misafire önem vermektedir. Yolcu olan misafir inançlarına göre garip sayılmıştır. Misafirlik konusu Tevrat'ta şu şekilde anlatılmaktadır “Ve diyarınızda bir garip seninle misafir olursa onu mağdur etmeyeceksiniz, sizinle misafir olan garip aranızda yerli gibi olacak ve onu kendin gibi seveceksin. Çünkü Mısır diyarında gariptiniz. Ben Allah'ımız Rabbim (Tevrat-Levililer, 19 / 33-34) (Aksoy, 1998: 20).

2.1.1.1.1. Yahudiliğin İzmir'deki Başlıca Çekim Merkezleri

Osmanlılarla Yahudilerin ilk tanışması 1326 yılına rastlamaktadır. Orhan Gazi Bursa'yı fethettiğinde, kentte Bizans yönetiminde yaşayan Yahudiler Osmanlıları kurtarıcı olarak karşılamışlardır. I. Muradın 1361 yılında Edirne'yi fethi, Bizans yönetimi altında ezilmiş kent Yahudileri için bir kurtuluş ve umut ışığı olmuştur. Bursa'daki dindaşlarından öğretmenler getirip Türkçeyi öğrenmişlerdir. 1376 yılında Macaristan ve 1394 yılında Fransa'dan kovulan Orta Avrupa Yahudilerinin büyük bir kısmı II. Murad döneminde Osmanlı topraklarına sığınmışlardır (Tuna, 2006: 18).

Anadolu'da Yahudilerin varlığı milattan önceki yıllara uzanmakla birlikte, İzmir'de Yahudi cemaati 16. Yüzyılın sonlarında oluşmuştur. İber yarım adasından gelen Yahudiler, öncelikle Manisa, Tire Urla gibi kentlere yerleşmişler, daha sonra ekonomik ve sosyal nedenlerle İzmir'e göç etmeye başlamışlardır. 1688 yılındaki deprem ve Sebetay Sevi'nin önce kendini Mesih ilan etmesi, daha sonra Sultan IV. Mehmed tarafından olaya el konması üzerine 1666 yılında Müslümanlığı kabul etmesi nedeniyle yaşanan kriz Yahudi toplumunun çöküşünü hızlandırmıştır. 18. Yüzyılda yeniden toparlanan Yahudiler ticarete eski etkinliklerini kazanmışlardır. Bugün 1700 civarında olan İzmir'deki Yahudi nüfusu, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişimi ile birlikte yalnız ticarete değil, teknoloji, bilim ve sanat alanında da önemli bir yer almaktadır (Ventura, 2007: 7).

Yahudiler İzmir'e ilk geldikleri dönemde günümüzde sinagogların yoğun olarak yer aldığı Havra Sokağı civarında, ticaretle iç içe bir yaşam sürmüşlerdir. Kente her göç eden Yahudi cemaati kendi sinagogları etrafında, diğer cemaatlerden bağımsız olarak örgütlenmişlerdir. Her alt cemaatin kendine ait sinagogu inşa etmiş olması nedeniyle, Yahudi cemaatleri çok küçük alanlarda çok sayıda sinagog yaptırmışlardır. Yahudilerin İzmir'de inşa ettikleri sinagoglar yükseliş dönemi, gerileme dönemi ve aydınlanma dönemi olmak üzere üç dönemde incelenmektedir. Yükseliş döneminde yapılan sinagoglar dış mekândan son derece basit, sade ve dışarıdan fark edilmeyecek biçimde içe dönük, iç mekândan ise son derece renkli bezemlere sahip yapılardır. Gerileme döneminde sinagog mimarisinde bir değişim yaşanmamış, tüm Yahudiler merkezi planlı sinagoglarda ibadetleri yapmaya devam etmişlerdir. Aydınlanma döneminde ise batılılaşma fikri sinagog mimarisini etkilemiştir. Bu dönemde sinagoglar merkezi planlı yerine bazilika planlı olarak inşa edilmeye başlamıştır (Tanaç Zeren, 2010: 165- 238).

Merkezi planlı ya da bazilika planlı olarak inşa edilen sinagogların mimari öğeleri aşağıdaki gibidir (Tuna, 2006: 241);

Aron Kodesh: Torah Tomarlarının saklandığı kutsal sayılan ahşap dolap.

Bima: Talmud'un okunduğu kutsal kürsü.

Ezrat Nashim: Kadınların sinagog içerisinde ibadet ettikleri mekânı.

Midraş: Kutsal yazı, sergi veya koleksiyonu ya da bu yazının okutulduğu öğretildiği mekân.

Sefarad : (İbranice), İspanya ve İber Yarımadası asıllı Yahudilere verilen isim.

Talmud: İbranice "öğrenim" anlamını taşıyan bu sözcük, Tevrat sonrası Yahudi dünyasının tüm kural, yasa ve geleneklerinin yer aldığı, çeşitli bölümlerden oluşan, değişik düşünürlerce yüzyıllar boyunca kaleme alınmış bir yapıdır.

Teva: İbranice anlamı "yükseltilmiş yer"; Sinagogda üzerinde duaların okunduğu Bimanın bulunduğu platform.

Torah: Tevrat, Yahudi yasasının ve eğitiminin tümüne verilen isim.

Aşağıda İzmir'de bulunan Yahudilik açısından inanç turizmi potansiyeli sahip olan sinagoglar incelenmiştir.

Algaze Sinagogu: Yükseliş döneminde yapılan bu yapı, sinagogların yoğun olarak yer aldığı Havra Sokağında 927 sokakta bulunmaktadır. 1724 yılında Algaze ailesi tarafından yaptırılmış olan yapıyı diğer sinagoglar çevrelemektedir. Yapı tipik bir Seferad sinagogu olarak inşa edilmiş, tarih boyunca yapısında değişiklik yapılmamış, sadece Ezrat Nasim bölümü kaldırılmıştır. Zemini mermer kaplı avluya, çift kanatlı, masif demir kapıdan girilmektedir. Ana ibadet mekânı iki katlıdır ve dört adet ahşap sütun mekânı dokuz bölmelemektedir. Yapının iç mekânı diğer sinagoglarla karşılaştırıldığında oldukça sadedir. Merkezde konumlanan Bima mekânının sadeliğine uyum göstermiş, çok net, yalın ve dik hatlarla mekânın merkezinde yerini almıştır. Yapının üç adet Aron Kodeshi bulunmaktadır. Yapının bodrum katı mevcuttur ve bu mekân din adamlarının ibadet ettiği ve kitaplarını sakladığı bir alan olarak kullanılmıştır (Tanaç Zeren, 2010: 178-179).

Beth İsrail Sinagogu: İzmir'de aydınlanma döneminde inşa edilmiş en tipik bazilika planlı sinagog yapısı Beth İsrail sinagogudur. II. Abdülhamit'in 1905 yılında, İzmir valisi eski sadrazam Kamil Paşa'ya hitaben yazmış olduğu ferman uyarınca Karataş semtinde oturan Yahudilerin dini ibadetlerini yapabilmeleri için inşa edilmiştir. İzmir'in en büyük sinagoglarından olan Beth İsrail Sinagogu günümüzde de yoğun

olarak kullanılmaktadır. Yapının ana mekânına bir giriş holünden girilmektedir. Mithat Paşa Caddesine bakan cephesinden içeri girilmektedir. Yanlarda bulunan sivri kemerli iki kapı Ezrat Nasime ulaşan merdivenlere açılırken, diğer üç kapı ana mekâna dağılan hole açılmaktadır. Girişin üzerindeki üçgen alınlıkta şimal yıldızı motifi yer almaktadır. Sinagogun iki Biması bulunmaktadır. Yapının Biması Aron Kodeshi ile birlikte bir bütün olarak doğuya bakan duvar fasadına yarı açık bir mekân şeklinde zeminden yükseltilerek inşa edilmiştir. Bazilika planlı olması nedeniyle mekânı bölen dört sütun yapıda mevcut değildir. Yapının ana mekânında bulunan bezemeleri açısından son derece zengin olan kubbe merkezliliği vurgulamaktadır. Bimanın ahşap işçiliği, Aron Kodeshlerin yazıtları, Aron Kodeshleri ve Bimaları örten seccadelerin renkleri, galeriyi taşıyan sütunların bezemeleri, mekâna açılan kemerli kapıların vitray işlemleri, iç mekâna zenginlik veren diğer öğelerdir (Pardo, 1992: 175).

Bikur Holim Sinagogu: Yükseliş döneminde inşa edilmiş bu yapı, Hollanda asıllı İzmirli bir Yahudi olan Salomon de Ciaves tarafından 1724 yılında yaptırılmıştır. Yapı İkiçeşmelik Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapı tipik bir Seferad sinagogu olarak inşa edilmiştir. Yapıya küçük bir avludan girilmektedir ve Midraşa avluda yer alan beş basakla avludan yükseltilmiş olan bir terastan ulaşılmaktadır. Midraşın merkezinde küçük bir bima yer almaktadır. Bima dokuz basamakla yükseltilmiş, işlemleriyle dikkat çeken bir ahşap platformun üzerinde yer almaktadır. Dört sütunla dokuza bölünmüş olan ana ibadet mekânına Midraştan Ulaşılmaktadır ve Midraşın üst katında Ezrat Nashim yer almaktadır. İzmir sinagoglarının en gizli tutulmuş Ezrat Nashimi, Bikur Holim Sinagogunda yer almaktadır. Yapı 1722 yılında çıkan yangında tahrip olmuş ve onarım görmüştür (Bora, 1995: 52).

Etz Haim Sinagogu: Etz Haim Sinagogu yükseliş döneminde yapılmış sinagoglardan birisidir. İzmir’de yapılan ilk Sinagoglardan biri olan, sinagog Güzelyurt Mahallesi İnkılâp sokakta yer almaktadır. Etz Haim Sinagogu günümüzde mevcut olup halen kullanılmaktadır. Yapının ilk inşa edildiği dönemde küçük bir avlusu bulunmaktaydı ve bu avludan Midraşa ulaşılmaktaydı. Midraşın ortasında bima konumlanmaktadır ve Ezrat Nasime, Midraşta yer alan merdivenlerden ulaşılabilir. Ezrat Nasim, Midraş olarak kullanılan giriş mekânının üst katında yer almaktadır ve ana ibadet mekânından ahşap kafeslerle ayrılmaktadır. Yapının

merkez tavanı yeşil geometrik formların içinde yer alan çiçek motifleri ile süslenmiştir ve bu özelliği ile diğer tavan parçalarından farklılık göstermektedir. Bizans döneminde beri mevcut olduklarına inanılan Yahudiler tarafından yaptırılan bu yapı, İzmir yangınlarında birkaç kez yanmış, tadilatlar görmüş ve en son 1851 yılında Daniel Sidi tarafından restore edilmiştir (Pardo, 1992: 29).

Hevra Sinagogu: Yükseliş dönemi sinagoglarından olan Hevra Sinagogu, Seferad Yahudilerinin İzmir'e ilk geldikleri tarih olan 16. Yüzyılda inşa edilmiştir. Yapı 1838 ve 1870 yıllarında iki kere onarım geçirmiştir. Avlu diğer sinagoglarda olduğu gibi yüksek duvarlarla sokaktan kopartılmıştır. Avludan Midraşa ulaşılmakta ve Midraşın ortasında küçük bir bima yer almaktadır. Ezrat Nasime ulaşılan merdivenler mekânın içinde yer almaktadır. Ana ibadet mekânına Midraştan girilmektedir ve ana mekânın ortasındaki dört ahşap sütun mekânı dokuza bölmektedir. Yapının üç Adet Aron Kodeshi bulunmaktadır. Aron kadeshin ahşap dolapları ahşap sütunlarla süslenmiştir ve ahşap sütunlar boyanarak mermer hissi verilmeye çalışılmıştır (Tanaç Zeren, 2010: 175-177).

Kaal Kadoş Sinagogu: Yahudi cemaatinin Kemaraltı yerleşimi dışına yayılma sürecinde Karşıyaka'ya yerleşen cemaatin ibadet mekânı olarak Alabey bölgesinde inşa edilmiştir. Yükseliş dönemi yapılarından olan sinagog bazilika planlı olarak inşa edilmiştir. Biması çift olup, Aron Kodeshlerle bütünleşerek yerden iki basamak yükseltilmiş bir platform üstünde yer almaktadır. Ana mekânın tavanı süslemesizdir ve düz ahşap rabitalarla kapatılmıştır. Yapı bir avlu içerisinde yer almaktadır ve avlu duvar göz hizasında olduğundan dışarıdan algılanmaktadır (Tanaç Zeren, 2010: 227).

Roşaar Sinagogu: Aydınla dönemi sinagogları içerisinde yer alan bu yapı, yukarı Karataş'ta 281 sokakta bulunmaktadır. 20 yüzyılın başlarında inşa edilmiş olan yapı, zengin Yahudi aileleri tarafından yaptırılmıştır. Merkezi planlı olarak inşa edilmiş olan sinagog, sokaktan üç basamakla yükseltilmiştir. Giriş kapısının arkasındaki avluda bulunan on iki basamakla ulaşılan bir terastan ana mekâna girilmektedir. Yapının Ezrat Nasim bölümü günümüzde bulunmamaktadır. Yapının Biması ahşap işçiliği ile dikkat çekmektedir. Yapının üç adet Aron Kodeshi bulunmaktadır. Günümüzde kullanılmayan yapının iç bezemeleri, Bimanın platformu dışında oldukça sadedir (Pardo, 1992: 176).

Shalom Sinagogu: Shalom Sinagogu İzmir’de Yahudilerin yükseliş döneminde yaptıkları sinagoglardan birisidir ve 1600’lü yıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir. Sinagog Aydın’dan İzmir’e göç etmiş Yahudiler tarafından yaptırılmıştır. Yapı tipik bir Seferad sinagogu olarak inşa edilmiştir. Yapı sokaktan avlu duvarı ve Aşkenaz Sinagogu ile çevrilidir. Avluda ibadet mekânına girilmeden önce kullanılmak üzere yerleştirilmiş bir çeşme bulunmaktadır ve ibadet mekânına avludan ulaşılmaktadır. Shalom Sinagogunda Midraş bulunmamaktadır ve bu nedenle bayanların ibadet ettikleri mekâna bir merdivenle çıkılmaktadır. Ezrat Nasim mekânın alt katı depo olarak kullanılmıştır. Ana ibadet mekânına, kemerli, demir konstrüksiyonlu, camlı bir kapıdan ulaşılmaktadır. Mekânın ortasındaki korint başlıklı sütun, mekânı dokuz parçaya ayırmaktadır ve yapının tavanı geometrik desenlerle süslenmiştir. Yapının doğu duvarına açılan üç niş Aron Kodeshin nişleri olarak tayin edilmiştir. Aron Kodeshlerin ahşap oymalı dolap kapakları, bordo ve yeşil renklerdeki seccadelerle örtülmüş, mekânın içerisinde kullanılan tavan bezemelerinin renkleri ile bütünleştirilmiştir. Yapı 1800 ve 1841 tarihlerinde iki kez restore edilmiştir (Pardo, 1995: 174).

Sinyora Sinagogu: Yükseliş döneminde inşa edilen bu yapı, Anafartalar caddesinde Havra sokağında bulunmaktadır. Yapı, Portekiz’den önce Selanik’e daha sonra İzmir’e göç eden Donno Gracia Mendes tarafından 1510-1569 yılları arasında yaptırılmıştır. Mendes’in döneminin önemli bayan liderlerinden biri olması nedeniyle yapıya bayan anlamına gelen “sinyora” adı verilmiştir. Yapıya sokağa açılan çift kanatlı masif bir demir kapıdan girilmektedir. Avlu sinagogun üç cephesini çevrelemekte ve avlunun güney Kanadında Ezrat Nasime ulaşılan merdivenler yer almaktadır. Yapının içerisinde altı sütun yer almaktadır. Girişe yakın konumlanan iki sütun Ezrat Nasimi taşımakta, diğer dört sütun ise ana mekânı dokuza bölmektedir. Söz konusu dört sütunun sınırladığı tavan parçası diğerlerinden farklılaştırılmış ve yeşil bronz renkli geometrik desenlerle süslenmiştir. Yağının üç Aron Kodeshi bulunmaktadır. Aron kadosherin ahşap dolap kapaklarının üstündeki yeşil renkli geometrik bezemeler sıva hissi uyandırırken, ahşap oymalı kapaklar renkli seccadelerle kapatılmıştır. Sinagog 1841 yılında çıkan yangında hasar görmüş ve Yerusalmi ailesi tarafından tekrar yaptırılmıştır (Tanaç Zeren, 2010: 173-174).

2.1.1.2. Hıristiyanlık

Günümüzde dünyanın hemen hemen dünyanın her tarafında mensupları bulunan ve dünya nüfusunun yaklaşık beşte birinin dini olan Hıristiyanlık, Filistin’de doğmuştur. Hıristiyanlık, tarihsel süreç içerisinde bakıldığında Yahudilik gibi ilahi bir dinin temelleri üzerinde kurulmuş olsa da, Yahudiliğin zamanla asıl misyonundan uzaklaşması, çeşitli mezheplere bölünmüş olması ve bunun doğal sonucu olarak Ortadoğu’daki eski dinler ile inançların tekrar canlanması Hıristiyanlığın kabulünü kolaylaştırması yerine farklı tepkilerin oluşmasına neden olmuştur (Küçük ve Tümer, 2002: 260).

Hıristiyan sözcüğünün anlamı, İbranicedeki “maşia” sözcüğünden kaynaklanmaktadır. “Yağ sürülmüş, yağla kutsanmış” demektir. İsrail kralları ve yüksek rahipleri, yeni görevlerinin simgesi olarak yağla kutsanmaktaydılar. ”Maşia” sözcüğü İsrail krallarının bir unvanıydı. Geniş anlamıyla bu unvan “Tanrının bir görev vermek üzere seçmiş olduğu” kişileri kapsamaktaydı. Tevrat’ın “işaya” kitabında Yahudileri sürgünden kurtaran pers kralı Kyros’unda bu unvanla hitap edildiği görülmektedir. Bugün de kullanılan bu sözcüğün Arapçadaki karşılığı da “üzerine yağ sürülmüş” demektir. Bu sözcüğün Yunancadaki karşılığı ise “khristos”tur ve bu sözcükten Hıristiyan anlamına gelen “khristianos” sözcüğü türemektedir. Mesih’in yandaşı, Mesih’e bağlı” anlamına bu sözcük ilk kez Antakya’da telaffuz edilmiştir (Erbaş, 2004: 16).

Hıristiyanlığın kurucusu addedilen Hz. İsa, bugün dünyanın birçok ülkesinin kullanmakta olduğu miladi takvimin başlangıcında Filistin’in Nasara Kasabasında Roma valisi Herodes zamanında doğmuştur. İncillerde Hz. İsa’nın Beytulahim’de doğduğu bildirilmekle beraber Hıristiyan âleminde Nasara olarak takdim edilmektedir (Harman, 1990: 466).

Annesi Meryem, İsrail oğullarından İmran isimli salih bir kişi ve karısı Hanna’dan yaşlılık döneminde doğmuştur. Gençliklerinde çocukları olmayan bu Yahudi aile, yaşlılıklarında olan çocuklarını o daha doğmadan Allah’a şükür için çocuğu (Hz. Meryem) mabede adamışlardı. Allah’a verilmiş bu söz üzerine Meryem adını verdikleri çocuklarını bebeklik çağı geçtikten sonra, rahibe olması için mabede teslim etmişlerdi. Hz. Meryem mabede Allah tarafından korunmuş ve rızıklandırılmıştır. Allah, Hz.

Meryem’i neden koruduğunu Cebrail Aleyhselam vasıtasıyla zaman zaman bilgilendirmiştir. Hatta Cebrail Aleyhselam, Hz. Meryem’e hiçbir insanın eli değmeden bir çocuk sahibi olacağını bildirmesi üzerine Hz. Meryem, bir insanın eli elime değmeden nasıl hamile kalabileceğini meraklı ve hayretli bir şekilde sorması üzerine Cenabı Allah’ın, her şeye gücü yettiğini bildirmiştir (Yıldırım, 1988: 14).

Kuran-ı Kerim Hz. İsa’nın doğumundan Meryem suresi 16. ve 34. ayetler aralığında bahsetmektedir. 16. ayet “Kitap’ta Meryem’i de an. Bir zaman o ailesinden ayrılıp doğu tarafında bir yere çekilmişti”, 17. ayette “Onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Biz de ruhumuzu (Cebrail) ona gönderdik. Ona düzgün bir insan şeklinde göründü”, 21. ayet “(Ruh): Öyledir, dedi. Rabbin: O bana kolaydır. Onu insanlara, kudretimizi gösteren bir işaret ve bizden bir rahmet kılmak için bunu yapacağız dedi ve iş olupbitti”, 34. ayette “İşte Meryem oğlu İsa. Şüphe edip ayrılığa düştükleri şey, gerçek söz olarak budur”, şeklinde bahsetmektedir (Ateş, 1996: 305).

Hız. İsa tebliğe 30 yaşından sonra başlamıştır. Hıristiyan kaynaklarına göre; Hız. Yahya Ürdün’de yaşamaktaydı ve onun teyze oğluydu. O tek Tanrı’ya inananları ve gerçek iman sahibi olanları vaftiz ediyordu. Hız. İsa’da “vaftizci Yahya” ismiyle tanınan Hız. Yahya’ya giderek onun tarafından vaftiz edildi. Bunun ardından görevini yerine getirmek üzere hazırlanmak için çöle gitti. Şeytan onu burada yoldan çıkarmaya çalıştı. Şeytan Tanrı’nın oğlu olarak kudretini kullanıp dünyayı bir kral gibi yönetmesini istiyordu. Ama İsa şeytana uymadı ve Galile gölüne döndü. Kısa bir süre sonra da ilk havarileri onun yanına geldiler. Bunların isimleri bazı küçük farklılıklarda Matta (10: 2-4), Markos (3: 16-19), Luka (6: 14-16) ve Resullerin İşleri’nde (1: 13) verilmektedir. Matta ve Markos İncillerinde zikredilen isimler şunlardır; Simon Petrus, Andreas, Yakub (Zebedi’nin oğlu), Yuhanna, Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta, Yakub (Alfeos’un oğlu), Taddeus, Gayur Simun, Yahuda İskariyot. Tebliğ faaliyetinin başında Hız. İsa bu on iki kişiye seçmiş ve bunlara havari ismini vermiştir (Erbaş, 2004: 22).

Hız. İsa tüm Yahudi ülkesine mesajı yaymaya başlamıştır. Vaaz ve öğretilerin yanı sıra birçok mucizelerde göstermiştir. Hız. İsa, kendisinin Tanrı’nın oğlu Mesih olduğunu ileri sürdüğü için, kendisine inanmayan Yahudilerin şikâyeti üzerine, bölgenin Roma Valisi tarafından, M.S. 33 yılında, çarpmıha gerilerek öldürülmüştür. Ancak, İsa ölümünden üç gün sonra dirilmiş ve 40 gün süreyle havarilerine görüldükten sonra,

babasına, yani Tanrı katına çıkmıştır. Bu nedenle Hıristiyanlar ölmüş bir kahramana değil, yaşayan ve bir gün tekrar geleceğine inandıkları Mesih'e inanmaktadırlar. Hıristiyanlar için çarmıha geriliş ve Haç, acı çeken kurtarıcı ve yeniden dirilen Mesih'in sembolü haline gelmiştir. Onun dünyayı terk etmesinden sonra devreye havariler girmiş ve farklı bölgelere giderek kendisinden tevarüs ettikleri öğretileri yaymaya çalışmışlardır. Daha sonra Pavlus'un sahneye çıkmıştır. Pavlus üçü Misyon hareketi biri Havariler Konsül'ü olmak üzere Anadolu ve civarın da dört yolculuk yapmıştır (Gündüz, 2004: 54).

Hıristiyanlığın Kudüs'ün sınırları dışında yayan, Hıristiyanlığa yerel ve milli özellikleri kazandıran Pavlus'tur. Pavlus, İsa'yı hiç görmediği ve onu hiç dinlemediği halde bütün inisiyatifini eline alarak kendi zihniyetine göre bugünkü Hıristiyan kilisesini oluşturmuştur (Kahraman, 1999: 216).

Hıristiyanların kutsal kitabı İncil'dir. İncil kelimesinin aslı Yunancada Euaggelion olup, halk Yunancasında, "Getirdiği bir haberden dolayı bir sahse verilen müjdelik, mükâfat" anlamına gelmektedir. İlerleyen süreç içerisinde "Haber, müjde" anlamında kullanılmıştır (Yıldırım, 1988: 86). İncil Eski Ahit ve Yeni Ahit olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tevrat olarak bilinen Eski Ahit, aslında Yahudi'lerin kutsal kitabıdır ancak kiliselerde, ayin sırasında hem Eski Ahit'ten, hem de Yeni Ahit'ten parçalar okunmaktadır. Bazı rivayetlere göre altmışa yakın İncil bulunmakla beraber bunlardan sadece dört tanesi asıl olarak kabul edilmiştir. Kutsal kabul edilen dört İncil; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleridir. Bir takım ayrılıklara rağmen ilk üç İncil arasında benzerlik bulunduğu için bunlara Sinoptik İncil'ler denilmektedir (Küçük ve Tümer, 2002: 287).

Hıristiyanlık ana mezhepleri Doğu Ortodoks ya da Kadim, Ortodoks, Katolik ve Protestan olarak başlıca dört gruba ayrılır. Doğu Ortodoks ya da Kadim kiliseleri, dünya literatürüne "Oriental Ortodoks" olarak geçmiştir ve bu kiliseler ilk üç ekümenik konsüllün kararlarını kabul etmektedir. Doğu Ortodoks kilisesinin bir evrensel patriği yoktur. 34.760.000 kişi sayısında cemaate sahiptirler. Özellikle batı kiliseleri tarafından küçümsenerek "Monofizit" yani "Tek Tabiatçı" diye adlandırılmaktadırlar. Ortodoks Kilisesi yapısı itibarıyla Ortodoks dünyasında bağımsız bir birim olarak, dördü tarihi olmak üzere toplam 15 kilise mevcuttur. Bu kiliseler Doğu Ortodoksların kabul ettikleri

ilk üç ekümenik konsülün yanı sıra daha sonra toplanan dört konsülü de ekümenik saymaktadır. Bu gruptaki kiliselerin ikinci ortak noktası İstanbul Rum Patriğini “eşitler arası birinci” ve ekümenik” patrik saymalarıdır. Ortodoks Kiliseleri, Doğu Ortodokslardan 451, Katoliklerden ise 1054 yılında ayrılmışlardır. Doğu Ortodoks literatüründe Ortodoks ve Katolik Kiliselerinden “Diofizit” yani “Çift Tabiatçı” olarak bahsedildiği görülmektedir (hristiyan.gen.tr).

Evrensel anlamına gelen ve kendisini tüm Hıristiyanlığın temsilcisi kabul eden Katoliklik, günümüzde sayı ve tarihi yapı açısından en büyük Hıristiyan mezhebidir. Katolik Kiliseleri, “Papa” unvanıyla anılan ve aynı zamanda, “Batı’nın Patriği” sayılan Roma Episkoposu’nun mutlak hâkimiyeti altındadır. Katolik Kilisesinin merkezi Vatikan aynı zamanda devlet statüsüne sahiptir. Toplam 21 kilise konsülünün ekümenik bağlayıcılığını kabul etmektedir. Protestan mezhebi, 1517’de Martin Luther adlı bir alman rahibi tarafından başlatılan hareketin takipçilerinin oluşturduğu Protestan grubundan türemiştir. Her vaftizli Hıristiyan’ın kâhinliği, Kutsal Kitap dışında dini otorite tanımaması, vaftiz ve Rab’bin sofrası dışında diğer sakramentlerin, Meryem Ana ve diğer Azizlere atfedilen özelliklerin reddi başlıca farklarıdır. Dünyada 500 civarında Protestan alt mezheplerinin bulunduğu tahmin edilmektedir. 587.190.000 kişi sayısında cemaate sahiptirler (hristiyan.gen.tr).

Hıristiyan din önderleri, Hıristiyanlıkla ilgili tartışmalı konuları aydınlatmak ve bir sonuca bağlamak için, tartışılacak konunun önemi ve ilgilendirdiği bölge oranında büyük toplantılar düzenlemişlerdir. Bu toplantılara “Konsey” ya da “Konsül” adı verilmektedir. Tartışılacak konu, bütün Hıristiyanları ilgilendiriyorsa, “Genel Konsül” yapılarak, bütün önemli kilise önderleri davet edilmekteydi. Eğer tartışılacak konu, sadece bir bölgenin Hıristiyanlarını ilgilendiriyorsa, o bölgenin kilise önderlerinin katılacağı bir “Bölgesel Konsül” düzenlenmekte ve sorun tartışılmaktaydı (hristiyan.gen.tr).

Çizelge 2.1. Ekümenik konsüller

YIL	YER	KONU	KİŞİ	SONUÇLAR
325	İznik	İsa'nın Tanrısallığı	I.Eusebius,Eusebius, Alexander,Athanasius, Arius, Nikolaus	Baba ve oğlu İsa'nın aynı tabiatı taşıdığı kararı çıkmıştır.
381	İstanbul	Kutsal Ruhun Tanrısallığı	Gregor(Nazianz) Gregor(Nysa)	Kutsal Ruh'un baba oğul ile aynı cevherden geldiği kabul edilmiştir.
431	Efes	Meryem tanrı doğurucudur	Cyiril, Nestorius, I.Coelestin, İbas(Edessa)	İsa'nın tek kişilikli ve iki tabiatlı oluşu kabul edilmiştir.
451	Kadıköy	Hıristiyan bilimi	Eutyches, Flavian, Dioskur, Büyük Leo	Çift tabiat tekrar kabul edilmiştir
553	İstanbul	Üç metnin menşei tartışması	Vigilius I. Justinian Ibas(Edessa)	Üç bölümün sorgulanması ve ayrılması kararı verilmiştir.
680	İstanbul	Monothelleşme tartışması	Maximus Confessor Agatho I. Konstantin	İsa'da tek bir iradenin varlığına inananlar reddedilmiştir.
787	İznik	Bizanslıların İkonlara tapınması	III. Leo Irene(Athen) I. Hadrian	Belli koşullar çerçevesinde ikonların yüceltilmesi kabul edilmiştir. İbadete layık olanın yalnız Allah olduğu belirtilmiştir.

Kaynak: Usta, 2005: 22

Çizelge 2.1 de belirtildiği gibi ilk konsül, İznik Konsülüdür ve 325 yılında, İznik'te büyük bir kilisede toplanılmıştır.

Hıristiyanlıkta kilise düzeninin ve inanç sisteminin zora düştüğü durumlarda ortaya çıkan "Ekümenik Konsül" kavramı bütün piskoposların katıldığı evrensel bir dini kuruldur. Konsül kararları kanundur, değiştirilemez ve bütün din adamları ve Hıristiyanlar istisnasız uymak zorundadır. Konsül kararları papa tarafından onaylandıktan sonra kanunlaşmaktadır (Kabağağaçlı, 1982: 75).

Hıristiyanlık tarihinde birçok konsül bulunmaktadır. Bunlardan ilki İznik Konsülüdür. İmparator Kostantin, Hıristiyanlar arasındaki görüş ayrılıkları giderme amacıyla 325 de İznik konsülünü toplamıştır. İznik konsülünde Oğul ile Babanın aynı cevherde bulunduğu karar verilmiştir. Hıristiyanlık tarihinde 21 konsül bulunmaktadır. 381 Yılında toplanan İstanbul konsülünde Hıristiyanlığın en önemli esası sayılan “Teslis” inancının temelleri büyük ölçüde Pavlus tarafından atılmıştır. Teslis inancına karşı H.z. İsa’nın Baba tarafından yaratıldığını dolayısıyla ikisinin aynı cevhere sahip olmadığını ileri süren Arius, aforoz edilmiştir (Eroğlu, 2000: 312).

2.1.1.2.1. Hıristiyanlığın İzmir’deki Başlıca Çekim Merkezleri

Roma imparatorluğunun bölünmesi ile doğu Roma’da kalan İzmir, Bizans imparatorluğunun kurulması ve Hıristiyanlığın Anadolu’da yayılması ile önemli bir yer haline gelmiştir. M.S 54-55 yıllarında kentte ilk Hıristiyanlar görülmeye başlamıştır. Bu nedenle İzmir, İstanbul’dan sonra Bizans imparatorluğunun önemli 2. büyük kenti kimliğini kazanmıştır (İzmir Valiliği, 1994: 97).

Hıristiyanlar için önem taşıyan Papa VI. Paul’un 1967’de, Papa II. John Paul’un 1979’da VE Papa XVI. Benedict’in 2006 yılında ziyaret ettiği Meryem Ana Evi, Efes Antik Kentinde bulunan Meryem Ana adına çapılmış Çifte Kiliseler ve Hz. İsa’nın havarilerinden olan St. John’nun mezarının da içinde bulunduğu St. John Bazilikası, Yedi Uyuyanlar Mağarası’nın yanı sıra İncil’de yer alan yedi kiliselerden üçünün İzmir’de bulunması ve şehir merkezinde yer alan kilise yapıları, İzmir’i Hıristiyanlık açısından önemli kılmaktadır (Soykan, 2009: 85)

Kiliselerin mimari öğeleri aşağıdaki gibidir (Bingöl, 2007: 531-538);

Apsis: Dinsel yapılarda koro yerinin yer aldığı yarım daire şeklindeki bölüm. Camilerde ki karşılığı mihraptır.

Atrium: Erken Hıristiyan bazilikalarında (büyük kilise) ve Bizans kiliselerinde giriş avlusu.

Ayazma: Hz. İsa’nın vaftizinin anısına adanan su ya da çeşme.

Baptisterium: Vaftiz yeri.

Fil Ayağı: Cami ve kiliselerde büyük kemer taşımak için yapılmış dörtgen ya da yuvarlak kesitli ayaklar.

Fresko: Kilise, şapel, bazilika ve manastırların duvarlarını süslemek amacı ile kilise ressamı tarafından kök boya kullanılarak yapılan konuyu İncil’de geçen resimler.

Kaide: Taşıyıcı bir yapı öğesinin ya da heykelin oturduğu alt kısım.

Kasnak: Yuvarlak kubbeleri bina üzerine oturtmak için yan duvarın üst karesi üzerine yapılan silindirik biçimli duvar.

Kemer: Bir yapının üzerine binen ağırlığı ayaklar vasıtasıyla yere aktarmak için kullanılan kavisli taşıma elemanı.

Narteks: Erken Hıristiyan bazilikaları ve Bizans kiliselerinde ana mekâna açılan giriş bölümü.

Niş: Süsleme, pratiklik ya da mimari amaçlarla duvarlarda yapılan çeşitli hücre, yuva, göz gibi yapılara verilen genel terim.

Rölyef: Yüzey üzerine yapılan yükseltme ya da çökertmeler.

Sahn (nef): Camilerde ve kiliselerde mihraba doğru uzanan birbirinden sütunlarla ayrılmış kısımlardan her biri.

Sütun: Özellikle daire kesitli, ince uzun tek parça ya da parçalı; kaide gövde ve başlık kısımları olan taşıyıcı mimari öğe.

Şapel: Katedral ya da kilisede bir azize adanmış küçük tapınma mekânı.

Templo: Kilisede orta nefi apsisten ayıran bölme.

Transept: Haç planlı kiliselerde ana eksene dik uzanan mekân.

Aşağıda İzmir’de bulunan Hıristiyanlık açısından inanç turizmi potansiyeli sahip olan kiliseler incelenmiştir.

Hız. İsa'nın ölümünden sonra havarileri onun öğretilerini yaymak için dünyanın çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Tarih boyunca önemli bir merkez olan Anadolu Hıristiyanlığın yayılması sürecinde de önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle Aziz Yahya'nın yazdığı incilin esinlenme bölümünde adı geçen Hıristiyanlığın ilk yedi kilisesi Anadolu'da bulunmaktadır. Bu kiliseler; Smyrna (İzmir), Pergamum (Bergama), Thyatira (Akhisar), Sardis (Sart), Philadelphia (Alaşehir), Leodicia (Pamukkale), Efes'tir. Bu kiliselerden; Smyrna (İzmir), Pergamum (Bergama) ve Efes İzmir'de bulunmaktadır (Tulgar, 2007: 22).

Hıristiyanlığın ilk kilise binası M.S. 2. Yüzyıla tarihlenmekle birlikte, Aziz Yahya'nın esinlenme bölümünde bahsettiği kiliseler fiziksel anlamda bir kilise binasını işaret etmemektedir. Kilise kelimesi o dönemde topluluk anlamında kullanılmaktaydı bu neden Yahya'nın bahsettiği kilise şehrin Hıristiyan topluluğunu simgelemektedir. Fakat bugün antik şehirlerin içindeki bazı yapılar yedi kiliselerin sembolü olarak kabul edilip ziyaret edilmektedir (Kim, 1999: 8).

St. Polikarp Kilisesi: Necatibey Bulvarı Pasaport mevkiinde bulunan yapı İzmir'in en eski kilisesidir ve Aziz Yahya'nın ilk öğrencilerinden olan Aziz Polikarp'a adanmıştır. Romalı yöneticilerin inancından vazgeçirmek için baskı yapmalarına rağmen Polikarp inancından vazgeçmemiş bunun üzerine 23 Şubat 155'de Kadifekale eteklerindeki Roma Stadyumu'nda yakılarak öldürülmüştür. St. Polikarp'a ithaf edilen kilise 1630 yılında Sultan Süleyman'ın özel izni ile inşa edilmiştir (izmir.gov.tr).hizmet vermeye devam etmiştir.

1680 yılında geçirdiği büyük yangından sonra onarılmış ve hizmet vermeye devam etmiştir. Kilise 1775 yılında Osmanlı makamlarının izni ve 16. Louis'in desteği ile yeniden restore edilerek üç nefli bir bazilika şeklini almıştır. Yapı 1892-1898 yılları arasında yapılan restorasyon esnasında şapellerle genişletilerek dekore edilmiştir. Geçen yüzyılın sonlarında İzmir'de yaşamış olan genç Fransız sanatçı, ressam ve mimar Raymond C. Pere St. Polikarp'ın yaşam öyküsünü kilisenin içinde yapmış olduğu fresklere yansıtmıştır. Kilise bugünkü onarılmış hali ile doğu-batı doğrultusunda üç nefli beması kubbeli, dikdörtgen şeklinde bir bazilikadır. Batı cephesinin güney ucunda yükselen sekizgen gövdeli bir çan kulesi dikkat çekmektedir. Kilise esinlenme

bölümünde adı geçen yedi kiliselerden biri olan Smyrana (İzmir) şehrini temsilen ziyaret edilmektedir (Güner, 2005: 4).

Aziz Yahya'nın Smyrna (İzmir) şehrine yönelik yazdığı mektup aşağıdaki gibidir (İncil: 548);

“İzmir'deki topluluğun meleğine yaz. Ölmüş ve yaşama dönmüş, ilk ve son olan şöyle diyor: Senin sıkıntılarını ve yoksulluğunu biliyorum. Oysa zenginsin! Yahudi olduklarını söyleyen ama Yahudi değil de şeytanın havrası durumunda olanların iftiralarını biliyorum. Çekmek üzere olduğun sıkıntılardan korkma! Bak, iblis sizi sınamak için aranızdan bazılarını yakında zindana atacak ve on gün süreyle sıkıntı çekeceksiniz. Ölüm pahasına da olsa sadık kal ben sana tacını vereceğim. Kulağı olan Ruh'un topluluklara ne dediğini işitsin. Galip gelen ikinci ölümden hiçbir zarar görmeyecek”.

Efes Çifte Kiliseler: Tarihi M.Ö 6000 uzanan Efes, Küçük Menderes nehrinin sularını boşalttığı körfezin yakınında kurulmuştur. Şehir tarıma elverişli toprakları ve bir ticaret merkezi olması nedeniyle, gerek putperestlik gerekse Hıristiyanlık döneminde çok önemli bir dini merkez olmuştur. Rüya tabircisi Ardemidotus, şair Callinos ve Hipponax, filozof Heraklitos, Ressam Parrhasius, gramer bilgini Zenodotos, hekim Soranos ve Rufus gibi şilim ve sanat dünyasında adını duyurmuş ünlü kişiler yetiştirmiştir. Efsaneye göre şehir efsanevi Atina kralı Kordos'un oğlu Androklos tarafından kurulmuştur. Daha sonraki dönemlerde Helenler buraya geldiklerinde Anadolu'nun hemen hemen her yerinde olduğu gibi Ana Tanrıça Kibele'yi Artemisle birleştirerek tapınmaya başlamışlardır. Artemis Efes'te Anadolu'nun ana tanrıçası Kibele'nin yerini alarak bereket tanrıçası olmuştur ve M.Ö. 625 yılında ilk Artemis tapınağı inşa edilmiştir. M.Ö. 7.yüzyılda kent Kimmerlerin istilasına uğramış ve Artemis Tapınağı yerle bir edilmiştir. M.Ö. 560'da Lidyalılar tarafından Efes ele geçirilmiş ve kent Artemis çevresine taşınmıştır. Bugün gezilen Efes Büyük İskender'in generallerinden Lysimachos tarafından Bülbül ve Panayır dağları arasındaki vadide M.Ö. 3.yy da kurulmuştur. Kent Akdeniz'in önemli deniz ticaret merkezlerinden biri olmuştur. M.Ö. 2.yüzyılda Romalıların egemenliği altına giren Efes hızla gelişmeye başlamış ve Roma İmparatorluğunun Küçük Asya'daki başkenti olarak M.S. 2.yüzyıla kadar en parlak dönemini yaşamıştır. O dönemde kentin nüfusu 250 bine kadar

çıkmiştir. Yaşanan büyük depremler ve Bizans Döneminde Küçük Menderes'in getirdiği alüvyonlarla dolan limanın büyük bir bataklık oluşturması ve sıtma salgınının baş göstermesi sonucunda kent terk edilir. Efesliler kentin ilk kurulduğu Ayasuluk tepesine yerleşirler. 1304 yılında Selçuklular tarafından ele geçirilen kent 1426 yılında Osmanlı topraklarına katılır. 1914 Ayasuluk adı Selçuk olarak değiştirilmiştir. 1957 yılında İzmir'in ilçesi olmuştur (Gümüş, 2000: 4-16).

Çifte Kiliseler Aziz Yahya'nın esinlenme bölümünde adı geçen Efes şehrinin sembolü olarak kabul edilip ziyaret edilmektedir. Bizans hamamlarının karşısında yer alan Çifte Kiliseler ismi ile bilinen bu yapı 265x29.5 m. boyutlarında bir yapıdır. M.S. 11. Yüzyılda Roma döneminde bir bazilikaya dönüşen yapı Meryem Ana'ya adanmış ilk kilisedir. Bazilikanın M.S.4.yüzyılda kiliseye dönüştürülmesi esnasında batı tarafına nefli bir yapı eklendiği ve batı girişinden sonra büyük bir antriumun yer aldığı gözlenmektedir. Kilise kısmına geçmek için tabanı mozaikli bir nartexten geçilir. Vaftiz yerinin ortasın da vaftiz havuzu ve duvarlarında haç figürleri bulunmaktadır. M.S. 7. yüzyılda kilisenin apsisinden açılan bir kapı ile ikinci bir kilise inşa edilmiş ve böylece kiliselerin adı "Çifte Kiliseler" olarak anılmaya başlamıştır. Bu yeni açılan bölümde din adamlarının ikametlerine ayrılan kısımlar bulunmaktadır (Scherrer, 2000:180).

Çifte kiliseler Hıristiyanlık tarihinde iki önemli konsüle ev sahipliği yapması nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir. Efes'te yapılan ilk konsülde İsa'nın Tanrısallığı konusu tartışılmıştır. Konsülün sonunda İsa'nın sadece bir insan olduğu ve Meryem'in tanrı doğurucu olduğu, İsa'nın tek kişilikli ve iki tabiatlı olduğu kabul edilmiştir II. Efes Konsülünün toplanmasının birinci nedeni: Tarihe monofizitizmin babası olarak geçen 421 yılından beri İstanbul'da bir manastırın başrahipliğini yapan ve saray içinde büyük bir etkinliği olan Utuci'yi, İstanbul patriği sapık olarak mahkûm etmiş ve bu kararını diğer piskoposlara özellikle de Roma patriği I. Leo'ya da bildirmiştir. II. Efes Konsilinin toplanmasının ikinci nedeni ise: Utuci büyük bir Nastur düşmanıdır ve Utuci'nin düşünceleri Nastur'un yandaşlarına düşman olanlar arasında büyük ilgi görmüştür. Nastur'un yandaşları da Urfa piskoposu Hiba ve Suriye ile Filistin'de Kuros piskoposu Thedoret'in liderliğinde örgütlenip çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu nedenle ikinci Efes Konsülü toplanmış ve bu konular tartışılmıştır (Çelik, 1996: 176-178).

Aziz Yahya'nın Efes şehrine yönelik yazdığı mektup aşağıdaki gibidir (İncil: 547);

“Efes'teki topluluğun meleğine yaz. Yedi yıldızı sağ elinde tutan ve yedi altın kandilliğin ortasında yürüyen şöyle diyor: Senin yaptıklarını, çalışkanlığını, sabrını biliyorum. Kötü adamlara dayanamadığımı da biliyorum. Elçi olmadıkları halde kendilerini elçi diye tanıtanları sınadın ve onları yalancı buldun. Evet sabırlısın. Benim adım uğruna acılara dayandın ve yılmadın. Ne var ki sana karşı bir sitemim var: başlangıçtaki sevginden uzaklaştın. Bunun için neden düştüğünü hatırla! Tövbe et ve başlangıçta yaptıkları sürdür. Eğer tövbe etmezsen, sana gelir, kandilliliğini yerinden kaldırım. Yinede olumlu bir yanın var: Nikolas yanlılarının yaptıklarından nefret edersin; bende nefret ederim. Kulağı olan Ruh'un topluluklara ne dediğini işitsin. Galip gelene, Tanrı'nın cennetinde bulunan yaşam ağacından yeme hakkını vereceğim”.

Bergama Kızıl Avlu: İzmir ili Bergama ilçesinde bulunan Kızıl Avlu MS. II. Yüzyılda Roma döneminde Mısır Tanrılarında Serapis adına yapılmıştır. Yapının üzerindeki mermer kaplamaların dökülmesi ve kırmızı tuğlaların ortaya çıkması nedeniyle halk arasında Kızıl Avlu veya Kızıl Kilise ismini almıştır. Bizans döneminde ana binanın içerisine Aziz Yahya'ya adanmış bir kilise yapılmıştır. Bu kilisenin yapımında Serapis Mabedi'ne ait yapı malzemeleri kullanılmıştır. Bu arada Apsisinde bazı değişiklikler yapılarak kilise daha belirgin olarak ortaya çıkarılmıştır. Bizans döneminde yapılan kilise iki nefli olup, ayrı bir apsis buraya eklenmiştir (Meppelink, 1987: 29).

Kilise ana bina ve iki yanındaki ek binalardan oluşmuştur. Bunlardan ön kısımdaki bölümde 200x100 m. ölçüsünde geniş bir avlu bulunmaktadır. Ana binanın 7.00x14.00 m. yüksekliğinde anıtsal bir girişi vardır. Bu girişin iki yanına beşer sütunlu revaklar yerleştirilmiştir. Ayrıca girişin karşısında da 20 sütunlu bir başka revak sırası bulunmaktadır. Bu revakların ortadaki dört sütunu bir bakıma ikinci bir anıtsal girişi meydana getirmiştir. Bu giriş 7.50x2.00 m. ölçüsünde tek parça monolitik mermerden yapılmıştır. Mermerlerin iki tarafında dikkati çeken beşer metre uzaklıktaki delikler de girişin tunç kapısına ait menteşe izleridir. Yapının döşemesi ve duvarları tamamen mermerlerle kaplanmıştır. Ana binanın iki yanındaki kuleye benzer silindirik şeklindeki

bölümlerin önünde yuvarlak ve ince uzun havuzlara yer verilmiştir. Birbirlerinden 16.20 m. aralıklı olan bu kuleler 15 m. çapında olup, yükseklikleri 19 m.dir. Duvarları moloz taş, küçük yontma taş ve kireç harçla yapılmıştır. Bunların üzerlerinin tuğla kubbelerle örtülü olduğu kemer izlerinden anlaşılmaktadır. Yan avlular da üç taraftan stoalarla kuşatılmış, bunların üzerine kadın ve erkek figürleri yerleştirilmiştir (Cimok, 2008: 61-68).

Aziz Yahya'nın Pergamon (Bergama) şehrine yönelik yazdığı mektup aşağıdaki gibidir (İncil: 548);

“Bergama'daki topluluğun meleğine yaz. İki ağızlı keskin kılıca sahip olan şöyle diyor: Nerede yaşadığını biliyorum; şeytanın tahtı oradadır. Yinede adıma bağlı kalıyorsun. Aranızda şeytanın yaşadığı yerde öldürülen sadık tanıdığım Antipa'nın günlerinde bile bana iman ettiğini inkâr etmedin. Ne var ki san karşı birkaç sitemim var. Aranızda Balam'ın öğretisine bağlı kalanlar var. Putlara sunulan kurbanların etini yemeleri ve cinsel ahlaksızlıkta bulunmaları için İsrail oğullarını ayartmayı Balak'a öğreten Balam'dı. Aynı şekilde sizin aranızda da Nikolas yanlılarının öğretisine bağlı kalanlar var. Onun için tövbe et! Yoksa senin yanına tez gelir, ağızımdaki kılıçla onlara karşı savaşırım. Kulağı olan Ruh'un topluluklara ne dediğini işitsin. Galip gelene, saklı mandan vereceğim. Ayrıca ona beyaz bir taş ve bu taşın üzerinde yazılı olan yeni bir ad, alandan başka kimsenin bilmediği bir ad vereceğim”.

St. John Bazilikası: İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunan bu kiliseyi Bizans İmparatoru Justinianus tarafından Aziz Yahya adına daha önceki yapı kalıntılarının üzerine yaptırmıştır. Aziz Yahya MS.37-42 yıllarında Kudüs'ten ayrılarak Hıristiyan dinini yaymak için Efes'e gelmiştir. Aziz Paulos'un öldürülmesinden sonra Efes'te bulunan bir kilisenin başına geçmiştir ve ölümünden sonra vasiyeti uyarınca bu kiliseye gömülmüştür. MS. VI. yüzyılda Hıristiyanlık Efes'te güçlenmiş ve mezarının üzerine ahşap çatılı bir bazilika yapılmıştır. Bugünkü kilise ise Bizans İmparatoru Justinianus tarafından MS. 6. yüzyılda yaptırılmıştır. MS. 7. ve 8. Yüzyıllarda Arap akınları Selçuk'ta da etkili olunca, kesme taş ve tuğladan yapılmış olan kilisenin çevresi surlarla kapatılmış ve böylece şehir ile birlikte koruma altına alınmıştır. Kilisenin çevresi 20 kule ve surlarla çevrilmiş, Efes'e yönelik görkemli bir de kapı yapılmıştır. Kapıdan sonraki Atrium 34.70x47.00 m. ölçüsünde olup, arazi konumu buradaki duvarların

yükseltilmesi ile giderilmiştir. Bu Atrium diğer bazilika Atriumlarından farklı bir plana sahiptir. Orta avlu, portikler ve gezinme yerleri olmak üzere üç bölümden meydana gelmiştir. Oldukça yüksek platform üzerindeki bu alanı genişletmek için de altına bazı yapı tesisleri yerleştirilmiştir. Portikin çevre duvarlarında batıda 13, güneyde 10, kuzeyde de 10 niş bulunmaktadır. Atriumun doğusunda beş kapı vardır. Bu kapılardan üçü narteks ile orta avlu arasındadır. Diğer iki kapı ise kuzey ve güney portiklerinin doğusundadır (Gümüş, 2000: 52-53).

Atrium ile nefler arasında uzanan beş küçük kubbeli narteks ince uzun dikdörtgen planlıdır. Kilisenin ibadet bölümü haç planlı, üç nefli ve klasik bazilika plan düzenindedir. Bu bölümün üzeri altı büyük kubbe ile örtülmüştür. Bunlardan ikisi orta nefin, ikisi transeptlerin, ikisi de orta mekânın üzerini örtmektedir. Kubbeleri taşıyan mermer ve tuğla ayaklar nefleri de birbirlerinden ayırmıştır. Sütun başlıklarının orta nefe bakan bölümlerinde İmparator Justinianus ile karısı Theodora'nın monogramları görülmektedir. Aziz Jean'ın mezar odası ise orta nefin sonunda ve apsisin de önündedir. Bu bölüm iki basamakla yükseltilmiş ve daha belirgin bir şekle sokulmuştur. Kilisenin arkasında bulunan hazine binası 10. yüzyılda şapele dönüştürülmüştür. Bu şapelin apsisine Hz. İsa'nın, Aziz Yahya'nın ve diğer kilise büyüklerinin freskleri yapılmıştır. Bu şapelin yanı başındaki kuzey nef boyunca uzanan dar bir koridorun sonunda da vaftizhane bulunmaktadır. Vaftizhane çevresinde dar koridor ile iki salon vardır. Buradaki salonun ortasına ise iki yanı merdivenli yuvarlak bir vaftiz havuzu yerleştirilmiştir. Bu vaftizhanenin İmparator Justinianus'tan önce V. Yüzyılda yapılan ilk kiliseye ait olduğu sanılmaktadır (Cimok, 2008: 47-51).

Meryem Ana Evi: Hz. Meryem'in Efes'teki yaşantısı ile ilgili yazılı kaynak olmamasına rağmen, bazı Hıristiyan kaynaklardan edinilen bilgiler Hz. Meryem'in Efes'e geldiğini doğrulamaktadır. Bu kaynaklardan bir tanesi Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncildir.

Hıristiyanlığa göre Hz. İsa çarmığa gerilmiştir. İncil'e göre Hz. İsa çarmıhtayken bir yanında annesi Meryem diğer yanında ise Yahya bulunmaktaydı. Hz. İsa Yahya'ya annesi Meryem'i göstererek bak bu senin annen bak buda senin oğlun demiştir. Böylelikle Hz. İsa annesini Yahya'ya emanet etmiştir (İncil: 27)

Hız. İsa'nın ölümünden sonra Yahya onun öğretilerini yaymak için Efes'e gelmiştir. Hız. İsa'nın annesini Yahya'ya emanet etmesi nedeniyle Hız. Meryem'in de Yahya ile birlikte Efes'e geldiği düşünölmektedir. O dönemde var olan ana tanrıça Artemis inancını savunan ve Hıristiyanlığı bir tehdit olarak gören kişiler nedeniyle Yahya'nın Meryem'i korumak için onu Efes şehrinden uzak bir yere yerleştirdiği, bu yerinde bugün Meryem Ana Evinin bulunduğu Bülböl dağı olduğu tahmin edilmektedir (Thiery, 1985: 1).

Hız. Meryem'in Efes'e geldiğini gösteren diğer bir kanıt ise Efes şehrinde bulunan Meryem Kilisesidir. Kilisenin adından da anlaşılacağı gibi kiliseye Hız. Meryem'in adı verilmiştir. O dönemde kilise gibi önemli bir yapıya bir kişinin isminin verilebilmesi için o kişinin şehre gelmesi gerekmektedir. Bu kiliseye verilen Meryem ismi nedeniyle Hız. Meryem'in Efes'e gelmiş olması gerektiği düşünölmektedir (Scherrer, 2000: 181).

Bülböl dağında bulunan evin Hız. Meryem'e ait olduğu gösteren üçüncü bir kanıt ise Anna Katherine Emerich adındaki bir Alman rahibenin mucizesidir. 1800'lerde yaşamış olan Emerich çok küçük yaşta manastır hayatına katılmış ve hayatı boyunca yaşadığı küçük kasabadan dışarı çıkmamış bir kişidir. Bir gün aniden hastalanması üzerine değişik rüyalar görmeye başlar. Bu rüyaların birinde Hız. Meryem'in evini gördüğünü söyler ve daha önce hiç burayı görmemesine rağmen evle ilgili çok detaylı bilgiler verir. Gördüğü rüyaya göre; ev denize yakın bir şehrin yakınındaki bir dağın tepesinde bulunmaktadır ve evin yakınlarında bir su kaynağı vardır. Evin bulunduğu yerden denize bakıldığında karşı tarafta başka bir ada görölmektedir. Gerçektende Meryem Ana evi deniz yakın bir şehir olan Efes'in yakınlarındaki bülböl dağının tepesinde bulunmaktadır ve evin yakınlarında bir su kaynağı bulunmaktadır. Ayrıca denize doğru bakıldığında Samos adası görölmektedir. Daha sonraki dönemlerde İtalyan bir gazeteci Anna Katherine Emmerich'in gördüğü rüya hakkında bir kitap yazmış ve ilerleyen yıllarda birkaç Fransız Katolik rahip Emmerich'in gördükleri ışığında Hız. Meryem'in Evi'ni bulmak için İzmir'e gelmişlerdir. Bölgeye geldiklerinde burada yaşayan Hıristiyanlarla karşılaşmışlar ve bu kişiler eğer Hız. Meryem'e ait bir şeyler bulmak istiyorlarsa Bülböl Dağı'na tırmanmaları gerektiğini söylemişlerdir. Eğer dağa tırmanılırsa yolun sonunda bazı kalıntılar bulacaklarını ve bu kişilerin her yıl Hız.

Meryem'in göğe yükselişi olarak kabul edilen 15 Ağustos tarihinde bu kalıntıların bulunduğu yerde Hz. Meryem adına bir ayin düzenlediklerini söylemişlerdir. Bu bölgede yaşayan Hıristiyanlar kalıntıların bulunduğu yere kutsal kapı anlamına gelen "Panaia Kapaulo" demektedirler. Bu bilgiler ışığında dağa tırmanan rahipler gerçekte evin kalıntılarına rastlamışlardır (Thiery, 1985: 2-15).

Evin temeli 1. yüzyıla duvarları ise 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Buda evin kutsal bir mekân olarak değişik dönemlerde kullanıldığını göstermektedir. Eve giriş bölümünden sonra bir yükseltiyle ayrılmış apsis bölümüne geçilmektedir ve Hz. Meryem'e ait olan heykel evin apsis bölümünde bulunmaktadır. Apsisin yanında Hz. Meryem'in yatak odası olarak kullandığı düşünülen bir oda bulunmaktadır. 1951 yılında restore edilen ev 1967'de Papa VI. Paul, 1979'da Papa II. John Paul ve 2006'da Papa XVI. Benedict'in tarafından ziyaret edilmiştir. Meryem Ana Evi Vatikan tarafından bir hac yeri olarak ilan edilmesi nedeniyle Hıristiyanlar için oldukça önemli bir yere sahiptir (Yazıcı, 1997: 51).

Hız. Meryem sadece Hıristiyanlar için değil Müslümanlar için de önemli bir kişidir. Hız. Meryem Allah'ın elçilerinden olan İsa Peygamberin annesidir ve Müslümanlar için kutsal sayılan kişilerden birisi olması nedeniyle ev, birçok Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir (Gümüş, 2000: 43).

Yedi Uyuyanlar Mağarası: İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunmaktadır. Yedi Uyuyanlar yüzyıllar boyunca Anadolu'da yaşayan ve din kitaplarına da girmiş bir öyküdür. Yedi Uyuyanlar tarihi çağlarda yaşamış, Yamliha, Mekselina, Meslina, Mernuş, Debernuş, Saznuş ve çoban Kefeşatyus isimli yedi gencin başından geçen mucizevî bir olaydır. Bu olay kutsal kitaplarda ve tarihi kaynaklarda da yer almış, çeşitli el yazmalarına da konu olmuştur. Yedi Uyuyanlar mucizesi Kuran'ın 110 ayetten meydana gelen Kehf Suresinde (18.sure) 8 ile 25. ayetleri arasında anlatılmıştır (Ateş, 1996: 292-295).

Hikâyeye göre çok tanrılı dinin hüküm sürdüğü kentte yedi genç adam Hıristiyanlığa ve tek tanrıya inanmışlardı. O sırada yöreyi yöneten kral zalim olduğu kadar koyu bir pagan idi. Tebaasının tüm dinsel özgürlüğünü sıkı kontrol altına almıştı. Bu baskıdan kurtulmak için çare arayan gençler bir mağaraya sığınmışlardır. Gençler bu

olayın ardından orada uykuya dalmışlar ve 309 yıl uyumuşlardır. Bu olay sırasında Pagan kral gençlerin peşini bırakmamış, askerleri mağarayı bulmuşsa da içeriye girmeleri mümkün olmamıştır. Bunun üzerine kral gençleri açlık ve susuzluğa mahkûm ederek mağaranın ağzını bir duvar ile ördürmüştür. Aradan yıllar geçmiş bu olay unutulmuş. Bazı hayvan sahipleri mağaranın ağzındaki duvarı yıkarak içerisini ağıl olarak kullanmışlardır. Ancak içeride uyuyanları görememişlerdir. Uzun bir uyku döneminden sonra gençler uyanmış ve 300 yıldan fazla uyuduklarını bir türlü anlamamışlardır. Uyandıktan sonra birbirlerine içeride ne kadar uyuduklarını sormuşlar bir ya da yarım gün uyuduklarını sanmışlardır. Karınları acıkmış, içlerinden birisinin çarşıya giderek yiyecek almasını istemişlerdir. Bu gençlerden Yemliha gümüş bir sikke ile kente gitmiş, ekmek almak üzere fırına girmiş. Elindeki parayı fırıncıya verince fırıncı paranın geçerli olmayıp, çok eski yıllara ait olduğunu görünce, ondan şüphelenmiş ve ihbar etmiş. Genç, dönemin kralının huzuruna çıkarılmıştır. Ancak Hıristiyanlık kabul edilmiş paganlık sona ermiştir. Gencin söylediklerine önce inanmak istememişler, sonra da bir mucize ile karşı karşıya olduklarını anlamışlardır. Bunun üzerine devrin Başpiskoposu bu gençle konuşmuş ve genç mağaraya geri dönmüştür. Arkadaşlarına 300 yıldan fazla uyuduklarını anlatmış. Sonra tekrar uyumuşlar ve bir daha da uyanmamışlardır. Bu olaydan sonra gençlerin ebedi uykularına yattıkları bu yere bir kilise yapılmıştır (Cimok, 2008: 52).

Günümüzde Yedi Uyuyanlar Mağarası Efes antik kentinin dışında Vadius Gymnasium'un yanından doğuya doğru sapan yolun sonundadır. Bu mezarları Avusturya Arkeoloji Enstitüsü ekibi 1927–1928 yıllarında ortaya çıkarmıştır. Burada yedi mezardan daha çok mezarla karşılaşmıştır. Mezarların bazıları mahzen mezar, bazıları mezar odası, bazıları da bölmeler halindedir. Yapımlarında bazılarında kayalar oyulmuş, bazılarında moloz taş ve tuğlalar kullanılmıştır. Günümüzde bazıları yıkık bazıları harap olan bu mezarların ve şapelin duvarlarında freskolar bulunmaktadır. Bezemelerde Helenistik Çağ süsleme sanatının unsurları, daha geç devirde kullanılan çiçek bezemeleri görülmektedir. Büyük olasılıkla bu resimler MÖ. V.-IV. Yüzyılları yansıtmaktadır (Yazıcı, 1997: 48).

Agia Fotini Kilisesi: İzmir'deki Yunan Ortodoksluğunun sembolü olan kilisenin ilk olarak ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte 1688 yılı öncesinde yapıldığı tahmin edilmektedir. Agia Fotini Kilisesi bir aziziye ithafen yapılmıştır. Yapının tepmlosunun altı kırmızı mermer, üstü ceviz ağacından oymadır ve merkezinde beyaz gelin çiçeği formunda yapılmış bir haç bulunmaktadır. Teplunun solda üç, sağda iki kapısı bulunmaktadır. Kilisenin batı tarafında üç kspılı büyük bir avlu bulunmaktadır. Avluda bir çeşmesi, iki şapeli, papaz hücreleri ve İzmir Mitropolisi'nin merkez yönetim mekânı bulunmaktadır. Kilisenin girişi 1909 yılına kadar mezarlık olarak kullanılmıştır. Yapının birde 1856 yılında inşa edilmiş bir çan kulesi bulunmaktadır. Kule 25 metre yüksekliğindedir ve beyaz mermerden yapılmıştır. Dört katlı olan kulenin ikinci katındaki küçük sütunların üzerinde dört adet kubbe bulunmaktadır. İkinci kat kemerinin üstünde Hz. İsa'nın günahkâr bir kadınla bir kuyunun kenarında yaptığı konuşmanın betimlendiği bir rölyef yer almaktadır. Çan kulesi tepesindeki altın kaplamalı bir hac ile son bulmaktadır. Kilise 1688 yılında yaşanan depremle tahrip olmuştur ve 1690 yılında II. Süleyman'ın izni ile tekrar yapılmıştır. Kilise tekrar 1763 yılında çıkan yangında tahrip olmuştur ve hangi tarihte yapıldığı bilinmeyen bir onarım geçirmiştir. Tarihi boyunca birçok defa tahrip olan yapı, 1778 yılındaki depremin ardından çıkan yangından yanmıştır ve 1792 yılında tekrar yapılmıştır. Agia Fotini Kilisesi son olarak 1922 yılında Yunan işgali sırasında çıkan yangında tamamen ortadan kalkmıştır. Bugün kilisenin ismi Nea Agia Fotini adıyla İzmir'de bulunan Hollandalılara ait olan bir Protestan kilisesinde yaşatılmaktadır (Taşkiran, 2010: 3-10).

Notre Dame Du Rosaire Kilisesi: Alsancak'ta 1481 sokakta bulunan kilise halk arasında Domeniken Kilisesi olarak bilinmektedir. Kilisenin kurucuları olan Domenikenler 18. Yüzyılda Nahçıvan'dan birçok Katolik Ermeni ile birlikte İzmir'e gelerek yerleşmişlerdir. 1748 yılında Vatikan'ın yapının inşasını kabul etmesi üzerine kilise, 1757 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. 1774-1880 tarihleri arasında pek çok onarım geçiren kilise, büyüyen cemaati nedeniyle yapının yetersiz kalması üzerine 1902 yılında aynı yerde daha büyük bir kilise olarak inşa edilmiştir. Kilisenin tamamlandıktan sonra yanması üzerine yapı, 1902-1904 yılları arasında onarılarak günümüze kadar gelmiştir. Bir avlu içinde yer alan yapının dış cepheleri ve köşeleri payandalarla desteklenmiştir. Yapının batısında üç yönden merdivenli revak şeklinde düzenlenmiş girişi dikkat çekmektedir. Bu cephe üstte saçak hizasında profilli bir silme

ile çevrelenen üçgen bir alınlıkla son bulmaktadır. Yapının üzeri beşik bir çatı ile örtülüdür. Bazilika plan şemasına sahip olan kilise, doğu-batı yönünde uzanan beşer sütunlu üç nefle ayrılmıştır. İçte yarım daire kesitli olan apsis kısmı, dışta üç cephelidir. Orta nef beşik tonozla yan nefler düz bir tavanla örtülüdür. Şapeller naosa dik olarak yerleştirilmiş beşik tonozlarla bağlanmaktadır. Apsis ise yarım kubbe ile örtülüdür. Yapının içi İsa, Meryem ve Aziz Papa X. Pius'a ait vitraylarla bezenmiştir (Güner, 2005: 48).

Protestan İngiliz Kilisesi: Buca'da Erdem Caddesinde bulunan kilise 1838 yılında yapılmıştır. Kilise küçük ölçeğine rağmen morfolojik açıdan en ilginç yapılardan birisidir. Haçvari plan şemasına sahip olan kilisenin doğu ucunda koro ve atlar, batı ucunda ise giriş ve vestiyer, güney ucunda org yeri, kuzey bölümünde rahip odası ve bu odanın altında ise merkezi ısıtma tesisi bulunmaktadır. Merkezdeki naosun iç kubbesi geometrik ahşap yapıya sahiptir. Yığma tekniği ile yapılan kilisenin Neo-Gotik tarzdaki pencerelerinin renkli vitray camları, binanın 1961 yılında buca belediyesine devredilmesi sırasında St. John Evangalist Kilisesi'ne nakledilmiştir. Kilisenin bahçesinde ana girişe yönelimi sağlayan ağaç dizisinin yanı sıra, buca tarihine ışık tutan eski bir mezarlık bulunmaktadır (Güner, 2005: 23).

St. Helen Katolik Kilisesi: İzmir ili Karşıyaka ilçesinde, 1729 Sokak'ta bulunan bu kilise Karşıyaka'da yaşayan Don Alfonso Vallery Papaz Cemaati olarak tanınan cemaatin verdiği arsa üzerine inşa edilmiştir (izmirdeyasam.com).

Kilisenin kuzeydoğu köşesinde bulunan yazıta göre yapı, 1915- 1918 yılları arasında kilisenin saat kulesinin de mimarı olan Raymond C. Pere tarafından Azize Helena'ya ithafen yapılmıştır. bir avlu içinde yer alan yapının doğusunda üç yönden çıkılan revaklı bir giriş dikkat çekmektedir. Kilisenin orta nefi yan neflerden daha yüksektir ve dış cepheden payandalarla desteklenmiştir. Kuzeyde çan kulesi bulunan yapının dış cephesinde düzgün kesme taş, alt kesimlerinde ise kaba yontma taş kullanılmıştır. Batıda bulunan bema içten ve dıştan üç cepheli apsis ile son bulmaktadır. Yapının iç örtüsünde kaburgalı çapraz tonoz; apsis ile kaynaşmış bemada ise çok dilimli kaburgalı tonoz kullanılmıştır (Güner, 2005: 67).

Gotik üslupta ince uzun, yuvarlak kemerli pencerelerle içerisi aydınlatılmıştır. Bu pencerelerin vitraylarında Aziz ve Azizelerin tasvirlerine yer verilmiştir. Bunlar

günümüze iyi bir durumda gelebilmiştir. İbadet mekânı içerisinde Hz. İsa'nın yaşamı ile ilgili İncil'den alınmış kabartma ve tasvirler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Azize Helen ve Aziz Konstantin'in mermer heykelleri kilisenin dört köşesine yerleştirilmiştir. Günümüze iyi bir durumda gelebilen kilise Cumartesi ve Pazar günleri ayin yapılmaktadır (izmirdeyasam.com).

St. John Anglikan Kilisesi: Yapı Alsancak'ta Mahmut Esat Bozkurt Caddesinde bulunmaktadır. İncil yazarlarından Aziz Yahya adına inşa edilen kilise, Anglikan cemaatinin isteği üzerine Osmanlı İmparatorluğundan alınan izin ile 1898 yılında inşa edilmeye başlanmış ve inşası 1899 yılında tamamlanmıştır. 1910 yılında kilisenin avlusu içine İngiliz Konsoloslugu'na ait olan bir bina yapılmıştır. Kilisenin cepheleri taş ve tuğla malzeme ile almaşık düzende örülmüştür. Dıştan payandalarla desteklenen yapının beşik çatısı üzerinde yükselen çan kulesi dikkat çekicidir. Yapı doğu-batı yönünde uzanan haç planlı bir bazilikadır. Kilisenin naosundaki ahşap örtüyü destekleyen makaslar enine silmelerle oluşturulmuş mermer konsollar üzerine oturmaktadır (Güner, 2005: 47).

Kilise küçük bir yapı olup, içerisinde 150 kişinin oturabileceği bir mekân bulunmaktadır. Kilisenin yanına küçük bir de okul eklenmiştir. Ana mekân iki yandaki sivri kemerli pencerelerle aydınlatılmıştır. Yapıyı aydınlatan vitraylı pencerelerde İsa, Meryem ve Aziz Yahya'ya ait tasvirler görülmektedir. Kilise avlusuna sivri kemerli gotik üslupta bir kapıdan girilmektedir. Kilise günümüzde iyi bir durumda gelebilmiştir (izmirdeyasam.com).

St. John Evangelist Kilisesi: Alsancak'ta Şehit Nerves Bulvarı üzerinde buluna kilise İncilci Yahya adına inşa edilmiştir. İzmir'in en büyük kilisesi olarak düşünülen yapı 1875 yılında ibadete açılmıştır. Katedral olarak düşünülen yapı arazinin doğu-batı yönünde dar olması nedeniyle kuzey-güney doğrultusunda planlanmıştır. Yapının girişi güney cephe üzerindedir ve yola bakmaktadır. Ana giriş cephesi olarak düzenlenen güney cephesinin ortasında birkaç basamakla çıkılan bir revak bulunmaktadır. Revağın iki yanında birer kör kemerle çevrelenmiş içinde heykel bulunan nişler mevcuttur. Yapının dış cephelerinde yüzeysel duvar payeleri arasına atılmış kör kemerler ve bunların arasında tekrar eden pencere düzeni dikkat çekicidir. Kilise kuzey-güney yönünde uzanan üç nefli bazilika plan şemasına sahiptir. Yan nefler orta nefe göre daha

dar tutulmuştur. Naostan bir basamakla kilisenin kuzeyinde yer alan bemaya ulaşılmaktadır. Orta nefin üzeri beşik tonoz yan nefler ve bemanın üzeri ise kubbe ile örtülüdür. Kilisin aydınlatılmasında kullanılan vitraylı pencerelerin süslemelerinde İsa'nın, Meryem'in ve Aziz Yahya'nın tasvirleri kullanılmıştır (Güner, 2005: 26).

St. Maria Katolik Kilisesi: Pasaport'ta Halit Ziya Bulvarı üzerinde yer alan kilise Meryem Ana adına yapılmış olup, 1698 yılında ibadete açılmıştır. 1889 yılında harap olan yapı, 1890 yılında yeniden inşa edilmiştir. Yapının dış cephelerinin oldukça yalın olmasına rağmen doğudaki ana giriş cephesi özenli bir işçiliğe sahiptir. Bu cephe enine kademeli siltmelerle iki kata bölünerek üçgen bir alınlıkla sona erdirilmiştir. Kilise doğu-batı yönünde uzanan tek nefli bazilika plan şemasına sahiptir. Doğu tarafındaki iki paye ile ayrılmış üç birimli narteks, batı tarafında ise sekiz dilimli ve merkezi fenerli kubbenin örttüğü bema mekânı yer almaktadır. Naosun üzeri metal destekli kemerlerin taşıdığı bir beşik çatı ile örtülmüştür. Kilisenin iç mekânında ise İsa ve Meryem tasvirlerine yer veren panolar dışında yoğun bir şekilde bezemeler kullanılmıştır (Güner, 2005: 5).

2.1.1.3. İslamiyet

Dünya nüfusunun %23'ünü oluşturan, takriben 1,5 milyarın üzerinde mensubu bulunan, Allah'ın birliğine inanma, O'na gönülden teslim olmak ve O'ndan gelen emirlere boyun eğme temeline dayanan İslamiyet, VII. Yüzyılın başında Arabistan'da doğmuştur (Sarıkcıoğlu, 2002: 417).

Semavi dinlerin sonuncusu olan İslamiyet, daha önce gelmiş diğer iki semavi din olan Musevilik ve Hıristiyanlık ile aynı kökten çıkmıştır. "İslam" sözcüğü "teslim olma" ya da "bağlanma" anlamı veren "seleme" kelimesinden türemiştir. Bu nedenle, İslamiyet, Allaha ve onun buyruklarına, hiç koşul koymadan inananların dinidir. İslam dinine inananlara Müslüman adı verilmektedir. Bu sözcük ise, " İslam dinini kabul eden anlamına gelen Arapça "Müslim" sözcüğünden türetilmiştir (Oğuz, 1999: 111).

İslamiyet, akıllara durgunluk verecek bir hızla yayılarak kısa bir süre içerisinde tüm Arabistan'a hâkim hale gelmiş ve dinin içerdiği ilkelerin olumlu etkisi, siyasi iktidarların cihat düşüncesi onun geniş bir coğrafi alana ve farklı etnik yapılar arasında

kısa bir sürede yayılmasını kolaylaştırmıştır. Ortadoğu'nun hâkim iki gücü Bizans-Sasani çekişmesine de son vererek her yönüyle farklı temellere dayalı yeni bir dünya görüşünün başlamasını sağlamıştır (Turan, 2003: 48).

Tarihte ortaya çıktığı andan itibaren İslam, insanları doğruluğuna inandırmaya çalışmış ve onları bu yeni dinin mensupları olmaya çağırmıştır. Dini uygulamanın özü bir yana İslam, tarih boyunca görülmüş en büyük planı uygulamaya koymuştur. Bu plan bütün insanlığı Müslüman yapma adaleti, doğruluğu, salih bir hayatı, saflığı ve güzelliği getirmek için onları harekete geçirmeyi kapsamaktadır. İnsanlar arasında fazilet, doğruluk ve takva dışında bir ayırım yapmamaktadır. İslam ilahi iradeyi insan hayatının ve ilgilerinin her alanına uygulamaktadır. Sadece belirli şekil ve mahiyet taşıyan ibadetler değil, her şey dinle ilgilidir. İslam, insanlar arasından seçilmiş bir kişiye, Hz. Muhammed'e gönderilmiştir (Kibaroglu ve Kibaroglu, 1999: 207).

H.z. Muhammed, Fil senesinin, Rebiul-evvel ayının on ikisinde pazartesi günü dünyaya gelmiştir. Miladi takvime göre doğumu 571 yılında gerçekleşmiştir. 610 yılında, Ramazan ayının 28'inde H.z. Muhammed Hira mağarasında, tek başına iç düşüncelere dalmışken, Allah'ın meleği Cebrail kendisine görünür ve ona, Rabbin, kendisini resulü olarak seçtiğini ve yeni dinin peygamberi olarak, insanları uyarma ve onları doğru yola çağırma görevini ona verdiğini bildirmiştir. Yeni din İslam'ın ilkeleri, H.z. Muhammed'e, o Hakk'ın rahmetine kavuşuncaya kadar, bazı ayetlerden oluşan sureler halinde ve her zaman Cebrail aracılığıyla bildirilmeye devam etmiştir. En son gelen ayet ile Kuran-ı Kerim 22 yıl 22 ay ve 2 günde tamamlanmıştır (Sırma, 1993: 59).

Kuran-ı Kerim 114 sure, 6.616 ayet, 77.934 kelime ve 323.671 harften oluşmaktadır. H.z. Muhammed'in tamamen beklenmedik bir şekilde aldığı birkaç vahiy hariç her vahiy içinde bulunulan duruma uygun bir içerik taşımaktadır. Allah'ın peygamberine gelen bütün vahiyler, onun hafızasına olduğu gibi nakşedilmiş ve diğer Müslümanlarda gelen vahiyleri ezberlemişlerdir. Böylece Kuran-ı Kerim, çift metotla muhafaza edilmiştir. Yani bir taraftan yazılmış diğer taraftan ezberlenmiştir (Aydın,1995: 379).

Adını kendi kutsal kitabından alan, ilk şeklini günümüze kadar değiştirmeyen tek din İslam'dır. İslam dini itikat (iman esasları), amel (ibadetler) ve ahlak olmak üzere

üç temel üzerine kurulmuştur. Bu üç esas birbiriyle sıkı bir ilişki içerisindedir. İslam, inanç, ibadet ve ahlaki hükümlerinde ferdi olduğu kadar, toplumu da hedef almıştır. Fertler düzeldikçe, toplum da ona bağlı olarak düzelecek ve ideal bir toplum ortaya çıkacaktır. İslam dünya-ahret dengesini kurarak, orta yolu tavsiye eden, insanların birlik içerisinde beraberce huzurlu olarak yaşamalarını amaç edinmiştir (Küçük, 2000: 333).

İslam, namaz, zekât, oruç ve hac ile ortaya çıkan bir inançtır. Hac lügatta gayret manasına gelmektedir. İslami kurallar yönünden Hac, hali vakti yerinde olan bir Müslüman'ın ömründe bir defa Mekke'ye giderek, Kâbe'yi tavaf etmesinin ve Arafat'ta durmasının adıdır. Hacda ilk ziyaret mekânı Kâbe'dir. Kuran-ı Kerim'e göre Kâbe, yeryüzünde Allah adına inşa edilen ilk mabet'tir. H.z. Âdem tarafından yapıldığı söylenen bu mukaddes mabet, daha sonra H.z. İbrahim tarafından yeniden yapılmıştır. Hac peygamber vasıtasıyla Allah'ın emri insana ulaşınca emre teslim olmanın sembolüdür. Her Müslüman bu emri dış görüntülerine bakmaksızın yerine getirir. Tavaf, Vakfe, Sa'y, tıraş ve buna benzer hac işlemleri Müslüman kişinin Allah'a teslim oluşunun sembolleridir. Hac, Müslümanları İslam'ın ilk merkezine, Hz. İbrahim'le Hz. Muhammed'in dininin ilk yayılış merkezine götürmektedir ve Müslüman'ın bu merkeze bağlılığını kuvvetlendirmektedir (Havva, 1992: 18).

İslam dininin kutsal kitabı Kuran, seyahat konusunda günümüz modern turizm olayının bugünkü boyutlarda gelişmesini 1400 yıl önceden ortaya koymuştur. Bunun en güzel örneği, hac görevinin emredilerek aynı zamanda milyonlarca insanın dünyanın çeşitli yerlerinden kalkıp Mekke ve Medine'ye gelmesini sağlamaktır. Turizm endüstrisinin yiyecek-içecek, ulaşım, konaklama ve daha birçok alanla iç içe olduğu düşünülürse, Kuran-ı Kerimde bu konularla ilgili birçok ayet bulunmaktadır. Kuran'da turizm sözcüğüne karşılık olarak seyahat-sefer (yolculuk), intişar (yayıma) gibi kelimeler kullanılmaktadır. Günümüzde turist sözcüğü Kuran'da "seyyah", turist kafilesi de "seyyare" anlamında kullanılmaktadır (Aksoy, 1998: 34).

2.1.1.3.1. İslamiyet'in İzmir'deki Başlıca Çekim Merkezleri

14. Yüzyıl sonu ve 15. yüzyıllarda çeşitli zamanlarda Osmanlı buyruğu altına giren İzmir en son 1424 yılında Osmanlılarca ele geçirilmiştir. İzmir nüfusundaki Müslüman sayısı şehir Osmanlı yönetimin girdikten sonra hızla artmaya başlamıştır. 16.

yüzyılda İzmir tamamen bir Türk kasabasıdır ve gayrimüslimler oldukça az sayıdadır (Tekeli, 1995: 125).

Türkler genellikle Kadifekale eteklerine; ise kıyı kesiminde gayrimüslimler toplanmışlardı. Nüfus artışının yaşandığı 16. yüzyıl baslarından itibaren Türkler tepedeki yerleşim alanlarından aşağıya inerek yukarı kale ile aşağı kale arasında yerleşim kuşağı oluşturmuşlardır. Bu dönemde Türklere ait dört mahalle Rumlara ait ise bir mahalle bulunmaktaydı. Artan nüfus artışı fiziksel büyümeyi beraberinde getirmiş üç Türk Mahallesi daha sonraları oluşmuştur. İzmir'in 17. yüzyıl boyunca devam eden büyüme süreci 18. yüzyılda artarak devam etmiştir. Bu dönemde İzmir Osmanlı İmparatorluğu'nu dünyaya tanıtan bir aracı olma görevini üstlenmiştir. 19. Yüzyıla gelindiğinde kent ekonomik ve toplumsal açıdan bakıldığında gelişmiş bir yöre konumundaydı. Ticaretin gelişmesi sosyal yapıyı değiştirmekte, değişen sosyal yapı kentin fiziksel görünümü farklılaştırmakta, kente yeni yatırımlar yapılmakta, kente yapılan her yeni yatırım kenti değiştirmekteydi (Tibet, 2005: 27-30).

Osmanlı İmparatorluğunun önemli bir merkezi haline gelen İzmir'deki camilerin mimari öğeleri aşağıdaki gibidir (Ürey, 2010: 48-68).

Alem: Minare ve kubbelerin tepelerindeki hilal biçimli madeni tepelik.

Esas Kubbe: Caminin asıl büyük kubbesi.

Eyvan: Cami ve medreselerde görülen avluya bakan tarafı açık, üç tarafı kapalı, üstü tonozla örtülü, yerden yüksek zeminli oyumlara verilen isim.

Fil Ayağı: Cami ve kiliselerde büyük kemer taşımak için yapılmış dörtgen ya da yuvarlak kesitli ayaklar.

Harim: Namaz kılınan yer.

Kaide: Taşıyıcı bir yapı öğesinin ya da heykelin oturduğu alt kısım.

Kasnak: Yuvarlak kubbeleri bina üzerine oturtmak için yan duvarın üst karesi üzerine yapılan silindir biçimli duvar.

Kemer: Bir yapının üzerine binen ağırlığı ayaklar vasıtasıyla yere aktarmak için kullanılan kavisli taşıma elemanı.

Kitabe: Yazıt.

Medrese: Dinsel derslerin okutulduğu eğitim kurumu ve bu okullarda okuyan öğrencilerin barınmaları için yapılmış vakıf odalarını da içeren yapının genel adı

Mihrap: Kible istikametinde imamın cemaate namaz kıldırıldığı, cami duvarına girintili olan hücre biçimindeki yer.

Minare: Ezanın okunduğu bölüm.

Minber: Üstüne hatibin çıkarak hutbe okuduğu kapısı, merdiveni ve en üst yerinde oturulacak bölümü olan yer.

Niş: Süsleme, pratiklik ya da mimari amaçlarla duvarlarda yapılan çeşitli hücre, yuva, göz gibi yapılara verilen genel terim.

Sahn (nef): Camilerde ve kiliselerde mihraba doğru uzanan birbirinden sütunlarla ayrılmış kısımlardan her biri.

Son Cemaat Yeri: Namaza geç kalanlar için yapılmış camilerin giriş kapısı önündeki avludan yüksek, revaklı, üstü kubbe ile örtülü bölüm.

Sütun: Özellikle daire kesitli, ince uzun tek parça ya da parçalı; kaide gövde ve başlık kısımları olan taşıyıcı mimari öge.

Şadırvan: genel olarak avlularda abdest almak için yapılan üstü çadır ya da kubbe ile örtülü, havuz biçimindeki haznesinin etrafında muslukları olan çeşme.

Şerefe: Minarelerde gövdeyi çepeçevre dolaşan kenarları korkuluklu ezan okunan yer.

Taç Kapı: Ana kapı.

Aliğa Camii: Cami, İzmir Damlacık yolu üzerinde bulunmaktadır. Cami medresesi ve çeşmesi ile birlikte 1672 yılında Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır. Son cemaat yerinin zemini taş olup, üzeri ahşap çatı ile örtülüdür. Sekiz köşeli ahşap sütunlar bu çatıyı taşımaktadır. Geniş ve yüksek bir kasnak üzerine oturtulan tek kubbe ise ana mekânı örtmektedir ve bir kısmı kalem işiyle süslenmiştir. Caminin mihrabı bir niş halindedir ve minberi oyma taştandır. Kadınlar mahfili cümle kapısının üzerinde yer almaktadır. Cami tek şerefeli tek minarelidir (Gültekin, 1952: 55).

Başdurak Camii: Cami, İzmir Başdurak semtinde, Anafartalar Caddesi, 873. Sokak üzerinde bulunmaktadır. Cami zahire tüccarı Hacı Hüseyin Ağa 1774 yılında yaptırmıştır. Bunu belirten kitabesi giriş kapısı üzerindedir. Kesme taştan yüksek bir kaide üzerinde olan camiye 12 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Günümüzde camekânla çevrili olan son cemaat yeri üç küçük kubbe ile örtülmüştür. İbadet mekânı kare planlı olup, üzeri sekizgen kasnaklı merkezi bir kubbe ile örtülmüştür ve pencerelerle aydınlatılmıştır. Bu pencerelerden üst sıradakiler vitraylıdır. Mihrap niş şeklinde olup duvarları mavi ve beyaz renkli çinilerle kaplıdır. Minberi mermerdendir. Son cemaat yerinin batısındaki altı köşeli kasnağa oturan, kesme taştan tek şerefeli minaresi yuvarlak gövdelidir (izmirdeyasam.com).

Birgi Aydınöglu Mehmet Bey Camii: Ulu Cami olarak ta bilinen Birgi Aydınöglu Mehmet Bey Camii, İzmir'in Ödemiş ilçesinde bulunmaktadır. Cami 1312 yılında Aydınöglu Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır (Baştuğ, 2009: 34).

Cami, medresesinin de bulunduğu bir külliye şeklinde inşa edilmiştir. Külliyeinin tam ortasında yer alan cami, kare planlı mihraba dikey olarak yerleştirilen sütunlarla bölünmüş beş neften oluşmaktadır. Yapının üstünü kurşun kaplı, çift eğimli bir çatı örtmektedir. Doğu ve kuzey yönlerinde olmak üzere iki kapısı bulunmaktadır (Güney, 1998: 45).

Dikdörtgen planlı harim beş sahına bölünmüştür. Sahınları birbirinden ayıran kemerler devşirme sütunlar üzerine oturmaktadır. Sütunlar ve başlıkları beyaz boya ile boyanmıştır. Harim iki yana eğimli, madeni levhalarla kaplı bir ahşap çatı ile örtülüdür. Mihrap önü mekânı, pandantifler üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür. Pandantifler ve kible duvarı üzerinde, madalyon şeklinde dinsel içerikli kitabeler görülmektedir (Ünal, 2001: 61).

Caminin her cephesinde ikişer adet olmak üzere toplam sekiz adet penceresi bulunmaktadır. Caminin güney batı cephesinde yer alan minaresi kesme taştan büyük bir kaide üzerinde yükselmektedir ve firuze sırlı tuğlalarla süslenmiştir. Mihrap önü kubbesi, mihrap önüne gelen orta sahının en son sütunlarının doğu batı önünde bir kemerle birleştirilmiştir ve üzeri kubbe ile örtülmüştür (Güney, 1998: 47).

Doğu cephesinin alt kesimi, moloz taşlarla üst kesimi ise değişik boyutlardaki kesme taş ve devşirme mermer bloklarla kaplanmıştır. Güney cephesi köşesinde devşirme bir aslan heykeli görülmektedir. Alt sırada iki pencere açıklığı ve ortasında bir taç kapı bulunmaktadır. Taç kapıya dört basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır (Ünal, 2001: 59).

Ahşap ve çini süslemelerin bolluğuna karşılık, camide taş süslemeler oldukça sınırlıdır. Caminin minaresinde görülen sırlı tuğla ve çini mozaik süslemeler oldukça sağlam bir durumda zamanımıza ulaşabilmiştir. Harimde biri mihrapta, diğeri mihrap önü mekânını sınırlayan üç kemerden kuzeydekinin dış yüzünde olmak üzere iki yerde çini mozaik süsleme görülmektedir. Caminin mihrabı firuze ve patlıcan moru renklerden oluşmuş çinilerle süslenmiştir. Kubbe iç yüzeyine, alçı kabartma, beş kollu yıldız örnekleri yerleştirilmiş ve alçı ve kalem işi süslemelerle bezenmiştir (Öney, 1976: 51).

Caminin künde kari denilen çivisiz geçme tekniği ile yapılmış olan ahşap minberi sanat eseri niteliğindedir. Minberin ön tarafı arabesk oymalarla bezenmiştir. Sağ tarafında minberin yapılış tarihi, alt tarafında minberi yapan sanatçının adı olan Muzaffereddin Bin Abdulvahid yazmaktadır (Başgelen, 2006: 9).

Çorakkapı Camii: Cami, İzmir Basmane'de Garın karşısındaki, Gaziler Caddesi'nde bulunmaktadır. Kim tarafından hangi yıl yapıldığı tam olarak bilinmeyen Çorakkapı Camisinin önünde küçük bir avlu bulunmaktadır. Son cemaat yeri camekânla kaplıdır ve üstü kurşunla kaplanmış beş kubbe tarafından kapatılmaktadır. Ana mekânı örten büyük kubbe sekiz köşeli bir kasnak üzerine oturtulmuştur ve her kenarında yuvarlak kemerli bir pencere bulunmaktadır. Büyük kubbenin iki yanında üçer kubbeli yan mekânlar bulunmaktadır. Külâhı ve gövdesi kesme taştan olan bir minaresi bulunmaktadır. Mihrabı niş halinde olup minberi mermerdendir (Aktepe, 2003: 54).

Faik Paşa Camii: Cami, İzmir Basmane semti, Altınordu Mahallesi'nde bulunmaktadır. Cami ve medresesi 16. Yüzyılın başlarında Faik Paşa tarafından yaptırılmıştır ve birçok defa tamir görerek günümüze kadar gelmiştir. Faik Paşa Camisinin küçük bir avlusu bulunmakla birlikte haremi yoktur. Son cemaat yerinin üstü ahşap bir çatı ile örtülüdür ve bu çatı 13 sütun üzerine oturtulmuştur. Caminin ana mekanı kubbesizdir ve üzeri kiremit döşelidir. Tek şerefeli bir minaresi bulunmaktadır ve bu minare köşeli bir kaideye oturmaktadır. Caminin ana mekânına yan taraftan girilmektedir ve içerisi oldukça karanlıktır. Tavanı ahşap olan caminin mihrabı derin bir niş halindedir ve içi yağlı boya ile boyanmıştır (Aktepe, 2003: 20).

Fettah Camii: Cami Konakta Akıncılar mahallesinde bulunmaktadır. Cami Türkistanlı Hacı Abdulfettah Efendi tarafından yaptırılmıştır. Bu nedenle cami ve yanındaki medrese bu isimle anılmaktadır. Caminin hangi tarihte inşa edildiği tam olarak bilinmemekle birlikte, caminin isminin ilk olarak Evliya Çelebi'nin Seyahatname isimli eserinde geçmesi nedeniyle, caminin en geç 1670 tarihinden önce yapıldığı tahmin edilmektedir. Cami 1861 ve 1957 yıllarında onarım geçirmiştir. Üzeri düz kiremitli çatı ile örtülü olan Fettah cami'sinin iki tane minaresi bulunmaktadır. Caminin tavanı ahşaptır ve mihrabı derin bir niş halindedir (Aktepe, 2003: 15).

Hatuniye Camii: Cami, İzmir Anafartalar Caddesi'nde bulunmaktadır. Cami Hacı Ahmet Ağa'nın annesi Tayyibe Hatun tarafından 1738 yılında yaptırılmıştır. Üzeri beş küçük kubbe ile örtülmüş olan son cemaat yerine iki kapıdan girilmektedir. Ana mekanı örten kubbe on iki köşeli bir kasnağa oturmaktadır. Kubbelerin üstü tamamen kurşun örtülü olan bu cami tek kubbelidir (Aktepe, 2003: 32).

Hisar Camii: İzmir'in anıtsal yapılarından bir diğeri de Hisarönü semtinde bulunan Hisar Camii'dir. Cami Aydınoğlu (Molla) Yakup Bey tarafından 1597 yılında yaptırılmıştır. Cami'nin merkezi büyük kubbesi, sekiz adet fil ayağı üzerinde oturtulmuştur. Yanlarda üçer büyük, arkada üç küçük ve son cemaat yerinde de yedi küçük kubbesi bulunmaktadır. Cami; 1813, 1881, 1927 ve 1980 yıllarında onarım görmüş, güneyden ve batıdan payanda kemerleri ve duvarlarıyla desteklenmiştir. Caminin dekorasyon 18 ve 19. yüzyılların etkisi ile zenginleştirilmiştir. Sütun başlıklarında, pencere üzeri ve cephe süslemelerinde mihrap, minber ve vaiz kürsüsünde

Avrupa sanatsal etkilerini görmek mümkündür. Caminin tek şerefeli bir minaresi bulunmaktadır. Ahşap minberi sedef kakmalıdır (wowturkey.com).

İki Çeşmelik Camii: İkiçeşmelik semtinde bulunan caminin Kurd Mehmed Paşa tarafından 18. Yüzyılda yaptırıldığı tahmin edilmekle birlikte inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Beş köşeli bir kaide üstüne oturtulmuş olan minaresi kırmızı renkte kesme taştan yapılmıştır. Ana mekân yükseltilmiştir ve altında bugün kahve olarak işletilen bir okul bulunmaktadır. Cami ana mekân ve son cemaat yeri olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Sen cemaat yerine biri kuzey diğeri batı olmak üzere iki kapıdan girilmektedir. İki paye ve dört sütun üstüne oturtulmuş olan kubbe ana mekânın üstünü örtmektedir. Kubbe kalem işleriyle süslenmiştir. Son cemaat yerinden, dört sütun üzerine oturtulmuş kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Caminin doğu tarafından küçük bir avlusu ve camiye giriş merdivenleri altında sebili bulunmaktadır (Aktepe, 2003: 72).

İsa Bey Camii: İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunan İsa Bey Camii, 1375 yılında Aydınoglu İsa Bey tarafından yaptırılmıştır. Cami, Atatürk Mahallesi'nde, St. Jean Meydanında, Selçuk ilçesine hâkim bir tepenin batı yamacındadır. Doğu–batı yönünde oldukça eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Güneyinde Artemis tapınağı, doğusunda St. Jean Kilisesi bulunmaktadır. İsa Bey Camii, çapraz sahınlı plan semasına sahip yapılar grubu içindedir. Çapraz sahınlı plan uygulamasının Anadolu'daki ilk örneklerinden birisidir. Çapraz sahınlı plan seması ilk olarak Anadolu dışında Şam Emeviye Camii'nde uygulanmıştır. Mihrap önü sahını iki birimlidir ve her iki birim de yüksek, dikdörtgen tek bir kasnak üzerine oturan kubbeler ile örtülmüştür. Avluya kuzey, doğu ve batı cephelerindeki taç kapılarla üç yönden giriş sağlanmıştır. Günümüzde oldukça harap durumda olan doğu kapısı kullanılmamaktadır. Yapıda inşa malzemesi olarak batı cephede tamamen mermer, diğeri cephelerde ise mermer, kesme taş ve devşirme taşlar kullanılmıştır (Baykara, 1974: 86).

Enine uzanan iki sahının, mihrap önünde dikine uzanan bir sahınla kesildiği harimin kuzeyinde dikdörtgen şekilli, üç yönden revaklarla çevrili, ortası şadırvanlı avlu bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesine bitişik olarak düzenlenen avlunun en önemli özelliği Anadolu Türk mimarisinin ilk revaklı ve şadırvanlı avlusu olmasıdır. Avlunun kuzeyinde yer alan harim mekânına, harim kemerlerini destekleyen dikdörtgen iki

payende arasında yer alan üç kemerli açıklıktan girilmektedir. Harim bir sütun sırasıyla iki sahına ayrılmıştır. Yan sahınları iki yana eğimli çatı ile örtülüdür (Güney, 1998: 63).

İsa Bey Camii'nin diğer cephelerinden farklı olarak özenli mermer işçiliğine sahip olan batı cephesi, aynı zamanda ana cephesi olarak düzenlenmiştir. Cami ve avlu boyunca uzanan, mermer kaplı, çok gösterişli ve abidevi batı cephesi, iki katlı pencere sıraları ile canlandırılmıştır ve diğer küçük ölçüdeki Beylikler devri camilerine nispetle çok daha büyük ölçüdedir. Bu yönüyle Selçuklulardan etki almaktadır (Aslanapa, 1989: 212).

Yapının üzerine inşa edildiği arazinin eğimi nedeniyle avlu zemini ile dış zemin arasında kot farkı oluşmuş bundan dolayı da avludan yapının doğu girişine merdivenlerle ulaşılabilmiştir. Yapının mihrabı yakın tarihte, orijinal haline benzer bir şekilde yeniden inşa edilmiştir (Bayat, 1991: 955). Caminin iki minaresi bulunmaktaydı, bugün ise batı cephesindeki minare yıkılmış durumdadır (Tokmak, 1985: 10).

Anadolu Türk mimarisinde şadırvanlı ve revaklı avlunun ilk kez görüldüğü eser olan İsa Bey Camii, çapraz sahının ardı ardına iki kubbe ile örtülü olması ile bu tip içine giren yapılar içinde tek örnek durumundadır. Ayrıca yapının minberinin avlu duvarlarının harime birleştiği noktada yer almasıyla ve mukarnaslı sütun başlıklarının ilk kez görülmesi nedeniyle Osmanlı camilerinin ilk örneğini oluşturmaktadır (Tokmak,1985: 15).

Kemeraltı Camii: İzmir Anafartalar Caddesinde, Kemeraltı Çarşısı içerisinde 853. Sokak'ta bulunan cami Yusuf Çavuş zade Ahmed Ağa tarafından 1671 yılında yaptırılmıştır. Önünde küçük bir avlusu bulunmaktadır ve bu avluya on dört basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Sekiz köşeli kasnak üstüne oturtulmuş olan ana mekanı örten kubbe kurşun kaplıdır. Cami tek minareli ve tek şerefelidir. Son cemaat yerinden ana mekana yuvarlık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Caminin mihrabı derin bir niş şeklindedir (Aktepe, 2003: 34).

Kestane Pazarı Camii: Anafartalar Caddesi etrafında yoğunlaşan iş merkezinde bulunan cami, 1663 yılında Hacı Ahmed Ağa tarafından yaptırılmıştır. Camin taş bir avlusu bulunmaktadır ve avluya caminin kuzey ve batı tarafında bulunan taş merdivenlerle çıkılmaktadır. Son cemaat yeri bir camekân ile örtülüdür ve ana mekana girilen cümle kapısının üstünde bir kitabe bulunmaktadır (Aktepe, 2003: 35).

Kurşunlu Camii: İzmir Namazgâh Meydanı'nda bulunan, İzmir'in en eski camileri arasında yer alan Kurşunlu Camii kitabesine göre Sultan Selim Han tarafından yaptırılmıştır. Son cemaat yeri camekânla çevrilmiş olan caminin küçük bir avlusu bulunmaktadır. Ana mekânın çatısı ahşaptır ve kiremitle örtülmüştür. Caminin minberi ahşap oymadır ve sedef kakma ile süslenmiştir. Mihrabı niş halinde olup üzeri kalem işlerle süslenmiştir (Aktepe, 2003: 40).

Şadırvan Camii: İzmir Çarşısı içerisinde, Eski İç Liman kıyısında bulunan bu cami ismini yanında ve altındaki sekiz sütunlu şadırvandan almıştır. Cami 1592 yılında Yakup Bey tarafından yaptırılmıştır. Ana mekân kurşun kaplı, kalem işleriyle süslenmiş büyük bir kubbe ile örtülmüştür. Kubbenin kasnağında sekiz tane pencere bulunmaktadır. Bugün camiye 29 basamaklı bir merdivenle girilmektedir ve caminin son cemaat yeri camekânla örtülmüştür. Caminin güney tarafından bulunan tek şerefeli minaresi kesme taştan yapılmıştır. Mihrap geniş ve yuvarlak bir kemer içerisine açılmıştır ve minberi mermerdendir. Caminin batı tarafında sekiz sütun üzerine oturtulmuş bir kütüphanesi bulunmaktadır (Aktepe, 2003: 91).

Salepçioğlu Camii: İzmir Konak Meydanı'nda, Salepçioğlu İş Hanı'nın arkasında bulunan cami, İzmir'in 20. Yüzyıl başlarında inşa edilmiş büyük camilerinden birisidir. Cami 1906 yılında Salepçizade Hacı Ahmet Sait Efendi tarafından yaptırılmıştır. Üzeri kurşun kaplı büyük bir kubbe ile örtülü olan ana mekân yeşil porfir ve beyaz mermerden inşa edilmiştir. Caminin büyük kubbesi altın varaklarla ve kalem işleri ile bezenmiştir. Bezemede kırmızı, yeşil ve kahverengi ön plana çıkarılmıştır. Mihrap beyaz ve gri renkte mermerden yuvarlak bir niş şeklindedir. Minber de mermer olup, üzeri geometrik desenlerle bezelidir. Caminin içerisi alt ve üstte iki sıra pencere ile aydınlatılmıştır. Son cemaat yerinin üstü üç kubbe tarafından örtülmüş olan caminin önünde iki tane mermer çeşme bulunmaktadır. İzmir'in en büyük kubbeli camisi olarak yaptırılan cami, ince yapılı, zarif bir minareye sahiptir. Caminin minaresi yapı ile bağlantısı olmayacak şekilde kuzeydoğuda, taş bir kaide üzerinde, yuvarlak gövdeli ve tek şerefelidir. Giriş kapısının sağ ve solundaki merdivenlerden üst kattaki kadınlar mahfiline çıkılmaktadır (wowturkey.com).

Şeyh Camii: Konakta Altınordu semtinde bulunan cami 1645 yılında Şeyh Mustafa Efendi tarafından yaptırılmıştır. Ana mekânın üstü bir kısım motiflerle ve yazılarla süslenmiş olan ahşap bir tavan ile kaplıdır ve üstü kiremit döşelidir. Son cemaat yeri camekânla kapatılmıştır. Tuğladan yapılmış olan tek minaresinin külahlı kurşundur. Mihrabı bir niş halinde olan caminin kadınlar mahfilide bulunmaktadır (Aktepe, 2003: 94).

Yalı (Konak) Camii: İzmir Konak Meydanında, Hükümet Konağı'nın önünde bulunan cami, kitabesine göre 1754 yılında Mehmet Paşa'nın kızı İngiliz Ayşe tarafından yaptırılmıştır. Ana mekanı örten kurşun kaplı tek kubbe sekiz köşeli bir kasnak üzerine oturtulmuştur. Kesme taştan yapılmış minaresi seksen yedi basamaklıdır ve petek kısmı orijinal firuze çinilerle süslenmiştir. Bir çok defa tamir görmüş Yalı Camisi'nin dış çinilerinin büyük bir kısmı bu tamiratlar esnasında sökülümüş, yalnızca pencere ve kapı yanındaki çiniler bırakılmıştır. Caminin son cemaat yeri bulunmamaktadır (Gültekin, 1952: 55).

BÖLÜM III

KUŞADASI'NDAKİ SEYAHAT ACENTALARININ İNANÇ TURİZMİNE BAKIŞ AÇILARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tüm dünyada önemli bir sektör olan turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması için ortaya çıkan alternatif turizm kavramı sayesinde turizm sektörü de artık çevreye daha duyarlı olmaya başlamıştır. Bu nedenle turizm sektörünün önemli bir parçası olan seyahat acentaları da sektör içerisindeki varlıklarını devam ettirebilmek için alternatif turizm türlerine yönelmeye başlamışlardır. Bir alternatif turizm çeşidi olan inanç turizmi; doğaya zarar vermemesi, bazı değerlerin korunup, tanıtılıp değerlendirilmesi nedeniyle önemli görülerek seyahat acentaları tarafından geliştirilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı İzmir'in inanç turizmi bakımından uluslararası turizm hareketliliğini sağlayacak yeterli turizm arzına sahip olup olmadığının araştırmak Kuşadası'nda faaliyet gösteren A gurubu seyahat acentalarının İzmir'in inanç turizmi potansiyelini yeterli düzeyde kullanıp kullanmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmada bu ana amaçlar dışında aşağıdaki gibi bazı alt amaçlarda tespit edilmeye çalışılmıştır.

- Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının faaliyet alanlarının belirlenmesi,
- Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının inanç turizmi düzenleme amacının belirlenmesi,
- Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının inanç turizmi kapsamında hedeflediği ülkelerin belirlenmesi,
- Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının inanç turizmi konusunda yeterli bilgiye sahip rehber bulmakta zorlanıp zorlanmadıklarının belirlenmesi,
- İnanç turizmine katılan turistlerin inanç turizmini tercih etme sebeplerinin belirlenmesi,

- İnanç turizmine katılan turistlerin yaş guruplarının ve şikâyet ettikleri konuların belirlenmesi,
- Kuşadası'ndaki inanç turizmi düzenlemeyen seyahat acentalarının inanç turizmi düzenlememe nedenlerinin belirlenmesi,
- Kuşadası'ndaki inanç turizmi düzenlemeyen seyahat acentalarının gelecekte inanç turizmi düzenleyip düzenlemeyeceklerinin belirlenmesi.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Turizm sektörü, dünyada en hızlı gelişen ve büyüyen sektörlerin başında yer almaktadır. Turizm sektörü geliştikçe tüketicilerin satın almada gösterdikleri eğilimler de değişmektedir. Yapılan araştırmalar geleceğin turistin, turistik ürün satın alma davranışlarında giderek çok daha seçici olacağı yönünde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla bir turistik destinasyonun pazarda varlığını devam ettirebilmesi için alternatif turizme giderek daha fazla ihtiyacı olacaktır.

Bu nedenle bu çalışmada alternatif turizm çeşitleri içerisinde; turizm gelirlerini arttırıcı etkisinin olması, uluslararası turizm hareketlerindeki zaman ve mekânda yoğunlaşma problemine karşı bir çıkış noktası oluşturması, inanç turizmine katılan turistlerin bu konu üzerine yaptıkları seyahat ve diğer harcamalarda kısıtlı davranmamaları ve inanç turizminin 12 ay yapılabilmesi nedeni ile önemli bir yere sahip olan inanç turizmi konusu ele alınmıştır.

Araştırmada inanç turizmi potansiyeli açısından ele alınacak destinasyon İzmir olarak seçilmiştir. Çünkü İzmir, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması nedeniyle inanç turizmi açısından önemli bir destinasyon olmasına rağmen, literatürde İzmir'in inanç turizmi potansiyelini değerlendiren çalışma bulunmamaktadır.

Araştırmanın uygulama bölümünde ise Kuşadası'ndaki A gurubu seyahat acentaları seçilmiştir. Çünkü Kuşadası Türkiye'nin ilk turistik destinasyonlarından biri olmakla birlikte, sahip olduğu limanı ile Ege bölgesinin en önemli seyahat pazarını oluşturmaktadır. Kuşadası limanı turistler tarafından en çok ziyaret edilen Efes ören yerine, Meryem Ana Evi'ne ve Aziz Yahya Bazilikası'na daha yakın olması nedeniyle kurvaziyer gemileri tarafından İzmir limanından daha fazla tercih edilmektedir. Diğer yandan Kuşadası Türkiye'nin önemli bir tatil merkezi olması nedeniyle bünyesinde çok

sayıda ve değişik sınıflarda seyahat acentaları barındırmaktadır. Bu acentaların turizm piyasasındaki varlıklarını devam ettirebilmek için alternatif turizm çeşitlerine yönelmeleri gerekmektedir. Bu çalışma sayesinde elde dilecek sonuçlarla Kudası'ndaki seyahat acentalarına inanç turizmi konusunda yönlendirici öneriler sunulmuş olacaktır.

Daha önce İzmir'in inanç turizmi potansiyelini araştıran bir çalışma bulunmaması ve Kuşadası'ndaki seyahat acentalarına inanç turizmüne yönelik böyle bir uygulama yapılmaması bu araştırmanın orijinalliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu araştırma literatüre katkı sağlayacak nitelikte bir çalışmadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, Kuşadası'nda faaliyet gösteren A grubu seyahat acentaları oluşturmaktadır. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB) web sitesinden alınan bilgiye göre, Kuşadası'nda Kültür ve Turizm Bakanlığı'na kayıtlı 105 adet A grubu seyahat acentası olduğu saptanmıştır. Elde edilen bilgiyi doğrulamak amacı ile TURSAB Kuşadası Bölge Yürütme Kurulu'na başvurulmuş ve elde edilen bilgi TURSAB Kuşadası Bölge Yürütme Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Uygulama aşamasında evrenin tamamını oluşturan toplam 105 adet A grubu seyahat acentası hedef kitle olarak belirlenmiştir. Araştırma sürecinde 71 adet A grubu seyahat acentasına ulaşılabilmiş, geriye kalan 34 adet acentaya ankete katılımı reddetme, adres ya da isim değişikliği gibi nedenler ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu araştırmada evrenin % 68'lik kısmını oluşturan 71 adet asıl anket formundan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada araştırma modeli olarak, seyahat acentalarının inanç turizmüne bakış açılarının ne yönde olduğunu, inanç turizmi düzenleyen seyahat acentalarının tur programlarını, müşteri profillerini, turlarda yaşadıkları sıkıntıları ve inanç turizmi düzenlemeyen acentaların düzenlememe nedenlerini ortaya koyan "tanımlayıcı araştırma modeli" kullanılmıştır.

Araştırmada verilerin toplanması için anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniğinin seçilme nedeni daha az zamanda daha fazla katılımcıya ulaşabilmektir. Anket

çalışması seyahat acentalarının operasyonlarına başladığı tarih olan 28 Nisan-5 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Ankette yer alan soruların daha önce Mustafa AKSOY (1998) ve Kağan Mehmet USTA (2005) tarafından yüksek lisans çalışmalarında kullanılmıştır. Söz konusu çalışmalarda yer alan sorular referans olarak alınıp bu çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan sorular literatürdeki açıklamalarla uyumlu olduğu için tekrar ön test ve geçerlilik çalışması yapılmasına gerek yoktur (Aktaş ve Gök, 2010: 37).

Anket formu beş bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini belirleyen sorular yer almaktadır. Bu sorular cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, turizm ile ilgili eğitim durumu ve turizm sektöründe çalışma süresidir. Anket formunun ikinci bölümünde seyahat acentalarının faaliyet türleri ve İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenleyip düzenlemedikleri ile ilgili sorular yer almaktadır. Anket formunun üçüncü bölümünde İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenleyen seyahat acentalarının tur programlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Anket formunun dördüncü bölümünde inanç turizmine katılan turistlerin profilini ortaya koyan sorular yer almaktadır. Anket formunun beşinci bölümünde ise İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenlemeyen acentaların inanç turizmi düzenleme nedenlerini ve konuya gelecekteki bakış açılarını ortaya koyan sorular yer almaktadır.

Anket formu tur operasyonları ile ilgili en detaylı bilgiye sahip olmaları nedeniyle seyahat acentalarının operasyon bölümünde çalışan personele uygulanmıştır.

Anket uygulaması tamamlandıktan sonra, anket formunda yer alan sorular kodlanarak veri seti oluşturulmuştur. Oluşturulan verilerin analizi SPSS 15.0 (Statistical Package for Social Science) programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans yöntemi kullanılmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çizelge 3.1. Ankete katılanların demografik özellikleri ile ilgili dağılımı

Demografik Özellikler	Demografik Özelliklerin Kategorileri	f	%
Cinsiyet	Kadın	23	32,4
	Erkek	48	67,6
	Toplam	71	100,0
Yaş	18-25	3	4,2
	26-32	30	42,3
	33-42	24	33,8
	43 Ve Üzeri	14	19,7
	Toplam	71	100,0
Eğitim Seviyesi	İlk Öğretim	1	1,4
	Orta Öğretim	16	22,5
	Ön Lisans	24	33,8
	Lisans	29	40,8
	Yüksek Lisans	1	1,4
	Toplam	71	100,0
Turizm İle İlgili Eğitim Durumu	Evet	40	56,3
	Hayır	31	43,7
	Toplam	71	100,0
Turizm Sektöründe Çalışma Süresi	1 Yıldan Az	0	0,0
	1-3 Yıl	3	4,2
	4-6 Yıl	17	23,9
	7-9 Yıl	16	22,5
	10 Yıldan Fazla	35	49,3
	Toplam	71	100,0

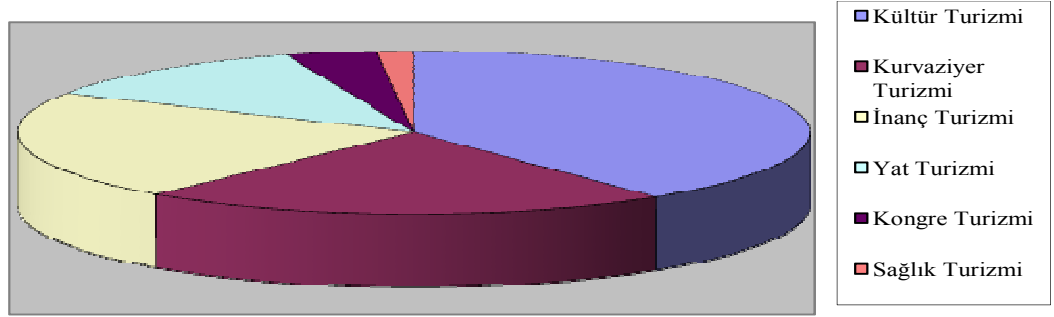
Katılımcıların % 67,6'sını erkekler % 32,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların % 42,3'ü 26-32 yaş, % 33,8'i 33-42 yaş, % 19,7'si 43 ve üzeri yaş ve % 4,2'si 18-25 yaşındadır. Katılımcıların % 40,8'inin eğitimi lisans düzeyinde, % 33,8'inin eğitimi ön lisans düzeyinde, % 22,5'inin eğitimi orta öğretim düzeyindedir. Eğitimi ilköğretim ve yüksek lisans düzeyinde olan katılımcıların oranı ise 1,4'tür. Katılımcıların % 56,4'ü turizm ile ilgili eğitim almış, % 43,7'si turizm ile ilgili eğitim almamıştır. Katılımcıların % 49,3'ü 10 yıldan fazla süredir turizmde çalışmaktadır. Katılımcıların % 23,9'u 4-6 yıl, % 22,5'i 7-9 yıl, % 4,2'si 1-3 yıldır turizm sektöründe

çalışmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu 10 yıldan fazla turizm sektöründe çalışan deneyimli personel oluşturmaktadır.

Çizelge 3.2. Seyahat acentalarının faaliyet alanına göre dağılımı

Faaliyet Alanı		f	%
Kültür Turizmi	Evet	53	74,6
	Hayır	18	25,4
	Toplam	71	100,0
Kurvaziyer Turizmi	Evet	29	40,8
	Hayır	42	59,2
	Toplam	71	100,0
İnanç turizmi	Evet	29	40,8
	Hayır	42	59,2
	Toplam	71	100,0
Yat Turizmi	Evet	16	22,5
	Hayır	55	77,5
	Toplam	71	100,0
Kongre Turizmi	Evet	5	7,0
	Hayır	66	93,0
	Toplam	71	100,0
Sağlık Turizmi	Evet	2	2,8
	Hayır	69	97,2
	Toplam	71	100,0

Ankete katılan seyahat acentalarının % 74,6'sı kültür turizmi alanında, % 40,8'i kurvaziyer turizmi alanında, % 40,8'i inanç turizmi alanında, % 22,5'i yat turizmi alanında, % 7,0'si kongre turizmi alanında ve % 2,8'i sağlık turizmi alanında faaliyet göstermektedir. Efes Antik Kenti Türkiye'deki ören yerlerinin içerisinde en tanınmış olanıdır. Bu nedenle her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden gelen milyonlarca insan Efes Antik Kenti'ni ziyaret etmektedir. Kuşadası'nın Efes Antik Kenti'ne en yakın tatil merkezi olması, Kuşadası Limanı'nın kurvaziyer turizmi için önemli bir merkezi olması ve Meryem Ana Evi'nin, Aziz Yahya Bazilikası'nın ve Yedi Uyuyanlar Mağarası'nın inanç turizmi açısından çekicilik oluşturması, Kuşadası'nda faaliyet gösteren acentaların daha çok kültür turizmi, kurvaziyer turizmi ve inanç turizmi alanında faaliyet göstermelerine neden olmuştur.

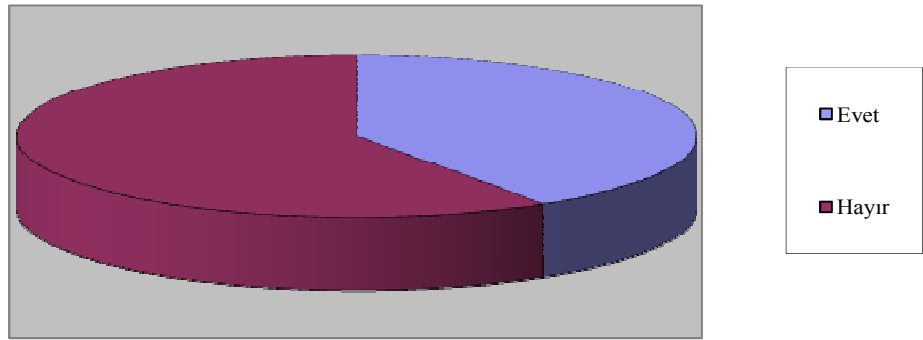

Şekil 3.1. Seyahat acentalarının faaliyet alanına göre dağılımı

Çizelge 3.3. Seyahat acentalarının İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı

İzmir'e Yönelik İnanç Turizmi Düzenleme		f	%
	Evet		29
Hayır		42	59,2
Toplam		71	100,0

Ankete katılanların % 40,8'i İzmir'e yönelik inanç turları düzenlerken, % 59,2'si İzmir'e yönelik inanç turları düzenlemektedir.

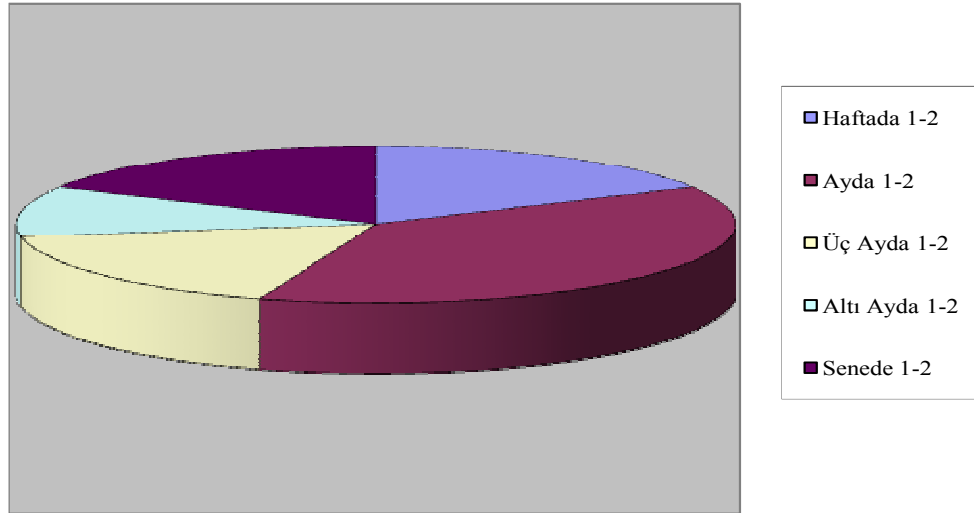

Şekil 3.2. Seyahat acentalarının İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı

Çizelge 3.4. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme sıklığı

	Sıklık	f	%
İzmir'e Yönelik İnanç Turizmi Düzenleme Sıklık	Ayda 1-2	11	37,9
	Haftada 1-2	5	17,2
	Üç ayda 1-2	5	17,2
	Senede 1-2	5	17,2
	Altı ayda 1-2	3	10,3
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 37,9'u ayda 1-2 kere, % 17,2'si haftada 1-2 kere, % 17,2'si üç ayda 1-2 kere, % 17,2'si senede 1-2 kere ve % 10,3'ü altı ayda 1-2 kere inanç turu düzenlemektedir. Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının faaliyetlerini daha çok kültür turizmi oluşturmaktadır bu nedenle inanç turlarını daha çok ayda 1-2 kez düzenlemektedirler.

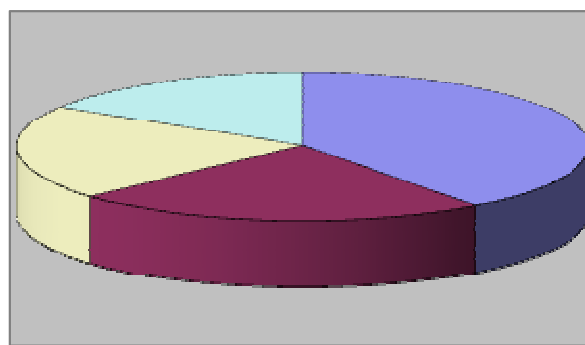

Şekil 3.3. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme sıklığı

Çizelge 3.5. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme amacı

İzmir'e Yönelik İnanç Turizmi Düzenleme Amacı		f	%
Turistlerin talebi	Evet	27	93,1
	Hayır	2	6,9
	Toplam	29	100,0
Kar payının yüksek olması	Evet	16	55,2
	Hayır	13	44,8
	Toplam	29	100,0
Son yıllarda popüler hale gelmesi	Evet	15	51,7
	Hayır	14	48,3
	Toplam	29	100,0
Tur operatörlerinin talebi	Evet	11	37,9
	Hayır	18	62,1
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 93,1'i turistlerin talebinin olması, % 55,2'si kar payının yüksek olması, % 51,7'si son yıllarda popüler hale gelmesi ve % 37,9'u tur operatörlerinin talebi olması nedeniyle inanç turları düzenlemektedirler.

- Turistlerin Talebi
- Kar payının yüksek olması
- Son Yıllarda Popüler Hale Gelmesi
- Tur Operatörlerinin Talebi

Şekil 3.4. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur düzenleme amacı

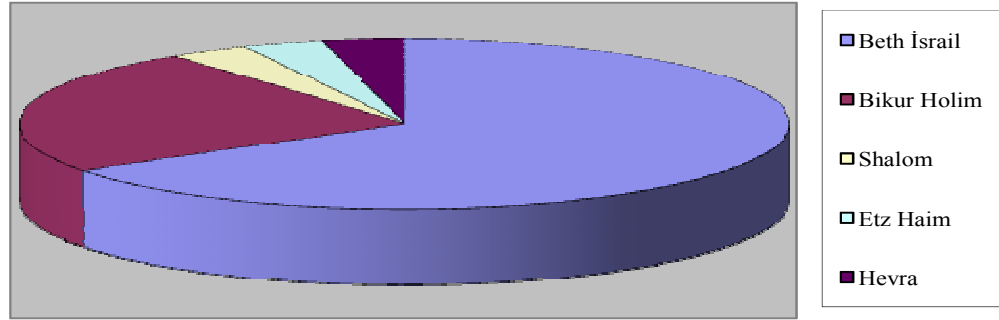

Çizelge 3.6. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği sinagoglar

Sinagog İsmi	Tur Programına Dâhil Etme	F	%
Beth İsrail	Evet	19	65,5
	Hayır	10	34,5
	Toplam	29	100,0
Bikur Holim	Evet	7	24,1
	Hayır	22	75,9
	Toplam	29	100,0
Shalom	Evet	6	20,7
	Hayır	23	79,3
	Toplam	29	100,0
Etz Haim	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0
Hevra Sinagogu	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0
Sinyora (Giveret)	Evet	0	0,00
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Algazi	Evet	0	0,00
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Roşaar	Evet	0	0,00
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Kaal Kadoş	Evet	0	0,00
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 65,5'i Beth İsrail Sinagog'unu, % 24,1'i Bikur Holim Sinagogu'nu, % 20,7 Shalom Sinagogu'nu , % 3,4 Etz Haim Sinagogu'nu, %3,4 Hevra Sinagogu'nu tur programına dâhil etmektedir. Hiçbir acenta Algazi Sinagogu'nu, Sinyora (Giveret) Sinagogu'nu, Roşaar

Sinagogu'nu ve Kaal Kadoş Sinagogu'nu tur programına dâhil etmemektedir. Bu durumun en önemli sebebi bugün birçok sinagogun harabe durumunda olmasıdır.

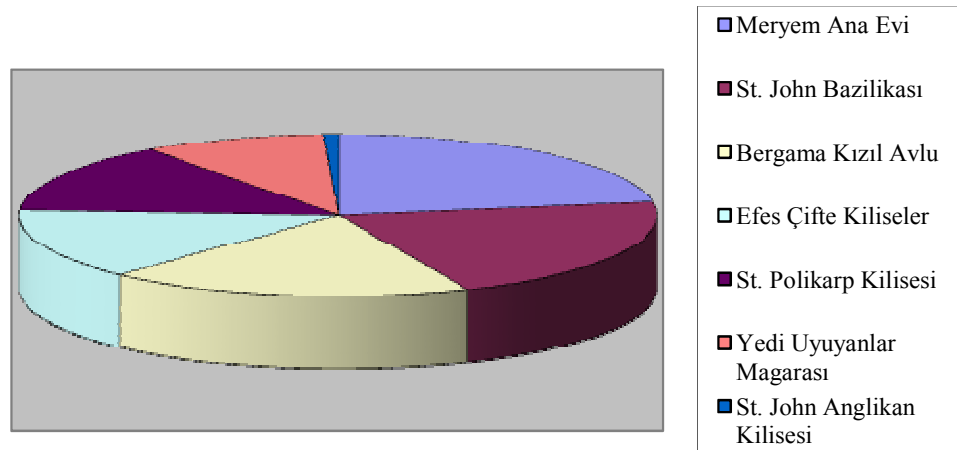
Şekil 3.5. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği sinagoglar

Çizelge 3.7. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği kiliseler

Kilise İsmi	Tur Programına Dâhil Etme	f	%
Meryem Ana Evi	Evet	29	100,0
	Hayır	0	0,0
	Toplam	29	100,0
St. John Bazilikası (Selçuk)	Evet	27	93,1
	Hayır	2	6,9
	Toplam	29	100,0
Bergama Kızıl Avlu	Evet	24	82,8
	Hayır	5	17,2
	Toplam	29	100,0
Efes Çifte Kiliseler	Evet	19	62,5
	Hayır	10	34,5
	Toplam	20	100,0
St. Polikarp Kilisesi	Evet	18	62,1
	Hayır	11	37,9
	Toplam	29	100,0
Yedi Uyuyanlar Mağarası	Evet	12	41,4
	Hayır	17	58,6

	Toplam	29	100,0
St. John Anglikan Kilisesi	Evet	1	3,4
	Hayır	28	86,6
	Toplam	29	100,0
Protestan İngiliz Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Agia Fotini Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
St. John Evangelist Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
St. Maria Katolik Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
St. Helen Katolik Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Notre Dame Du Rosaire Kilisesi	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 100'ü Meryem Ana Evi'ni, % 93,1'i St. John Bazilikası'nı, % 82,8'i Bergama Kızıl Avlu'yu , % 62,5'i Efes Çifte Kiliseler'i, %62,1'i St. Polikarp Kilisesi'ni, % 41,4'i Yedi Uyuyanlar Mağara'sını, % 3,4'ü St. John Anglikan Kilisesi'ni tur programına dâhil etmektedir. Hiçbir acenta Protestan İngiliz Kilisesi'ni, Agia Fotini Kilisesi'ni, St. John Evangelist Kilisesi'ni, St. Maria Katolik Kilisesi'ni, St. Helen Katolik Kilisesi'ni ve Notre Dame Du Rosaire Kilisesi'ni tur programına dâhil etmemektedir. Seyahat acentalarının operasyon bölümünde çalışan personelin söz konusu kiliseler ile ilgili bilgiye sahip olmaması bu durumun en önemli sebebidir.

Şekil 3.6. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği kiliseler

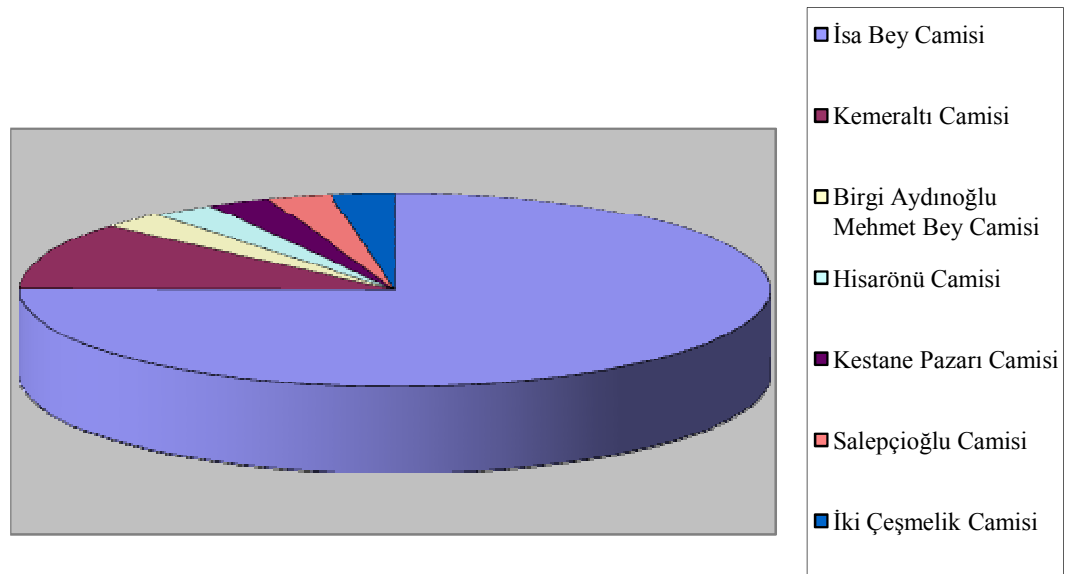
Çizelge 3.8. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği camiler

Cami İsmi	Tur Programına Dâhil Etme	f	%
İsa Bey Camii (Selçuk)	Evet	27	93,1
	Hayır	2	6,9
	Toplam	29	100,0
Kemeraltı Camii	Evet	25	13,8
	Hayır	4	86,2
	Toplam	29	100,0
Birgi Aydınoglu Mehmet Bey Camii (Ödemiş)	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
Hisarönü Camii	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0
Kestane Pazarı Camii	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0

Salepçioğlu Camii	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0
İki Çeşmelik Camii	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0
Başdurak Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Fettah Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Aliğa Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Kurşunlu Cami	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Çorakkapı Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Şeyh Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Hatuniye Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Şadırvan Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Yalı (Konak) Camii	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 93,1'i İsa Bey Camisi'ni, % 13,8'i Kemeraltı Camisi'ni, % 6,9'u Birgi Aydınöğlu Mehmet Bey Camisi'ni, % 3,4'ü Hisarönü Camisi'ni, % 3,4'ü Kestane Pazarı Camisi'ni, % 3,4'ü

Salepçioğlu Camisi'ni, % 3,4 İki Çeşmelik Camisi'ni tur programına dâhil etmektedir. Hiçbir acenta Şadırvan Camisi'ni, Başdurak Camisi'ni, Fettah Camisini, Aliğa Camisi'ni, Kurşunlu Camisi'ni, Faikpaşa Camisi'ni, Çorakkapı Camisi'ni, Şeyh Camisi'ni, Hatuniye Camisi'ni, Yalı (Konak) Camisi'ni tur programına dâhil etmemektedir. İnanç turizminde daha çok dış pazara yönelik çalışmalar yapılması ve diğer İslam ülkelerinde yaşayan insanların ülkeye çekilememesi cami ziyaretlerine yönelik ilginin az olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle tur programlarına birçok cami dahil edilmemektedir.

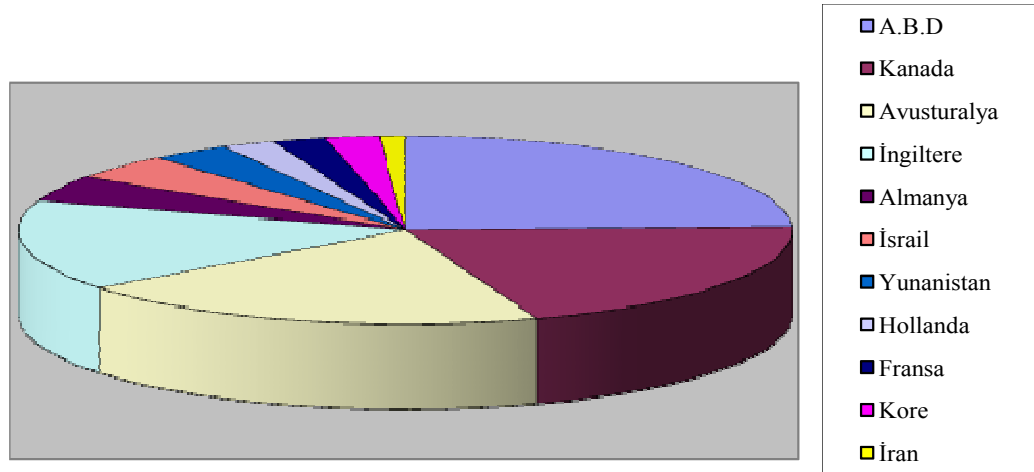
Şekil 3.7. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının tur programına dâhil ettiği camiler

Çizelge 3.9. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının hedeflediği ülkeler

Hedef Ülke		f	%
A.B.D	Evet	22	75,9
	Hayır	7	24,1
	Toplam	29	100,0
Kanada	Evet	11	62,1
	Hayır	18	37,9
	Toplam	29	100,0

Avustralya	Evet	11	62,1
	Hayır	18	37,9
	Toplam	29	100,0
İngiltere	Evet	14	48,3
	Hayır	15	51,7
	Toplam	29	100,0
Almanya	Evet	4	13,8
	Hayır	25	86,2
	Toplam	29	100,0
İsrail	Evet	4	13,6
	Hayır	25	86,2
	Toplam	29	100,0
Yunanistan	Evet	3	10,3
	Hayır	26	89,7
	Toplam	29	100,0
Hollanda	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
Fransa	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
Kore	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
İspanya	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
İtalya	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
Rusya	Evet	0	0,0
	Hayır	29	100,0
	Toplam	29	100,0
İran	Evet	1	3,4
	Hayır	28	96,6
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentalarının % 75,9'u A.B.D'yi, % 62,1'i Kanada'yı, % 62,1'i Avustralya'yı, % 48,3'ü İngiltere'yi, % 13,8'i Almanya'yı, % 13,6'sı İsrail'i, % 10,3'ü Yunanistan'ı, % 6,9'u Hollanda'yı, % 6,9'u Fransa'yı, % 6,9'u Kore'yi, % 3,4 İran'ı hedef ülke olarak belirtmiştir. Hiçbir acenta İtalya'yı, İspanya'yı ve Rusya'yı inanç turizmi alanında hedef ülke olarak belirtmemiştir.

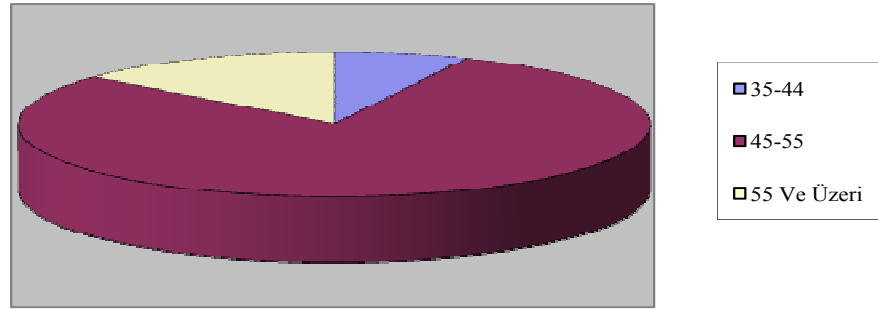
Şekil 3.8. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının hedeflediği ülkeler

Çizelge 3.10. İnanç turizmine katılan turistlerin yaş grubu

Yaş Grubu	f	%
15-24	0	0,0
25-34	0	0,0
35-44	2	6,9
45-54	23	79,3
55 Ve Üzeri	4	13,8
Toplam	29	100,0

Ankete katılan seyahat acentalarından elde edilen bilgilere göre; inanç turizmine katılan turistlerin % 79,3'ü 45-54 yaş gurubunda, %13,8'i 55 ve üzeri yaş gurubunda ve % 6,9'u 35-44 yaş gurubundadır. Verilen bilgilere göre inanç turizmine katılan turistlerin orta yaş ve orta yaşın üstünde olduğu anlaşılmaktadır.

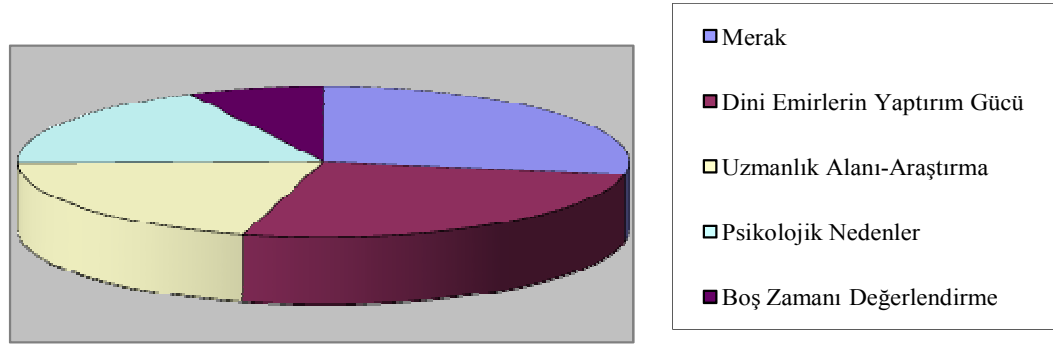

Şekil 3.9. İnanç turizmine katılan turistlerin yaş grubu

Çizelge 3.11. İnanç turizmine katılan turistlerin inanç turizmine katılma amacı

Turistlerin İnanç Turizmine Katılma Amacı		F	%
Merak	Evet	23	79,3
	Hayır	6	20,7
	Toplam	29	100,0
Dini Emirlerin Yaptırım Gücü	Evet	22	75,9
	Hayır	7	24,1
	Toplam	29	100,0
Uzmanlık Alanı- Araştırma	Evet	17	58,6
	Hayır	12	41,4
	Toplam	29	100,0
Psikolojik Nendenler	Evet	15	51,7
	Hayır	14	48,3
	Toplam	29	100,0
Boş Zamanı Değerlendirme	Evet	6	20,7
	Hayır	23	79,3
	Toplam	29	100,0

Ankete katılan seyahat acentalarından elde edilen bilgilere göre; inanç turizmine katılan turistlerin % 79,3'ü merak nedeniyle, % 75,9'u dini emirlerin yaptırım gücü nedeniyle, % 58,6'sı uzmanlık alanı-araştırma amacıyla, % 51,7'si psikolojik nedenlerle ve % 20,7'si boş zamanı değerlendirme amacıyla inanç turizmine katılmaktadır.

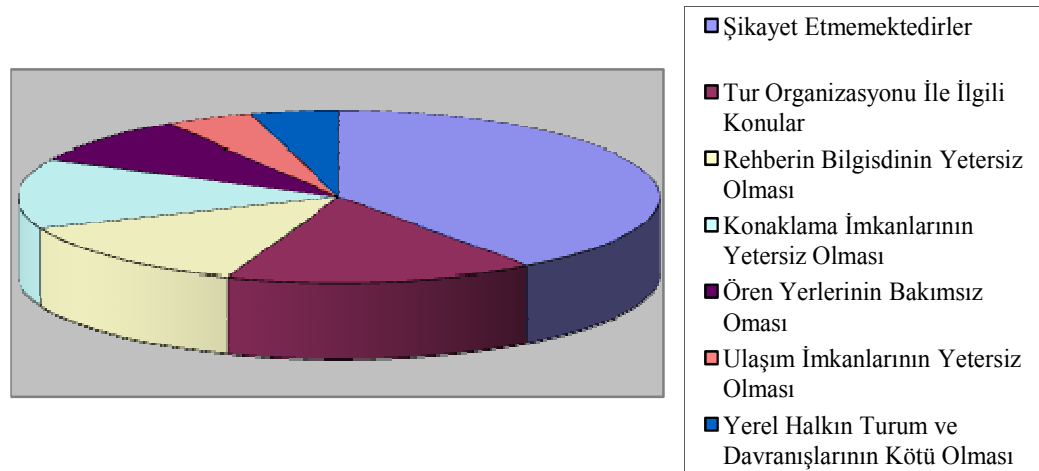

Şekil 3.10. İnanç turizmine katılan turistlerin inanç turizmine katılma amacı

Çizelge 3.12. İnanç turizmine katılan turistlerin en çok şikâyetçi olduğu konular

Turistlerin En Çok Şikâyetçi Olduğu Konular		f	%
Tur Organizasyonu İle İlgili Konulardan	Evet	7	24,1
	Hayır	22	75,9
	Toplam	29	100,0
Rehberlerin Bilgisinin Yetersiz Olmasından	Evet	6	20,7
	Hayır	23	79,3
	Toplam	29	100,0
Ulaşım İmkânlarının Yetersiz Olmasından	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
Konaklama İmkânlarının Yetersiz Olmasından	Evet	6	20,6
	Hayır	23	79,3
	Toplam	29	100,0
Ören Yerlerinin Bakımsız Olmasından	Evet	4	13,8
	Hayır	25	86,2
	Toplam	29	100,0
Yerel Halkın Tutum Ve Davranışlarının Kötü Olmasından	Evet	2	6,9
	Hayır	27	93,1
	Toplam	29	100,0
Şikâyet Etmemektedirler	Evet	18	62,1
	Hayır	11	37,9
	Toplam	29	100,0

Ankete katılan seyahat acentalarından elde edilen bilgilere göre; inanç turizmine katılan turistlerin % 24,1'i tur organizasyonu ile ilgili konulardan, % 20,7'si rehberlerin bilgisinin yetersiz olmasından, % 20,6'sı konaklama imkânlarının yetersiz olmasından, % 13,8'i ören yerlerinin bakımsız olmasından, % 6,9'u ulaşım imkânlarının yetersiz olmasından ve % 6,9'u yerel halkın tutum ve davranışlarının kötü olmasından şikâyet etmektedir. İnanç turizmine katılan turistlerin % 62,1'i ise hiçbir konudan şikâyet etmemektedir.

Şekil 3.11. İnanç turizmine katılan turistlerin en çok şikâyetçi olduğu konular

Çizelge 3.13. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının İzmir ile ilgili etkenleri değerlendirmesi

İzmir İle İlgili Etkenler		f	%
Ulaşım	Kötü	1	3,4
	Orta	3	10,3
	İyi	18	62,1
	Çok İyi	7	24,1
	Toplam	29	100,0
Altyapı	Kötü	1	3,4
	Orta	5	17,2
	İyi	22	75,9
	Çok İyi	1	3,4

	Toplam	29	100,0
Konaklama	Kötü	0	0,0
	Orta	2	6,9
	İyi	23	79,3
	Çok İyi	4	13,8
	Toplam	29	100,0
Yeme içme	Kötü	1	3,4
	Orta	7	24,1
	İyi	17	58,6
	Çok İyi	4	13,8
	Toplam	29	100,0
Çevre temizliği	Kötü	2	6,9
	Orta	13	41,4
	İyi	12	41,4
	Çok İyi	2	6,9
	Toplam	29	100,0
Ören yerlerinin temizliği	Kötü	2	6,9
	Orta	12	41,4
	İyi	13	41,4
	Çok İyi	2	6,9
	Toplam	29	100,0
Güvenlik	Kötü	2	6,9
	Orta	6	20,7
	İyi	17	58,6
	Çok İyi	4	13,8
	Toplam	29	100,0
Yerel halkın tutumu	Kötü	0	0,0
	Orta	3	10,3
	İyi	19	65,5
	Çok İyi	7	24,1
	Toplam	29	100,0

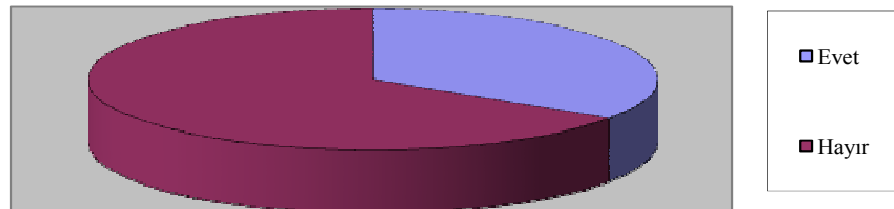
İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenleyen seyahat acentalarının % 24,1'i İzmir'in ulaşımını çok iyi, % 62,1'i iyi, %10,3'ü orta, % 3,4'ü kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 3,4'ü İzmir'in alt yapısını çok iyi, % 75,9'u iyi, % 17,2'si orta ve 3,4'ü kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 13,8'si İzmir'in konaklama imkânlarını çok iyi, % 79,3'ü iyi, % 6,9'u iyi olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 13,8'i

İzmir'in yeme içme imkânlarını çok iyi, % 58,6'ı iyi, % 24,1'i orta, % 3,4'ü kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 6,9'u İzmir'in çevre temizliğini çok iyi, % 41,4'ü iyi, % 41,4'ü orta, % 6,9'u kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 6,9'u İzmir'in ören yeri temizliğini çok iyi, % 41,4'ü iyi, % 41,4'ü orta, % 6,9'u kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 13,8'i İzmir'in güvenlik düzeyini çok iyi, % 58,6'sı iyi, % 20,7'si orta, % 6,9'u kötü olarak değerlendirmiştir. Acentaların % 24,1'i İzmir'de yaşayan yerel halkın tutumunun çok iyi, % 65,5'i iyi, % 10,3'ü orta olarak değerlendirmiştir. Elde edilen bilgilere göre İzmir'in ulaşımının, alt yapısının, konaklama ve yeme içme olanaklarının, çevre ve ören yeri temizliğinin, güvenlik düzeyinin ve yerel halkın tutumunun iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.14. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının yeterli bilgiye sahip rehber bulma durumu

İnanç Turizmine Yönelik Yeterli Bilgiye Sahip Rehber Bulmakta Zorlanma		f	%
		Evet	10
	Hayır	19	65,5
	Toplam	29	100,0

İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenleyen seyahat acentalarının % 34,5'i inanç turizmine yönelik yeterli bilgiye sahip rehber bulmakta zorlanırken, % 65,5'i inanç turizmine yönelik yeterli bilgiye sahip rehber bulmakta zorlanmamaktadır. Üniversitelerin turist rehberliği bölümünden mezun olan rehber sayısı her geçen gün artmaktadır. Üniversitelerden yeterli bilgiye sahip olarak mezun olan rehberler sayesinde her alanda yeterli bilgiye sahip kalifiye rehberlerin bulmak kolaylaşmıştır.

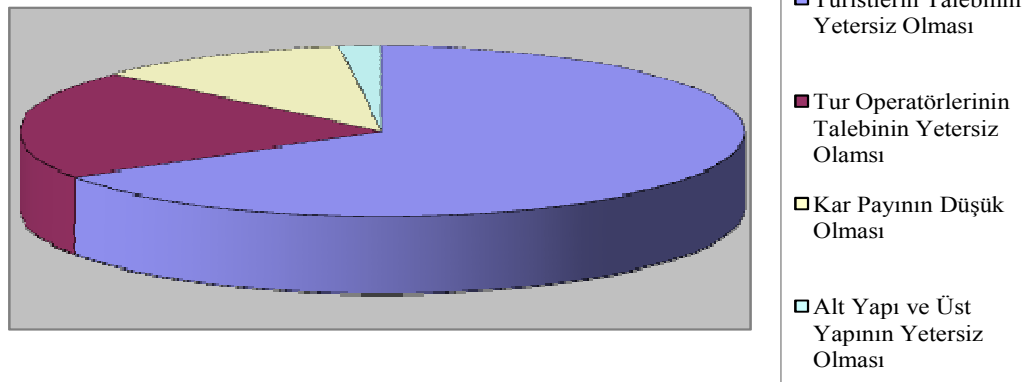

Şekil 3.12. İzmir'e yönelik tur düzenleyen seyahat acentalarının yeterli bilgiye sahip rehber bulma durumu

Çizelge 3.15. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının tur düzenlememe nedenleri

Seyahat Acentalarının İnanç Turizmi Düzenlememe Nedenleri	f	%
Turistlerin Bu Yöndeki Talebinin Yetersiz Olması	33	83,3
Tur Operatörlerinin Bu Yöndeki Talebinin Yetersiz Olması	11	26,2
İnanç Turizmine Yönelik Turların Kar Payının Düşük Olması	6	14,3
Alt Yapı Ve Üst Yapının Yetersiz Olması	1	2,4
Konaklama Ve Yeme İçme İmkânlarının Yetersiz Olması	0	0,0
İzmir Ve İlçelerinin İnanç Turizmi Açısından Potansiyelinin Yetersiz Olması	0	0,0
Yerel Halkın Tutumunun Olumsuz Yönde Olması	0	0,0
İnanç Turizmi Konusunda Yeterli Bilgiye Sahip Rehberlerin Bulunmaması	0	0,0
Güvenliğin Yetersiz Olması	0	0,0

İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenlemediğini belirten seyahat acentalarının % 83,3'ü turistlerin bu yöndeki talebinin yetersiz olması nedeniyle İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlememektedirler. Acentaların % 26,2'si tur operatörlerinin bu yöndeki talebinin yetersiz olması nedeniyle, % 14,3'ü inanç turizmine yönelik turların kar payının düşük olması nedeniyle ve % 2,4'ü alt yapı ve üst yapının yetersiz olması nedeniyle İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlemektedirler.

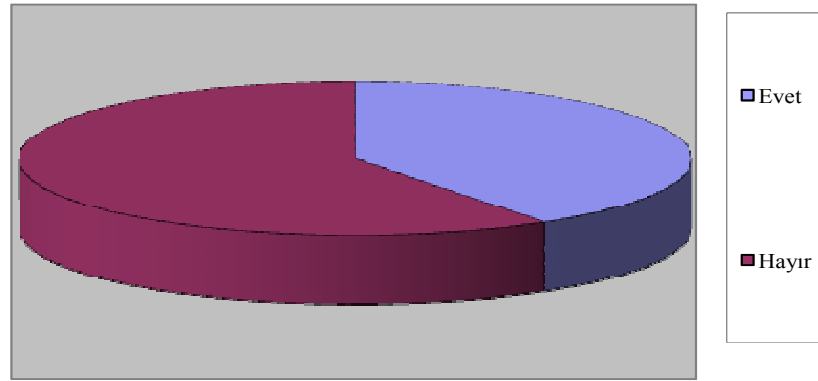

Şekil 3.13. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının tur düzenlememe nedenleri

Çizelge 3.16. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının gelecekte İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı

Seyahat Acentalarının Gelecekte İnanç Turizmine Yönelik Tur Düzenlemesi		f	%
		Evet	17
	Hayır	25	59,5
	Toplam	42	100,0

İzmir'e yönelik inanç turları düzenlemediğini belirten seyahat acentalarının % 59,5'i gelecekte İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlemeyeceklerini, % 40,5'i ise yeterli talep oluşması durumunda gelecekte İzmir' inanç turizmine yönelik tur düzenleyeceklerini belirtmişlerdir.

Şekil 3.14. İzmir'e yönelik tur düzenlemeyen seyahat acentalarının gelecekte İzmir'e yönelik tur düzenleme oranı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm ödemeler dengesine katkı sağlaması ve istihdam yaratıcı bir etkiye sahip olması nedeniyle birçok ülke ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle birçok ülke turizmden elde ettiği geliri arttırmak amacıyla farklı araştırmalar yapmaya yönelmişlerdir. Bu araştırmaların neticesinde farklı turizm çeşitleri ortaya çıkmış ve değişen turist eğilimleri neticesinde bu tür turizm çeşitlerine yönelim kaçınılmaz hale gelmiştir. Artık ülkeler turizm sektöründe yaşamlarını devam ettirebilmek için kitle turizmi yerine alternatif turizm çeşitlerine yönelmektedirler.

Alternatif turizm, turizmde kaynak olarak güneşin, denizin ve sahillerin kullanıldığı kitle turizmine alternatif olarak gelişen turizm türlerini ele alan bir kavramdır. Alternatif turizm kavramı genel olarak eko turizm ve kültürel turizm çeşitlerini aynı çatı altında toplayan bir turizm formudur.

Alternatif turizm çeşitleri içerisinde ele alınan turizm türleri; yat turizmi, festival turizmi, golf turizmi, tren/bisiklet/karavan turizmi, kış turizmi, termal turizm, doğaya yönelik turizm ve inanç turizmidir.

Alternatif turizm çeşitleri içerisinde önemli bir yere sahip olan inanç turizmi, kutsal yerlerin yerli ve yabancı turistlerce ziyaret edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla dinsel yönden önemli bulunan cami, kiliseler, sanat tarihi açısından önemli olan anıtlar, müzeler, evler, mimari özellikleri nedeniyle türünün ilk ya da ilginç örneği olan yapılar, tarihi eserler bu açıdan değerlendirilerek turistlerin hizmetine sunulmaktadır. İnanç turizmi doğaya zarar vermemesi, bazı değerlerin korunup, tanıtılıp değerlendirilmesi nedeniyle önemli görülerek bir alternatif turizm türü olarak geliştirilmeye başlanmıştır.

Türkiye inanç turizmine kaynak oluşturacak birçok değere sahip olmasına rağmen, bu kaynaklar gerektiği gibi kullanılmadığı için Türkiye’de turizm, genel olarak kitle turizmi çerçevesinde gelişme göstermiştir. Antakya, Urfa, Mardin, Kapadokya, Tarsus, Demre, İznik, İstanbul ve İzmir inanç turizmi açısından Türkiye’de yer alan önemli destinasyonlardır.

Bu araştırmada alternatif turizm açısından Türkiye açısından önemli bir potansiyele sahip olan İzmir'in ele alınmıştır. İzmir tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle inanç turizmi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

İzmir'de yer alan Museviliğe ait yapılar; Algazi Sinagogu, Beth İsrail Sinagogu, Bikur Holim Sinagogu, Etz Haim Sinagogu, Hevra Sinagogu, Sinyora (Giveret) Sinagogu, Shalom Sinagogu, Roşaar Sinagogu ve Kaal Kadoş Sinagogudur.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentaları yalnızca Beth İsrail Sinagog'unu, Bikur Holim Sinagogu'nu, Shalom Sinagogu'nu, Etz Haim Sinagogu'nu, Hevra Sinagogu'nu tur programına dâhil etmektedir. Algazi Sinagogu'nu, Sinyora (Giveret) Sinagogu, Roşaar Sinagogu ve Kaal Kadoş Sinagogu tur programına dâhil edilmemektedir.

İzmir'de yer alan Hıristiyanlığa ait yapılar; Efes ifte Kiliseler, St. John Bazilikası, Meryem Ana Evi, Yedi Uyuyanlar Mağarası, Bergama Kızıl Avlu, St. Polikarp Kilisesi, St. John Anglikan Kilisesi, Protestan İngiliz Kilisesi, Agia Fotini Kilisesi, St. John Evangelist Kilisesi, St. Maria Katolik Kilise, St. Helen Katolik Kilisesi ve Notre Dame Du Rosaire Kilisesidir.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentaları yalnızca Meryem Ana Evi'ni, St. John Bazilikası'nı, Bergama Kızıl Avlu'yu, Efes ifte Kiliseler'i, St. Polikarp Kilisesi'ni, Yedi Uyuyanlar Mağara'sını, St. John Anglikan Kilisesi'ni tur programına dâhil etmektedir. Protestan İngiliz Kilisesi, Agia Fotini Kilisesi, St. John Evangelist Kilisesi, St. Maria Katolik Kilisesi, St. Helen Katolik Kilisesi ve Notre Dame Du Rosaire Kilisesi tur programına dâhil edilmemektedir.

İzmir'de yer alan İslamiyet'e ait yapılar; İsa Bey Camii (Selçuk), Birgi Aydınoğlu Mehmet Bey Camii (demiş), Hisarönü Camii, Kestane Pazarı Camii, Salepçioğlu Camii, şadırvan Camii, Başdurak Camii, Kemeraltı Camii, Fettah Camii, Aliağa Camii, Kurşunlu Camii, Faikpaşa Camii, şeyh Camii, orakkapı Camii, Hatuniye Camii, İki eşmelik Camii ve Yalı (Konak) Camisidir.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentaları yalnızca İsa Bey Camisi'ni, Kemeraltı Camisi'ni, Birgi Aydınoğlu Mehmet Bey Camisi'ni, Hisarönü Camisi'ni, Kestane Pazarı Camisi'ni, Salepçioğlu Camisi'ni, İki Çeşmelik Camisi'ni tur programına dâhil etmektedir. Şadırvan Camisi, Başdurak Camisi, Fettah Camisi, Aliğa Camisi, Kurşunlu Camisi, Faikpaşa Camisi, Çorakkapı Camisi, Şeyh Camisi, Hatuniye Camisi ve Yalı (Konak) Camisi tur programına dâhil edilmemektedir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi Kuşadası'nda faaliyet gösteren A gurubu seyahat acentaları İzmir'in inanç turizmi potansiyelini yeteri kadar kullanamamaktadırlar. Bu durumun en büyük nedeni acentaların operasyon bölümünde çalışan personelin İzmir'in inanç turizmi potansiyeli hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Araştırma sırasında operasyon bölümünde çalışan personelin bazı sinagog ve kiliselerin isimlerini ve nerede olduklarını bilmediği gözlemlenmiştir. Bu nedenle seyahat acentaları operasyon bölümünde inanç turları organize etmede yeterli bilgiye sahip kalifiye personel çalıştırmalı ve var olan personele inanç turizmi konusunda bilgilendirmek eğitim verilmelidir.

Diğer yandan İzmir'deki yapıların bazılarının tur programına dâhil edilmemesinin sebebi günümüzde harabe durumda olmasıdır. Bu nedenle, İzmir'de yer alan kiliseler ve sinagoglar aslına uygun olarak restore edilip ziyarete açılarak turizme kazandırılmalıdır. Kaynak yetersizliği nedeniyle restorasyonu yapılamayan yapıların en azından harabe görüntüsünün ortadan kaldırılmalı ve düzenli olarak bakım ve temizliğinin yapılmalıdır. İyi durumda olan yapılar ise korunmalıdır. Ören yerlerinin ve genel çevrenin temizliği önem verilmelidir.

İzmir'de restorasyonu tamamlanan kiliseler ve sinagoglar için gerekli görülmesi halinde bir din görevlisi temin edilmelidir. Bunun gerçekleştirilmesi durumunda bölgeye paket tur düzenleyen seyahat acentaları bu konuda bilgilendirilmelidir.

İnanç turizmi amacıyla kutsal yerleri ziyaret eden kişiler gittikleri yerlerde dua edebilecekleri ve bu mekânların maneviyatını hissedebilecekleri yerlere ihtiyaç duymaktadır. İzmir'deki kilise ve sinagoglara da ihtiyaç duyulması halinde bu tür dua yerleri eklenmelidir.

İzmir'deki dini yapıların tanıtılması için diğer ülkelerde yaşayan önemli din görevlileri İzmir'e davet edilmeli ve bu kişiler aracılığı ile bölgenin tanıtılması sağlanmalıdır.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının faaliyet gösterdiği alanlar kültür turizmi ve kurvaziye turizmi konusunda ağırlık göstermektedir. İnanç turizmi, kültür turizmi ve kurvaziye turizminden sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Yat turizmi, kongre turizmi ve sağlık turizmi alanında faaliyet gösteren acenta sayısının oldukça az olduğu anlaşılmaktadır. Acentalar bu alanlarda uzmanlaşmış olmaları, talebin bu yönde olması, diğer alanlarda sahip olunan bilginin yetersiz olması gibi nedenlerle diğer alternatif turizm türlerine yönelmemektedir.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentaları yüksek sezonda her gün birçok tur düzenlemelerine rağmen inanç turlarını daha çok ayda 1-2 kez düzenlemektedir. Bu durum inanç turizminin Kuşadası'ndaki seyahat acentalarının ana çalışma alanında yer almadığının göstermektedir.

Araştırmanın verilerine göre Kuşadası'ndaki seyahat acentaları en çok turistlerin talebinin olması halinde inanç turizmi düzenlemektedir. Daha sonra kar payının yüksek olması, son yıllarda popüler hale gelmesi ve tur operatörlerinin talebi olması nedeniyle inanç turları düzenlemektedirler. Ayrıca Kuşadası'ndaki seyahat acentaları inanç turizmi açısından A.B.D'yi, Kanada'yı, Avustralya'yı, İngiltere'yi, Almanya'yı, İsrail'i, Yunanistan'ı, Hollanda'yı, Fransa'yı, Kore'yi, İran'ı hedef ülke olarak belirtmiştir.

Dolayısıyla inanç turizmi konusunda diğer ülkelerde de talep yaratmak için bazı girişimlerde bulunulmalıdır. Öncelikle inanç turizmine yönelik hedef pazarlar belirlenmeli ve belirlenen bu hedef pazarlara yönelik pazarlama faaliyetleri uygulanmalıdır. Hazırlanan paket turlar etkin bir reklam kampanyası ile tüketicilere sürekli olarak tanıtılmalıdır. Çalışılmakta olan tur operatörleri dışındaki tur operatörleri ile anlaşma yoluna gidilerek mevcut olan turist sayısı arttırılmalıdır.

Türkiye tarafından inanç turizmi kapsamında değerlendirilen hacılık görevi için gelen her guruba toplu vize uygulaması yapılması konusunda kolaylık sağlanmalıdır.

Günümüzde İsrail'den İzmir'e direk uçuş bulunmamaktadır. İsrail sahip olduğu Yahudi nüfusu nedeniyle inanç turizmi açısından İzmir için hedef ülke olarak belirlenmeli ve İsrail'de yaşayan Yahudilerin bölgeye daha kolay gelebilmesi için İsrail İzmir arası direk seferler konulmalıdır. Özellikle milli hava yolu olan Türk Hava Yolları bu konuda girişimlerde bulunmalıdır.

İzmir'deki sinagoglar her yıl birçok Yahudi tarafından ziyaret edilmektedir. Fakat bu ziyaretler dini nedenlerle yapılmadığı için inanç turizmi açısından değerlendirilmemektedir. Çünkü Yahudiler inançları gereği bir tür okunmuş et olarak bilinen "kosher" isimli yemeği yemekte-dirler. Bu yemeği İstanbul haricinde herhangi bir yerden tedarik edememektedirler. Son yıllarda her ne kadar hem Turizm Bakanlığı hem de Türk Hava Yolları İsraili yolcuların kendi kosherlerini yanlarında getirmeleri konusunda kolaylık sağlasalar da bu uygulamalar yeterli olmamaktadır. Bu nedenle İzmir'deki sinagoglarda da söz konusu yemeğin temin edilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

Araştırmanın verilerine göre; inanç turizmine katılan turistlerin büyük çoğunlu 45-54 yaş ve 55 ve üzeri yaş gurubunda yer almaktadır. Bu bilgi turizmine en çok üçüncü yaş grubu tarafından ziyaret edildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca üçüncü yaş grubunda bulunan bu kişiler, seyahatlerinde diğer gruplara göre daha fazla para harcamaktadır. Seyahat acentaları da inanç turizmine yönelik yaptıkları tur programlarında, üçüncü yaş grubunu hedef kitle olarak belirleyip sunmalıdır.

Ayrıca gençlerinde inanç turizmine ilgi duymaları için, gençler tarafından ilgi gösterilen turizm çeşitleri ile inanç turizmi birleştirilerek değişik tur programları oluşturulmalıdır.

Ayrıca inanç turizmine katılan turistler en çok merak, dini emirlerin yaptırım gücü nedeniyle inanç turizmine katılmaktadır. Dolayısı ile İzmir'de yer alan dini mekânların tanıtımı yapılarak bu yöndeki merakın artması sağlanmalıdır.

Araştırmanın verilerine göre; inanç turizmine katılan turistlerin büyük bir kısmı hiçbir şeyden şikâyet etmemektedirler. Şikâyet edenler ise en çok tur organizasyonu ile ilgili konulardan, rehberlerin bilgisinin yetersiz olmasından, konaklama imkânlarının yetersiz olmasından şikâyet etmektedirler. Bu nedenle seyahat acentaları tur programı hazırlarken tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını göz önünde tutulmalıdır. Değişik alım güçlerine hitap edecek fiyat farklılaşması yapılmalı ve değişik guruplara hitap edecek düzeyde turlar hazırlanmalıdır. Tur esnasında inanç turizmi konusunda yeterli bilgiye sahip rehberler bulunmalıdır. Konaklama işletmelerinin seçiminde müşteri memnuniyeti temel alınmalıdır. Turdan sonra müşterilerin memnuniyeti ölçülmeli eksiklik bulunan konular giderilmelidir.

Araştırmanın verilerine göre İzmir'e yönelik inanç turları düzenleyen seyahat acentaları İzmir'in ulaşımını, alt yapısını, konaklama ve yeme içme imkânlarını, çevre temizliğini, ören yeri temizliğini, güvenlik düzeyini, yerel halkın tutumunu iyi olarak değerlendirmiştir. İzmir yerel yönetimi mevcut durumu korumalı daha iyi düzeye gelebilmesi için çalışmalar yapmalıdır. Verilen eğitimlerle yerel halkın turizm bilinci düzeyi arttırılmalıdır.

Araştırmanın verilerine göre İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenleyen seyahat acentaları inanç turizmi konusunda yeterli bilgiye sahip rehber bulmakta zorlanmamaktadır. Bunun en önemli nedeni; üniversitelerin turist rehberliği bölümünden mezun olan rehber sayısının her geçen gün artmasıdır. Bu nedenle üniversitelerde verilen turist rehberliği eğitim kalitesini arttırıcı çalışmalar yapılırken Kültür Bakanlığı bünyesinde açılan rehberlik kursları en aza indirilmelidir. Kültür Bakanlığı bünyesinde açılacak olan rehberlik kursları nadir dillerde bulunan rehber eksikliğini gidermek için açılmalıdır.

Araştırmanın verilerine göre İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenlemediğini belirten seyahat acentalarının en çok bu yöndeki talebinin yetersiz olması nedeniyle İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlememektedirler. Ve gelecekte de İzmir'e yönelik inanç turizmi düzenlemeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle inanç turizmine yönelik talebi arttırıcı girişimlerde bulunulmalıdır. Türkiye'nin tanıtımı için ayrılan fondan seyahat acentalarına daha fazla pay ayrılarak seyahat acentalarının tanıtım çalışmaları desteklenmelidir.

Sonuç olarak İzmir inanç turizmi bakımından yeterli turizm arzına sahiptir. Kuşadası'ndaki seyahat acentaları İzmir'in inanç turizmi potansiyeli yeterince kullanamamaktadır.

İzmir'in inanç turizmi potansiyelinin yeterli kullanılabilmesi için, inanç turizmi konusunda profesyonelleşmiş seyahat acentaları ve tur operatörleriyle görüşülerek İzmir'in inanç turizm potansiyelinin verimli kullanılması için girişimlerde bulunulmalıdır.

İzmir'de yer alan inanç yerlerinin tanıtımı sürekli yapılarak bölgeye olan talep arttırılmalıdır. Mevcut olan alt yapı ve üst tapı geliştirilmeli harabe durumda olan yapılar aslına uygun restore edilerek turizme kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Adam B. (2006), *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, MEB yayınları: Ankara

Açıkel Y. (2000), “ 14. Ve 15. Yüzyıllarda Eğirdir Yazla Mahallesiinde Yaşamış İnanç Önderleri”, *Göller Bölgesi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*: Isparta

Akat Ö, (2000) *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, Motif Matbaası: İstanbul

Aktepe M. (2003), *İzmir Yazıları (Camiler, Hanlar, Medreseler, Sebiller)*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları: İzmir

Alpine L. (1987), *Trends In Special Interest Travel, Specialty Travel Index*, Fall Winter Press: London

Aslanapa O. (1989), *Türk Sanatı*, Remzi Kitapevi: İstanbul

Atay Ç. M. (1978), *Tarih İçinde İzmir*, Tifset Basım Yayın: İzmir

Ateş S. (1996), *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*, Kılıç Kitapevi: Ankara

Atiya S. A. (2005), *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, Doz Basım Yayın: İstanbul

Atlas Dergisi, (2009), *Gezginin İnanç Yerleri Atlası*, Doğan Burada Dergi Yayıncılık Ve Pazarlama A.Ş: İstanbul

Aydın M. (1995), *Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara

Başgelen N. (2006), *Birgi'den Gevaş'a Anadolu Gezi Notları*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları: İstanbul

Baştuğ İ. (2009), *Gezginin İnanç Yerleri Atlası*, Atlas Dergisi, Doğan Burada Dergi Ve Pazarlama A.Ş: İstanbul

Baykara T. (1974), *İzmir Şehri ve Tarihi*, Akademi Kitapevi: İzmir

- Bayrak O. M. (1994), *Türkiye’de Tarihi Yerler Kılavuzu*, İnkılâp Kitapevi: Ankara
- Bayyığıt M. (1998), *Sosyo-Kültürel Yönleriyle Hac Olayı*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları: Ankara
- Bektaş Ç (1994), *Türkiye’de Yat Turizmi Potansiyeli ve Sorunları*, *Turizm Yıllığı*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını: Ankara
- Bingöl Z. (2007), *Anadolu’da İnanç Turizmi*, Detay Yayıncılık: Ankara
- Bora S. (1995), *İzmir Yahudileri Tarihi 1908- 1923*, Gözlem Yayınları: İstanbul
- Challaye F. (2002), *Dinler Tarihi*, Varlık Yayınları: İstanbul
- Cimok F. (2008), *A Guide To Seven Churches*, A Turizm Yayınları: İstanbul
- Celebi A. (1978), *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik*, Kalem Yayınevi: İstanbul
- Çelik M. (1996), *Süryani Tarihi*, Ayraç Yayınları: Ankara.
- Doğrul Ö. R. (1947), *Yeryüzünde Dinler Tarihi*, Bilgi Kitapevi: İstanbul
- Eadington, W. ve Smith, V. (1992), *Tourism Alternatives: Potensials and Problems in the Development of Tourism*, University of Pennsylvania Press: Pennsylvania
- Dinçer M. Z. (1989), *Türkiye’de Yat Turizmi*, *Turizm Yıllığı*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını: Ankara
- Eralp Z. (1983), *Genel Turizm*, Siyasal Bilimler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Basım Evi: Ankara
- Erbaş A. (2004), *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları: İstanbul
- Erdoğan, N. (2003), *Çevre ve (Eko) Turizm*, Erk Yayını: Ankara
- Ersoy A. (2009), “Smyrna’dan İzmir’e”, *İzmir Kültür Ve Turizm Dergisi*, İzmir İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: İzmir
- Gültekin H. (1952), *İzmir Tarihi*, İzmir Kitap Evi: İzmir

- Gümüş G. (2000), *Ephesus*, Do-Gü yayıncılık: İstanbul
- Gündüz Ş. (2004), *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara Okulu Yayınları: Ankara
- Güner D. (2005), *İzmir Mimarlık Rehberi*, İzmir Ticaret Odası Yayınları: İzmir
- Güngördü E. (2003), *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası*, Nobel Kitap Evi: Ankara
- Hacıoğlu N. ve Avcıkurt C. (2008), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Nobel Yayınları: Ankara
- Havva S. (1992), *İslam I. Cilt*, Tekin Kitabevi: Konya
- İncekara A. (1998), *Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Gelişme Olanakları*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları: İstanbul
- İncil*, Yeni Yaşam Yayınları: İstanbul
- İsen M. (2006), *I. Uluslararası Çevre ve Golf Konferansı*: İstanbul
- İzmir Valiliği (1994), *İzmir İl Yıllığı*, İzmir Valiliği Yayınları: İzmir
- Kabağaçlı C. Ş. (1982), *Anadolu'nun Sesi*, Bilgi Yayın Evi: Ankara
- Kahraman A. (1999), *Mukayeseli Dinler Tarihi*, Marifet Yayınları: İstanbul
- Karagülle M. Ve Doğan M. (2002), *Kaplıca Tıbbı ve Türkiye Kaplıca Rehberi*, Nobel Matbaacılık: İstanbul
- Kaya H. (1999), *İnanç Turizmi*, Özsan Matbaacılık: Bursa
- Kaya H. (1999), *Uluslararası Politik Derinliklerde Anadolu 2000*, Özsan Matbaacılık: Bursa
- Kıbaroğlu M. Ve O, Kıbaroğlu Z. (1999), *İslam Kültür Atlası*, İnkılâp Yayınları: İstanbul
- Kim J. (1999), *Seven Churches In Asia Minor*, Okhap Publishin Co.: Korea

- Koç M. Ö ve diğeri (2004), *Trabzon Müzeleri*, T.C. Trabzon Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: İstanbul
- Kozak M. Vd. (2001) *Genel Turizm*, Detay Yayıncılık: Ankara
- Küçük A. (1993), *Dinler Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Ankara
- Küçük A. ve Tümer G. (2002), *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları: Ankara
- Kültür Ve Turizm Bakanlığı (1994), *Özel Projeler*, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yayını: Ankara
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (1992), *Yat Turizmi Master Planı*: Ankara
- Öney G. (1976), *Türk Çini Sanatı*, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul
- Özer M. (1990), *Türkiye’de Yat Turizmi*, Kalkınma Bankası, Turizm Proje Değerlendirme Müdürlüğü: Ankara
- Özsoy Ö. ve Güler İ. (1996), *Konularına Göre Kur’an*, Fecr Yayınevi: Ankara
- Pardo S. (1992), *Tarih İçinde Türkiye Yahudilerine Genel Bakış*, Etki Yayınları: İzmir
- Sarıkcıoğlu E. (2002), *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Fakülte Kitap Evi: Isparta
- Sırma S. İ. (1993), *İslam Öncesi Mekke Dönemi ve Hz Muhammed*, Hakikat Matbaası: İstanbul
- Scherrer P. (2000), *Ephesus The New Guide*, Ege Yayınları: İzmir
- Sezgin O. M. (2001), *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*, Detay Yayıncılık: Ankara
- Shackley M. (2001), *Managing Sacred Sites*, Continuum Press: London
- Tanaç Zeren M. (2010), *İzmir’de Seferad Mimarisi Ve Sinagogları*, Yalın Yayıncılık: İstanbul

- Tarcan E. ve Atılgan E. (1999), *2000 Yılına Doğru Türkiye'nin İnanç Turizmi Açısından Önemi ve Antalya'da Faaliyet Gösteren Seyahat Acentaları Üzerine Bir Araştırma*, Erciyes Üniversitesi Matbaası: Kayseri
- Tekeli H. (2001), *Turizm Pazarlaması ve Planlaması*, Detay Yayıncılık: Ankara
- Tekeli İ. (1995), *Ege Bölgesinde Yerleşme Sisteminin 19. Yüzyıldaki Dönüşümü*, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul
- Thiery R. E. (1985), *Meryem Ana Evinin Esrarı*, Acargil Matbaacılık: İzmir
- Tulgar T. (2007), *Cradle Of Faiths*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara
- Turan Ö. (2003), *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, Eni Şafak Gazetesi Kültür Hizmeti Yayınları: İstanbul
- Tümertekin E., Özgüç N. (2002), *Beşeri Coğrafya*, Çantay Kitap Evi: İstanbul
- Türkiye İş Bankası, (2004), *Tarih Boyunca İznik*, İş Bankası Yayınları: İstanbul
- Usta Ö. (2001), *Genel Turizm*: İzmir
- Ülker İ. (1992), *Dağ Turizmi*, Devran Matbaacılık: Ankara
- Ülker İ. (2006), *Dağlarımız*, T.C. Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara
- Ünal H. R. (2001), *Birgi Tarihi, Coğrafyası Ve Türk Dönemi Anıtları*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara
- Yazıcı E. (1997), *Ephesus*, Rehber Basım Yayım: İstanbul
- Yıldırım S. (1988), *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Nil Yayınları: Ankara
- Yücelman A. (2007), *Şanlıurfa Rehberi*, Yenigün Basım Yayım: İstanbul
- Ventura A. (2007), *Beth İsrail Sinagogu*, Jorj Abajoli Matbaacılık: İzmir
- Yenipınar U. (2002), "İnanç Turizmi ve Anadolu", *T.C. Turizm Bakanlığı II: Turizm Şurası Bildirileri I. Cilt*: Ankara

Makaleler

- Akdemir S. (2002), “Geçmişte ve Günümüzde Türkiye’deki Süryani Kilisesi”, *Dinler Tarihi Araştırmaları III*, Dinler Tarihi Derneği Yayınları: Ankara
- Baltazzi A. (2004), “İnanç Turizminin Tanıtımı Ve Gerekliği Yerde Onarımı Devlet-Sektör El Ele Verilerek Yapılmalıdır”, (*İzmir*), *İnanç Turizmi Günleri II*, Şubat Yayıncılık: İstanbul
- Battour M, İsmail N. M ve Battor M. (2010), “The Impact Of Destination Attributes On Muslim Tourist’s Choice”, *International Journal Of Tourism Research*
- Butler, R. W. (1990) “Alternative Tourism: Pious Hope or Trojan Horse,” *Journal of Travel Research*
- Butler R. (1992), *Alternative Tourism, The Thin End of the Wedge, Tourism Alternatives Potentials and Problems in the Development of Tourism*, Edited by Smith L. Valene and William R. Eadingdon
- Cai, J. (2001), “Discussion On The Development Of Alternative Tourism In The West Of China: A Case Study Of Langmusi. Journal Of Beijing Forestry University”, *Journal of Travel Research*
- Cohen E. (1989), “Alternative Tourism-A Critique, Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries”, *Journal Of Tourism Research*
- Damayer C. (1986),” Adventure Market”, *Journal Of Pacific Travel News*
- Eroğlu A. H. (2000), “Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*: Ankara
- Getz D. (1988), “Evaluating Management Effectiveness in a Community Run Festivals”, *Journal of Travel Research*
- Gülyaz M. E. ve Yenipınar H. (1997), “Miracle of Nature Cappadocia”, *Gvernenship of Nevşehir Presidency of Nevşehir Tourism Development and Promotion Foundation Kaptid*: Ankara

- Gümüş O. (2000), "The Year 2000 and Faith Tourism, Anatolia-Where the Religions Converge", *ICOC Quarterly Magazine*
- Henderson C. J (2003) "Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia", *Journal of Tourism Management*
- Herbert D. (2001) "Literary Places, Tourism and the Heritage Experience", *Annals of Tourism Research*
- Holder J. S. (1988), "The Pattern and Impact of Tourism on the Environment in The Carribean, Environmentally Sound Tourism Development in The Carribean", *Journal of Tourism Research*
- Korkmaz M. (2001), "Orman Kaynaklarında Doğa Turizmi Etkinliklerinin Ekonomik Çözömlenmeleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, Sayı 2: Isparta
- Harman Ö. F. (2002), "Yeni Ahit'te Din ve Din Anlayışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları II Sempozyumu Bildirileri*: Konya
- Madem İ. (2006), "İsrail ve Türkiye açısından turizm ilişkileri", (*İstanbul*)*İnanç Turizmi Günleri III Kitabı*, Şubat Yayıncılık: İstanbul
- Joseph C. ve Kavoori A. (2001) "Tourism and the Host Community", *Annals of Tourism Reseaech*
- Katz A. H. (1981), "Tourism of Festival and Sociology", *Annals of Sociology*
- Kerry B.G. (1992) "Tourism Alternatives" Potentials And Soruns In The Development Of Tourism", *Journal Of Travel Research*
- Kosters, M. J. (1992), *Tourism By Train: Its Role in Alternative Tourism*, "Tourism Alternatives Potentials and Problems in the Development of Tourism"
- Kreiner C. N. (2009),"Geographers And Pilgrimages: Chancing Concepts In Pilgrimage Tourism Research", *Royal Dutch Geographical Society Reseach*

- Lea J. (1988), *Tourism And Development In The Third World*, Routledge Pres: London
- Meganck R. ve Ramdial B.S (1984), “Trinidad and Tabago Cultural Parks: An Idea Whose Time Has Come”, *Journal Of Travel Research*
- Meppelink J. D. (1987), *The Seven Churches*, Dünya Yayıncılık: İstanbul
- Murray M., Graham B. (1997) “Exploring the Dialectics of Route-Based Tourism: The Camino de Santiago”, *Journal of Tourism Management*
- Nolan L. M. ve Nolan S. (1992), “Religious Sites As Tourism Attractions In Europe”, *Annals Of Tourism Research*
- Österreich, W. B. (1993), “Avusturya’da Teşvik Edilen Pazar”, *Sezonluk Misafir Harcamaları: Avusturya*
- Öztürk Y. ve Yazıcıoğlu İ. (2002), “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma”, *Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi: Ankara*
- Peters M. (1969), *International Tourism: The Economics And Development Of The International Tourist Trade*, Hutchinson Pres: London
- Rinschede G. (1992), “Forms of Religious Tourism”, *Annals Of Tourism Research*
- Sharpley R, Sunduram P. (2000), “Tourism: A Sacred Journey? Tha Case Of Ashram Tourism, India”, *International Journal Of Tourism Research*
- Shinde A. K. (2010), “Entrepreneurship And Indigenous Entrepreneurs In Religious Tourism In India”, *International Journals Of Tourism Research*
- Singh S. (2005), “Secular Pilgrimages And Sacred Tourism In Indian Himalayas”, *Research Of Geojournal*
- Soykan F. (2009), “Üç Dinin Buluşma Noktası”, *İzmir Kültür Ve Turizm Dergisi*, İzmir İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: İzmir

Taşkıran K. H. (2010), “ İzmir Agia Fotini Saat Kulesi Kayıp Zaman”, *Smyrna İzmir Şehir Araştırmaları Dergisi*, Tepekule Kitaplığı: İzmir

Yılmaz, İ. (1995), “Kum Ve Deniz Yerine Dağlar Yaylalar”, *Ekonomik Trend Dergisi*: İstanbul

Yüksel E. (1999), “Din Fenomeni”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*: İstanbul

Weaver D. Ve Oppermann M. (2000), *Tourism Management*, First Published, John Wiley and Sons Ltd, Australia

Weingrod A. (1988), “Saints, Shrines And Pilgrimages In Israel”, *Paper Prasented At The Inter-Diciplinary Conferance On Pilgrimage*, Roehampton Istitute, London

Ürey Ö. (2010), *Use Of Traditional Elements In Contemporary Mosque Architecture In Turkey*, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University: Ankara

Vukonic B. (1992), “Medjugorje’s Religion And Tourism Connection”, *Annals Of Tourism Research*

Tezler

Akkaya A. (1994), *Turizmin Çevresel Etkileri ve İznik Çevresinde Alternatif Turizm Gelişiminin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul

Akova O. (1995), *Golf Turizmi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Aksoy M. (1998) *Türkiye’de İnanç Turizmi ve Seyahat Acentalarının İnanç Turizmine Olan İlgilerine Yönelik Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Altanlar A. (2007), *Akçakoca Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı: Bolu

Atak O. (2009), *Türk Turizminin Tanıtımında Festivallerin Yeri Ve Önemi: Antalya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Bulut Z. (2006), *Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Erzurum

Canverdi A. (2005), *Kapadokya Bölgesi Gözelöz (Mavruca) Ve Ortaköy Mevkiiindeki Kiliselerin Duvar Resimlerindeki Sahnelerin Konografisi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kayseri

Çetin G. (2008), *Dünya’da Golf Turizmi Ve Türkiye’de Golf Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Contu M. (2006), *Alternatif Turizm Çeşitleri Ve Kızılcahamam Termal Turizmi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu

Çetin G. (2008), *Dünya’da Golf Turizmi Ve Türkiye’de Golf Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Demir M. M. (2010), *Mardin Şehri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Güney G. (1998), *Batı Anadolu Bölgesinde (Aydın, İzmir, Manisa) Beylikler Dönemine Ait Özellikli Altı Caminin Süslemeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Güvercin Göçmen Z. (2008), *Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında İzmir’de Termal Turizmin Tedavi Amaçlı Kullanımı Ve Ekonomik Değeri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

İbragimov M. (2001), *Ürün Çeşitlendirmesi Açısından Kış Turizmi ve Almatı Çimbulak-Medeu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Küçük M. A. (2000), *Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslamiyet'te Kutsal Kitap Anlayışı* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara

Mursalov M. (2009), *Bir Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Olarak Kış Turizmi Ve Kış Turizmi Açısından Azerbaycan'ın Guba – Haçmaz Turizm Bölgesinin Arz Potansiyeli*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Oğuz M. N. (1999), *Türkiye Sınırları İçinde Bulunan Erken Dönem Hıristiyanlığa Ait Çekim Merkezlerinin Ekonomik Faktör Olarak Kullanılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Oruç O. (2004), *Bir Alternatif Turizm Türü Olan Doğa-Atlı Spor Turizminin Kastamonu Örneği Üzerinde İrdelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul

Öztürk Ö. (2007), *Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara

Şaman E. (2009), *Mersin İli İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Mersinde İnanç Turizmi Katılanların Profili Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mersin

Temizkan S. P (2005), *Turistlerin Alışveriş Davranışı: Kapadokya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Hatay

Tibet D. M. (2005), *19. Yüzyıldan Günümüz Dönemine İzmir'de Yaşanan Sosyal, Ekonomik Değişimler Çerçevesinde Konak Meydanı'nın Geçirdiği Evrelerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara

Tokmak Y. (1985), *Selçuk'ta Türk İslam Anıtları*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Tümbek N. A. (2009), *Bütünleşik Pazarlama Faaliyetleri İle İnanç Turizmini Geliştirerek Yabancı Yatırımın Çekilmesi Ve Antakya Örneği*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul

Topaktaş, F. (1997), *Environmental Impacts of Tourism on Coastal Historic Towns Case Study: Side*, Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi: Ankara

Tuna S. (2006), *Türkiye’de Sinagog Mimarisi Ve Edirne Büyük Sinagogu*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı: İstanbul

Türkoğlu E. A. (2006), *Geçmişten Ve Günümüzde Antakya’da Hristiyanlık*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana

Usta M. K (2005), *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik’in Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Balıkesir

Yıldız H. (2008), *Ortadoğu’da Dinler Üzerine Bir Araştırma (Yahudilik-Hristiyanlık-İslamiyet)*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ

Yörük G. (2010), *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Demre’nin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı: Isparta

Yılmaz B. S. (2000), *Türkiye’de Dini Turizm ve Meryem Ana Evi’nin Turistik Potansiyelinin Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir

Bildiriler

Aktaş A. Ve Gök B. (2010), “Örgütsel Bağlılığın İşgören Başarımı Üzerindeki Etkisi: Antalyadaki A Gurubu Seyahat Acentası Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”, *11. Ulusal Turizm Kongresi Bildirileri Kitabı*, Detay Yayıncılık: Ankara

Alpar Ö. (2000), “İnanç Turizminin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü Ve Yalvaç İlçesi Örneği”, *Göller Bölgesi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*: Isparta

Bayat A. H. (1991), “Anadolu Beylikleri Döneminin En Önemli Eserlerinden Aydınoğlu İsa Bey Camii Kitabeleri”, *X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, Türk Tarih Kurumu Yayını: Ankara

Gökdeniz A. (2000), “Uluslar Arası Turizm Hareketleri İçerisinde Dinsel Ve Kültürel Amaçlı Seyahatler Ve Türkiye”, *Göller Bölgesi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*: Isparta

Gürdal M. (2000), “Göller Bölgesinin İnanç Turizmi Açısından Önemi Ve Isparta-Yalvaç Eğirdir’deki Kültür Varlıklarının Turizm Amaçlı Kullanımı”, *Göller Bölgesi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*: Isparta

İnternet Kaynakları

Adam B. (2003), “Yahudilik ve Anadolu’daki Gelişmesi,

<http://www.tureb.net/index.php/yahudilik-ve-anadoludaki-gelismesi-doc-dr-baki-adam>

Aksoy N. (1999), “Kış Turizminde Bu Yıl Alplerin Yüzü Gülüyor”, *TÜRSAB Dergisi*, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Yayını,

<http://www.tursab.org.tr/tr/dokumantasyon/tursab-yayinlari/tursab-dergi>

Artun E. (2010), “Hatay İnanç Merkezlerinin Hatay’ın Tanıtılmasına Katkısı Üzerine Görüşler”,

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_Artun_hatay_inanc_merkezleri.pdf

Kozak R. (2007), Türkiye’de Turizm Çeşitlendirmesi (Tarım Turizmi),

<http://www.anamur.gen.tr/sura2/turizm.doc>

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007), Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, http://www.sp.gov.tr/documents/Turizm_Strateji_2023.pdf,

Kısa Ovalı P. (2007), “Kitle Turizmi Ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari Ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması”,

http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/0202_01_KISAOVALI.pdf

Sargın S. (2006), “Yalvaç’ta İnanç Turizmi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,

<http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi2/1-18.pdf>

Tapur T. (2008), “Konya İlinde Kültür Ve İnanç Turizmi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi9pdf/tapur_tahsin.pdf

TÜRSAB (2006), Ülkeler Turizm Raporu,

<http://www.tursab.org.tr/tr/istatistikler/arastirma-dosyalari/ulke-raporlari>

Yücel C. (2005), Dünyada Kar Turizmi ve Türkiye, TÜRSAB Dergisi, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Yayını,

<http://www.tursab.org.tr/tr/dokumantasyon/tursab-yayinlari/tursab-dergi>

Zaman M. (2007), “Türkiye’nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryamana)Manastırı”,

<http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/213/208>

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-43070/eski2yeni.html>, 31.01.2011

<http://www.hukuki.net/kanun/836708.35.text.asp>, 31.01.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-44100/dunyada-termal-turizm.html>, 04.02.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-43569/kultur-ve-turizm-bakanliginin-yaklasimi.html>, 04.02.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-43070/inanc-turizmi.html>, 01.02.2011

<http://www.hristiyan.gen.tr/kutsal-kitap/>, 05.02.2011

<http://www.hristiyan.gen.tr/hristiyanlik.php>, 05.02.2011

<http://www.hristiyan.gen.tr/kilisenin-kutsal-gecmis/#more-6311>, 05.02.2011

<http://www.italyaonline.net/Italya/hakkında/din.htm>, 09.02.2011

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=36168>, 18.02.2011

http://www.izmirdeyasam.com/tarih/15/7/basdurak_haci_huseyin_camii_merkez.htm, 18.02.2011

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=24944>, 18.08.2011

<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/8C2C35EB-C773-41AF-9BCD34EAAFFAFE4F/9223/Unesco4.pdf>, 21.02.2011

http://www.izmirdeyasam.com/tarihx/138/18/santa_maria_kilisesi_bornova.htm, 05.03.2011

<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/belge/1-87503/kiliseler.html>, 05.03.2011

<http://www.mardinkulturturizm.gov.tr/belge/1-60845/camii---medrese-ve-kulliyeler.html>, 06.03.2011

<http://www.mardinkulturturizm.gov.tr/belge/1-60907/kiliseler---manastirlar.html>, 06.03.2011

http://www.konya.gov.tr/default_B0.aspx?content=257, 06.03.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19466/eski2yeni.html>, 10.03.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-41857/perge-aksu.html>, 10.03.2011

http://www.sanliurfa.bel.tr/Sanliurfa_Taniyalim/detay.aspx?SectionID=UejpLbanse8JEJ8HWcjlkA%3d%3d&ContentID=fkQNdW6UENzHlkeVLxbnjA%3d%3d, 11.03.2011

http://www.tursab.org.tr/dosya/980/iendonezya_980_4878243.pdf, 15.03.2011

http://www.tursab.org.tr/dosya/985/u7_985_6499909.pdf, 15.03.2011

http://tinet.ita.doc.gov/outreachpages/download_data_table/2009_States_and_Cities.pdf, 15.03.2011

<http://tinet.ita.doc.gov/pdf/2009-Top-10-Markets.pdf>, 15.03.2011

<http://www.religious-tourism.com/religoustourism.htm>, 15.03.2011

http://www.religious-tourism.com/sacred_sites_ancient_wonders.htm, 15.03.2011

<http://www.italiantourism.com/religiousplaces.html#Venice>, 15.03.2011

http://www.germany-tourism.de/pdf/Travel_Tipps_13_2009_engl.pdf, 15.03.2011

<http://ttyd.org.tr/tr/page.aspx?id=1633>, 15.03.2011

http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom11_1_key_trends_en.pdf, 16.03.2011

<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-74210/turizm-geliri-ve-gideri-gsmh-ve-gsyih-ihracat-ve-ithala-.html>, 16.03.2011

<http://ttyd.org.tr/tr/page.aspx?id=1632>, 16.03.2011

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=51&ust_id=14, 16.03.2011

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=51&ust_id=14, <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-74210/turizm-geliri-ve-gideri-gsmh-ve-gsyih-ihracat-ve-ithala-.htm> 16.03.2011

http://www.platma.org/index.php/mod.publicaciones/mem.descargar/fichero.publicaciones_ETCJuly_2010_Trends_and_Outlook_a5e1168c%232E%23pdf/chk.893b78f182a86afdbc5d7e913f4425c4, 24.03.2011

http://www.wttc.org/bin/pdf/original_pdf_file/2010_exec_summary_final.pdf, 24.03.2011

<http://www.tourism-review.com/fm702/rel.pdf>, 24.03.2011

Soru 8) İnanç turizmine yönelik turları hangi sıklıkta düzenliyorsunuz?

- Haftada 1-2   Ayda 1-2   Üç ayda 1-2   Altı ayda 1-2   Senede 1-2

Soru 9) Aşağıdaki Sinagoglardan hangilerini tur programına dâhil ediyorsunuz? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Algazi   Beth İsrail   Bikur Holim   Etz Haim   Hevra Sinagogu
 Sinyora (Giveret)   Shalom   Roşaar   Kaal Kadoş

Soru 10) Aşağıdaki Kiliselerden hangilerini tur programına dâhil ediyorsunuz? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Efes Çifte Kiliseler   St. John Bazilikası (Selçuk)   Meryem Ana Evi
 Yedi Uyuyanlar Mağarası   Bergama Kızıl Avlu   St. Polikarp Kilisesi
 St. John Anglikan Kilisesi   Protestan İngiliz Kilisesi
 Agia Fotini Kilisesi   St. John Evangelist Kilisesi
 St. Maria Katolik Kilise   St. Helen Katolik Kilisesi
 Notre Dame Du Rosaire Kilisesi

Soru 11) Aşağıdaki Camilerden hangilerini tur programına dâhil ediyorsunuz? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- İsa Bey Camii (Selçuk)   Birgi Aydınoğlu Mehmet Bey Camii (Ödemiş)
 Hisarönü Camii   Kestane Pazarı Camii   Salepçioğlu Camii
 Şadırvan Camii   Başdurak Camii   Kemeraltı Camii
 Fettah Camii   Aliğa Camii   Kurşunlu Camii
 Faikpaşa Camii   Şeyh Camii   Çorakkapı Camii
 Hatuniye Camii   İki Çeşmelik Camii   Yalı (Konak) Camii

Soru 12) İnanç turizmine yönelik tur düzenlemenizin amacı nedir? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Kar payının yüksek olması   Turistlerin talebi   Tur operatörlerinin talebi
 Son yıllarda popüler hale gelmesi   Diğer(belirtiniz).....

Soru 13) İzmir'e düzenlediğiniz inanç turizmine yönelik turlar açısından aşağıdaki etkenleri değerlendiriniz.

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
Ulaşım					
Altyapı					
Konaklama					
Yeme içme					
Çevre temizliği					
Ören yerlerinin temizliği					
Güvenlik					
Yerel halkın tutumu					

Soru 14) İnanç turizmi kapsamında düzenlediğiniz turlarda hedef kitleniz hangi ülkelerdir? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- A.B.D İngiltere Kanada Avustralya Hollanda Almanya
 Fransa İtalya İspanya Rusya Yunanistan İsrail Kore İran
 Diğer (belirtiniz).....

Soru 15) İnanç turizmine yönelik düzenlediğiniz turlara en çok hangi yaş gurubundan turist katılmaktadır?

- 15-24 25-34 35-44 45-54 55 ve üzeri

Soru 16) Turistler en çok hangi amaçla inanç turizmine katılmaktadırlar? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Dini emirlerin yaptırım gücü Merak Uzmanlık alanı- Araştırma
 Boş Zamanı değerlendirme Psikolojik nedenler
 Diğer(belirtiniz).....

Soru 17) İnanç turizmine katılan turistler en çok nelerden şikâyetçi olmaktadır? (Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Tur organizasyonu ile ilgili konulardan
 Rehberlerin bilgisinin yetersiz olmasından
 Ulaşım imkânlarının yetersiz olmasından

- Konaklama imkânlarının yetersiz olmasından
- Ören yerlerinin bakımsız olmasından
- Yerel halkın tutum ve davranışlarının kötü olmasından
- Şikâyet etmemektedirler
- Diğer (belirtiniz).....

Soru 18) İnanç turizmine yönelik tur düzenlerken konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip rehber bulmakta zorlanıyor musunuz?

- Evet
- Hayır

Soru 19) İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlememe nedenleriniz nelerdir?

(Önem sırasına göre numaralandırınız)

- Alt yapı ve üst yapının yetersiz olması
- Güvenliğin yetersiz olması
- Konaklama ve yeme içme imkânlarının yetersiz olması
- Yerel halkın tutumunun olumsuz yönde olması
- İzmir ve ilçelerinin inanç turizmi açısından potansiyelinin yetersiz olması
- Turistlerin bu yöndeki talebinin yetersiz olması
- Tur operatörlerinin bu yöndeki talebinin yetersiz olması
- İnanç turizmi konusunda yeterli bilgiye sahip rehberlerin bulunmaması
- İnanç turizmine yönelik turların kar payının düşük olması
- Diğer (belirtiniz).....

Soru 20) Gelecekte İzmir'e inanç turizmine yönelik tur düzenlemeyi düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

EK 2. Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eda AVCI
Doğum Yeri ve Tarihi : 12.02.1985 İzmir

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Seyahat İşletmeciliği Ve
Turist Rehberliği Yüksek Okulu

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Turizm Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : İzmir Konak Subay Ordu Evi Servis Hizmetleri Bölümü
(2 yıl lise stajı)
Celsus Travel Operasyon Elemanı (Yüksek Okul Stajı)

Çalıştığı Kurumlar : 2 Yıldır Profesyonel Turist Rehberi Olarak Değişik
Seyahat İşletmeleri Adına Serbest Çalışmaktayım

İletişim

e-posta Adresi : adonsaveda@hotmail.com
Tarih :